

TC
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ADLİ TIP ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI

Danışman: Prof. Dr. M. Fatih YAVUZ

ÇOCUK SUÇLULUĞUNDA
ÇOCUK İSTİSMARI
OLGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

SOSYAL BİLİMLER
DOKTORA TEZİ

Zehra Şebnem ERGÜNDÜZ

İSTANBUL – 2010

TEŞEKKÜR

Meslek hayatıma yön veren Sayın Hâkim Vehbi Canbilen'e,

Tezimin en başından ve tamamlanmasına kadar büyük destek veren tez danışmanım Prof. Dr. M. Fatih Yavuz'a, tezimin her aşamasında yardım eden, yönlendiren, bilgilendiren ve emek veren arkadaşım Dr. Z. Belma Gölge'ye,

Mahkemede çalıştığım süre içerisinde yardımlarını esirgemeyen İstanbul 1. Çocuk Mahkemesi Başkanı Talat Aydın'a, 3.Çocuk Mahkemesi Hâkimi Gülden Altay'a; veri toplama aşamasında yardımcı olan mahkemedeki uzman arkadaşlarım Ferruh Altunışık, Ümran Aksöyek, Derya Deniz, Deniz Ari, İsmail Çekin, Esra Kurt ve Hamdi Demirel'e,

Beni sürekli motive eden ve cesaretlendiren Adli Tıp Kurumu çalışma arkadaşlarım Dr. Levent Ortaköylü, Dr. E. Füsün Aral, Dr. Necmettin Aksoy, Dr. Tuba Özcanlı, N. Pınar Canlı, Arzu Mengüş, Ayşegül Sevik'e, teknik ve her türlü yardımlarından dolayı Dr.Erol Yıldırım'a, 6.İhtisas Kurulu Başkan ve Üyelerine, 6. İhtisas Kurul arkadaşlarıma, 2.İhtisas Kurulu Başkanı Doç.Dr. Ümit Naci Gündoğmuş'a, beni akademik çalışmalara sevk eden sevgili hocam Dr. Bayhan Üge'ye,

Manevi desteklerini hiç esirgemeyen sevgili annem Ayhan Ergündüz ve kardeşlerim Deniz ile Güliz'e, sabrı nedeniyle kızım Oya Ece'ye; Tezimin bitmesini çok isteyen fakat maalesef vefat eden dedem Mahir Ethembabaoğlu'na, beni kendi doğruları, ilkeleri ve dürüstlüğü ile yetiştiren rahmetli babam Dr. Can Ergündüz'e teşekkür ederim.

Zehra şebnem ERGÜNDÜZ

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

1.	GİRİŞ VE AMAÇ	1
2.	GENEL BİLGİLER.....	6
2.1.	SUÇ KAVRAMI VE ÇOCUK	6
2.2.	ÇOCUK SUÇLULUĞU	10
2.3.	ÇOCUK SUÇLULUĞUNU AÇIKLAYAN TEORİLER.....	12
2.3.1.	<i>Biyolojik Teoriler</i>	12
2.3.2.	<i>Psikolojik Teoriler</i>	13
2.3.3.	<i>Sosyolojik Teoriler</i>	18
2.4.	ÇOCUK SUÇLULUĞUNU ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....	31
2.5.	ÇOCUK İSTİSMARI VE İHMALİ	49
2.5.1.	<i>Çocuk İstismarının Etkileri</i>	72
2.5.2.	<i>Çocuk İstismarının Suça Etkisi</i>	80
2.6.	ÇOCUK İSTİSMARI KONUSUNDA HUKUKİ DURUM	83
3.	GEREÇ VE YÖNTEM.....	106
3.1.	ÇALIŞMA GRUBU.....	106
3.2.	DÜZEN VE İŞLEMLER	106
3.3.	GEREÇLER	107
3.3.1.	<i>Görüşme Formu</i>	107
3.3.2.	<i>ÇİTA-T (Çocuk İstismarı Tanılama Anketi - Tanıma Formu)</i> 107	
3.3.3.	<i>Saldırganlık Ölçeği</i>	108
3.4.	ANALİZ.....	108

IV

4. .... BULGULAR.....	110
4.1. SOSYO- DEMOGRAFİK BİLGİLER.....	110
4.2. ÇEVRE (İŞ, OKUL, ARKADAŞ) İLE İLGİLİ BİLGİLER.....	127
4.3. SUÇ İLE İLGİLİ BİLGİLER	137
4.4. ÖLÇEKLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	144
4.5. ÇİTA-T ÖLÇEĞİ İLE SUÇTA ETKİLİ OLDUĞU DÜŞÜNÜLEN FAKTÖRLERİN KARŞILAŞTIRILMASI	146
5-TARTIŞMA.....	160
SOSYO- DEMOGRAFİK BİLGİLER.....	160
AİLE İLE İLGİLİ BİLGİLER	162
ÇEVRE (İŞ, OKUL, ARKADAŞ) İLE İLGİLİ BİLGİLER	170
SUÇ İLE İLGİLİ BİLGİLER.....	181
SONUÇ VE ÖNERİLER	203
ÖZET	208
SUMMARY	210
KAYNAKLAR	213
ÖZGEÇMİŞ.....	241

1. GİRİŞ VE AMAÇ

Ceza hukukunun verdiği tanıma göre “suç”, yasanın cezalandırdığı harekettir. Dönmezer suçu, “topluma zarar verdiği ya da tehlikeli olduğu kanun koyucu tarafından kabul edilen ve belirtilen eylem, davranış, tavır ve hareket” şeklinde tanımlamaktadır.

Toplumbilimcilere göre suç, toplumsal ve kültürel koşulların ve bireyin içinde yaşadığı çevrenin olumsuz etkilerinin bir sonucudur. Suçluluk, toplumda var olan temel kural ve değerleri çiğnemek, sosyal olmayan davranışlara yönelmektir. Çocuk suçluluğu kavramı ise; toplumsal ve kültürel koşulların bireyin içinde yaşadığı çevrenin kötü etkilerinin de bir sonucu olarak, hukukumuzda belirlenen çocukluk yaşlarında işlenen suç olarak tanımlanmaktadır. İşlenen bir suçun faili çocuk ise karşımıza çocuk suçluluğu kavramı çıkmaktadır. Çocuk suçluluğunu yetişkin suçluluğundan, ayıran en büyük özellik, ülkelerin yasalarına göre bir yaş sınırı belirlemesidir. Ülkemizin hukuk sisteminde ise, on sekiz yaşından küçük kişilerin bir hukuki normu ihlal etmesi olarak tanımlanmaktadır. Beijing kurallarına göre de suçlu çocuk, yasaya aykırı davranışta bulunduğu tespit edilen çocuk veya genç insandır. Yavuzer’e göre de çocuk suçluluğu; çocuktaki anti-sosyal eğilimlerin yasanın yaptırımını gerekli kılacak şekle dönüşmesidir. Buradan anlaşılmaktadır ki, hukukçular çocuk suçluluğuna salt suç ve ceza kavramları çerçevesinde değinmekte, psikologlar çocuk suçluluğu kavramına daha geniş bir açıdan bakarak,

davranış bozukluğunun arkasında yatan psikolojik nedenlere önem vermekte, sosyologlar ise, sosyal ve ekonomik sebepler aramaktadırlar.

Çocuklar tarafından işlenen suçlar gerek tür, gerekse neden açısından yetişkin suçlarından farklıdır. Özellikle ergenlik dönemi, çocuğun hızlı bir bedensel ve ruhsal gelişim dönemidir. Bu hızlı gelişmenin yarattığı dengesizliğin, bilgi ve deneyim eksikliği ile bir arada bulunması da gencin sosyal normlara uyum göstermesini büyük ölçüde zorlaştırır. Çocuk suçluluğunu, yetişkinlik döneminde işlenen suçtan ayırt eden en önemli özellik, bu dönemin geçiş evresi olarak adlandırılan ergenlik dönemine rastlamasıdır. Suç niteliğindeki davranışların, ergenlik dönemlerinde yoğunlaşmasının nedeni, artan yaş ile birlikte ebeveyn denetiminin giderek azalması, ergenin arkadaşlarıyla daha yakın bir ilişki içine girmesi ve arkadaşların ergenin yaşamında giderek daha fazla önem kazanmasıyla ilgili olabilmektedir.

Çocuğun dünyaya gelmesinden itibaren ilk karşılaştığı toplumsallaşma kurumu ailedir. Ana-baba –çocuk ilişkilerinde, ana-babanın çocuğuna ilişkin bakım ve eğitimi içeren ana-baba davranışları ve çocuğun bu davranışlara ilişkin algısı toplumsallaşma sürecinin temelidir.

Bir bütün olarak ana ve babanın çocuğuna olan davranışlarında, çocuk istismarının tanımlarına uyan ilişki biçimi, çocuk ve suç bakımından önemli bulgulardandır. Çocukluk yıllarındaki yaşantılar,

ebeveynlerin boşanması, geniş aile kökenine sahip olma, ebeveynlerin ya da kardeşlerin işledikleri suçlar, çocukluk istismarı ve ihmali gibi faktörler suç davranışı olasılığını arttıran kişilik problemleri yaratabilir.

Çocuk İstismarı Dünya Sağlık Örgütü'nün 1985 yılında oluşturduğu ortak tanıma göre, "Çocuğun, sağlığını, fizik gelişimini, psiko sosyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen bir yetişkin, toplumu veya ülkesi tarafından bilerek veya bilmeyerek yapılan davranışlar çocuk istismarı olarak kabul edilir. Tanım aynı zamanda çocuğun istismar veya şiddet olarak algılamada veya yetişkinlerin istismar olarak kabul etmediği davranışları da içine alır. Davranışın mutlaka, çocuk tarafından algılanması veya yetişkin tarafından bilinçli olarak yapılması koşul değildir. Çocuk istismarı çok geniş anlamda, belli bir zaman dilimi içerisinde bir yetişkin tarafından çocuğa o kültürde kabul edilmeyen bir davranışın uygulanmasıdır. Çocuğun büyüme ve gelişimini olumsuz yönde engelleyen her türlü davranış çocuk istismarıdır.

Çocuk istismarının her biçimi (fiziksel, psikolojik, cinsel) ile suçluluk davranışları arasında ilişki olduğuna dair araştırmalar bulunmaktadır. Bazı araştırmacılara göre, aile içi şiddet ve çocukluk çağı istismarı, suç işlemek, özellikle de şiddet suçu işlemek açısından ana risk faktörü olarak görülmüştür. İstismar edilmiş ve edilmemiş çocukların gençlik ve yetişkinliğe ait suç kayıtlarına bakan ileriye dönük bir araştırmada, hem gençlik hem de yetişkinlikte resmi bir suç

kaydına sahip olma ihtimali acısından istismar edilmiş ve istismar edilmemiş çocuklar arasında anlamlı düzeyde farklılık olduğu bulunmuştur. Kaufman ve Widom'un evden kaçma, istismar ve suçta karışma olguları arasındaki ilişkiyi araştırdıkları bir çalışmada sonuçlar, çocuklukta istismar ve ihmalin gencin evden kaçma ihtimalini ve evden kaçmanın da tutuklanma riskini arttırdığını, suçta karışma ihtimali üzerinde çocuklukta istismar ve ihmal ile evden kaçma davranışının farklı etkilerinin olduğu fakat her ikisinin de suçta itilme ihtimalini arttırdığını göstermiştir (Kaufman,1999).

Bu araştırmanın amacı, suçun ergenlik döneminde yer aldığı çocuk suçluluğunda, en önemli toplumsallaşma sürecinde yer alan ailenin istismarı, ihmali ile suç ile ilişkisinin öne çıkarılmasıdır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Suç Kavramı ve Çocuk

Suç, toplum halinde yaşayan bireyler arasında bazılarının öteki bireylerle çatışması sonucu ortaya çıkan sapma davranışıdır. İnsanlıkla beraber ortaya çıktığı kabul edilen suç; sosyolojik, psikolojik, biyolojik, sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel kaynakları ile çok boyutlu ve genel bir kavramdır (Özsan, 1990).

Ceza Hukuku'na göre “suç”, yasanın cezalandırdığı harekettir. Bu tanıma paralel olarak Paul Lutz, çocuk suçluluğunu şu şekilde tanımlar; “Ceza Yasası'na göre, suça neden olan bir kabahat işlemiş birey” dir. Seligman ve Johnson'a göre suçluluk; küçük ya da büyük bir grubun gelenek, görenek ve adetlerine karşı işlenmiş her türlü harekettir. Yani toplumsal birlik ve beraberliği bozmaya yönelik her tür davranış olarak ele alırlar; Lombroso'ya göre ise suç, doğum ve ölüm kadar doğaldır .

“Bir davranış ya da eylem, belirli bir ülkenin ve dönemin adet, töre, gelenek ve düşünceleriyle çelişki halinde bulunduğu takdirde suç niteliği taşır.” (Yavuzer, 1996). Seligman ve Johnson'un tanımına benzer bir şekilde Jhering'de suçu “toplum halinde yaşama şartlarına yönelmiş her türlü saldırılar” olarak tanımlar.

Bu tanımlardan da anlaşıldığı gibi “suç” kavramı oldukça farklı boyutlarıyla ele alınmaktadır. Suçun hukuksal, sosyolojik, psikolojik,

ekonomik yönleri de bulunmaktadır. Suç, Ceza Hukukunun yaptığı “yasanın cezalandırdığı hareket” tanımı ile yetinilemeyecek kadar çok boyutlu, karmaşık süreçler içinde oluşup gelişen sosyal bir olgudur.

Bu maksatla sosyolojik nitelikte tarifler verilmesine de girişilmiştir. Durkheim’e göre suç kolektif bilincin kuvvetli ve belirmiş tutumlarını ihlal eden fiillerdir. Thomas ve Znaniecky eserlerinde suçu kişinin kendisini mensubu saydığı grupta, varlığı toplum dayanışması ile çelişki gösteren fiil olarak tanımlanmaktadır.

Günümüzde sosyo-kültürel bilimler, suç teşkil eden insan davranışını, toplumda yürürlükte olan sosyal normlardan bir nevi sapış, sapıcı eylem olarak tanımlamaktadır. Suçlu içinde yaşadığı toplumun normları ile kişisel kuvvetleri arasında bir denge kuramamış olan kişidir (Dönmezer, 1994) .

Suç olgusunun hukuki, kriminolojik, sosyolojik, psikolojik, dini ve ahlaki yönleri vardır. Suç;

- “ Kanunun ihlal edilmesi bakımından hukuki;
- “Hangi davranışların suç olduğunun belirlenmesi açısından kriminolojik;
- “ Topluma zararlı kabul edilmesi açısından sosyolojik;
- “ Bireysel bir davranış olması açısından psikolojik;
- “ Dini kurallara aykırı düşmesi açısından dini;
- “ Ahlaki kurullarla çelişmesi açısından ahlaki bir kavramdır (Tufan, 2001).

Çocuk, gelişiminin ilk evresinde yaşamını çoğunlukla anti-sosyal nitelikte dürtülerle yönlendiren ve böylelikle doyum sağlayan bir varlıktır. Çocuklar, hangi kurallara neden uyulacağını yeterince algılayamazlar, çünkü henüz asosyallerdir, toplumsallaşma süreci tamamlanmamıştır (Yavuzer, 1996). Bu itibarla, sorun hukuki olmaktan öte, psiko-pedagojik ve sosyal niteliktedir. Bu nedenle yeterince sosyal özbenliğe kavuşmamış çocuk ve gencin işlediği suçu, çocuğun kritik gelişme dönemlerinden soyutlayarak, ona sadece “suçlu çocuk” gözüyle bakmamak gerekmektedir. Suça yönelen çocuk, ailedeki ve toplumdaki düzensizliklerin bedelini ödeyen, sonrada topluma ödeten çocuktur (Yörükoğlu, 1997).

İnsan doğumundan ölümüne kadar çocukluk, ergenlik (gençlik), olgunluk, yaşlılık gibi belirli dönemler içinde gelişir. Doğumla başlayan ve erişkinlik dönemine kadar süren gelişim ve olgunlaşma süreci, “Çocukluk Dönemi” olarak adlandırılmaktadır. Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 1. maddesine göre “Daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, 18 yaşına kadar her insan çocuk sayılır” şeklinde genel tanımı yapılan “çocukluk” kavramı üzerinde çeşitli görüşler vardır (Polat, 2000). Çocukluk döneminin tam olarak hangi yaş dönemine karşılık geldiği ile ilgili evrensel bir kabul bulunmamaktadır. Eğitimciler, sağlıkçılar, hukukçular farklı farklı dönemleri çocukluk olarak tanımlamaktadırlar. Bu dönemler ülkeler arasında da farklılık göstermektedir. Kimi toplumlarda yaş faktörünün dikkate alındığı, kimi toplumlarda yasal, biyolojik ve geleneksel ölçütlerin kullanıldığı

anlaşılmaktadır. Ancak, bu yaşı tam olarak saptamak mümkün değildir (Sevük, 1998). Bedensel ve zihinsel gelişme ölçü olarak alınınca ergenlik belirtilerinin başlamasıyla çocukluktan gençliğe adım atılır (Yörükoğlu,1997). Gençlik dönemi, biyolojik, psikolojik, zihinsel ve sosyal açıdan bir gelişme ve olgunlaşmanın yer aldığı çocukluktan erişkinliğe geçiş dönemidir (Yavuzer, 1994). Genellikle ilk ergenlik belirtileri ile başlayan gençlik çağı büyümenin durmasına kadar sürer ve 12-21 yaşlarını kapsar. Gençlik çağının tanımı, bedensel ve cinsel gelişmeye göre yapılınc başlangıçta bitişte belirsiz olmaktadır. Birleşmiş Milletler Örgütü'ne göre “Genç, 15 ile 25 yaşları arasında öğrenim gören, hayatını kazanmak için çalışmayan ve ayrı bir konutu bulunmayan kişidir” şeklinde tanımlanmıştır. Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, gençlik kimine göre bir geçiş dönemi, kimine göre çocuklukla erişkinliği bağlayan bir köprüdür. Kimine göre de bir gelişme basamağı, erişkinliğe hazırlık yıllarıdır (Yörükoğlu, 2000).

Sonuç olarak, çocukluk tarihi konusundaki çalışmalar, çocukluğun doğal sanılan özelliklerinin toplumsal ve değişken olduğunu göstermektedir. Belli bir zamana ve topluma özgü tek bir çocukluk anlayışından söz edilememektedir. Devlet ideolojisi, çocukluğu kendine özgü bağımlılıkları ile özel bir dönem olarak tanımlayarak okul çağı ile özdeşleştirirken, bazı kesimlerde beş-altı yaşını geçer geçmez yetişkin dünyasına karışan bir çocukluk anlayışı hala etkisini sürdürmektedir (Tan, 1994).

2.2. Çocuk Suçluluğu

Burt, çocuk suçluluğunu ‘bir çocuktaki antisosyal eğilimlerin yasa müdahalesini gerektirecek duruma dönüşmesi’ biçiminde tanımlar. ‘Yarardan uzak olma’, ‘kötü niyetle işlemiş olma’ ve ‘olumsuzluk’ çocuk suçluluğunun tipik özellikleri arasında sayılabilir. (Yavuzer, 1997)

Diğer bir tanıma göre ise çocuk suçluluğu, kanuni sorumluluk yaşının altındaki insanların çeşitli suç türleri içinde kanunu ihlal etmesi durumudur (Barker, 1988).

Hukuksal açıdan çocuk suçluluğu ergin çağa gelmemiş kişilerin kanunlara karşı çıkmaları anlamına gelir (Özkan, 1999).

Sosyolojik açıdan çocuk suçluluğu; hukuksal açıdan olduğu gibi sınırlı bir çerçevede ele alınmaz; sosyal değerler, sosyal yapılar ve sosyal normlar açısından daha geniş boyutlarıyla irdelenir (Dönmezer, 1994).

Türk Hukuk Sistemi’ne göre suçlu çocuk, bir ceza hukuku kuralını ihlal etmiş 18 yaşından küçük kimsedir.

‘Birleşmiş Milletler çocukların Yargılanması ile İlgili Uyulması Gereken Standart Asgari Kurallar’ (Beijing Kuralları) ile ilgili deklarasyonun 2. bölümünde suç; ilgili hukuk sistemleri uyarınca, kanuna göre cezalandırılabilir olan (ihmal veya hareket ile işlenen) her türlü davranıştır. Çocuk suçlu ise, suç işlediği ortaya çıkan veya suç işlediği iddia edilen küçük ya da gençtir. Çocuk

suçluluğu kavramı, bu genel tanımlamaları yaş faktörü ile sınırlandırılmaktadır.

Türkiye’de çocuk suçluluğu kavramı, suçu işlediği sırada 18 yaşını tamamlamamış kişiler anlamında kullanılmaktadır. Genel olarak 12 yaşından itibaren çocukluğun sona erip ergenliğin başladığı kabul edilirse, suç işleyen çocukların önemli bir bölümünün fiziksel, duygusal, sosyal ve zihinsel gelişim özellikleri açısından genç oldukları ortaya çıkar. Başka bir deyişle ceza hukuku açısından çocuk sayılan kişiler, gelişim psikolojisi açısından çocuk değil gençtirler (Sevük, 1998).

Çocuk suçluluğunu yetişkin suçluluğundan ayıran en önemli kriter her ülkenin kendi kanunlarına göre belirlediği yaş sınırıdır. Bu yaş sınırları 7-21 yaşları arasında değişmektedir. Ceza ehliyeti yaş sınırı çeşitli ülkelerde farklı uygulanmaktadır:

1. Ceza ehliyetini 7 yaşından başlatan ülkeler: Avustralya, Bangladeş, Kıbrıs Rum Kesimi, Gana, İrlanda, Ürdün, Kuveyt, Lübnan, Pakistan, Sudan, Suriye.

2. Ceza ehliyetini 8 yaşından başlatan ülkeler: Srilanka İskoçya.

3. Ceza ehliyetini 9 yaşından başlatan ülkeler: Irak, Filipinler.

4. Ceza ehliyetini 10 yaşından başlatan ülkeler: Nepal, Yeni Zelanda, Nikaragua, İngiltere.

5. Ceza ehliyetini 12 yaşından başlatan ülkeler: Kanada, Kore, Uganda.

6. Ceza ehliyetini 13 yaşından başlatan ülkeler: Cezayir, Çad, Fransa, Polonya, Tunus.

7. Ceza ehliyetini 14 yaşından başlatan ülkeler: Bulgaristan, Çin, Almanya, Macaristan, İtalya, Japonya, Libya, Romanya, Rusya, Vietnam, Yugoslavya.

8. Ceza ehliyetini 15 yaşından başlatan ülkeler: Danimarka, Mısır, Finlandiya, Norveç, İzlanda, Sudan, İsveç.

9. Ceza ehliyetini 16 yaşından başlatan ülkeler: Balerus (Ciddi bir suçun işlenmesi durumunda 14 yaşında başlatabilmektedir.), Arjantin.

10. Ceza ehliyetini 18 yaşından başlatan ülkeler: Belçika, Kolombiya, Panama, Peru (UNICEF, International Child Development Centre, **Juvenile Justice**, Florence, USA 1998) (Akalin, 1999)

Türk Ceza kanununda ise 12 yaş sınır olarak belirlenmiştir.

2.3. Çocuk Suçluluğunu Açıklayan Teoriler

Çocuk suçluluğunu açıklamaya çalışan teoriler biyolojik, psikolojik ve sosyolojik olmak üzere üç ana grupta toplanmaktadır.

2.3.1. Biyolojik Teoriler

Bu teoriye göre suç işleyenlerle işlemeyenler arasında genetik yapılarından kaynaklanan farklılıklar vardır. Başka bir ifadeyle yasaları ihlal eden suçluların organik yapıları kalıtımsal olarak

normalden farklıdır. Suçlular organizmalarındaki biyolojik bozukluklardan dolayı suç işlemektedirler. Suçlularda kalıtsal bozukluklar vardır. Bunlar endokrin dengesindeki patoloji ya da beyinlerindeki hasardır. Onların bedensel özellikleri suç işlemelerine neden olur (Kaner,1992). Cesare Lombroso bu teorinin ilk temsilcilerindendir.

2.3.2. Psikolojik Teoriler

Psikolojik teoriler, günümüze gelinceye kadar büyük ölçüde, akıl bozukluğu ile suç arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışmıştır. Bu teoriler birey üzerinde yoğunlaşarak onu davranışa sevk eden güdümlenicilere, bireysel ve kişilerarası dinamiklere odaklanmaktadır. Bireyler kendileri için önemli olan kişilerle ve yakın çevresiyle olan yaşantılarının sonucunda oluşan psikopatoloji nedeniyle suça yönelmektedir. Psikolojik teoriler suçun bireyde ortaya çıkmasıyla ilgili farklı görüşlere sahip olsalar da, hepsi suçluların psikopatolojik davranışlara sahip olduklarını kabul etmektedirler. Bu teorilere göre suçlular 'hasta', 'uyumsuz', 'patolojik' kişiler oldukları için suç davranışında bulunmaktadır.(Kaner, 1992)

2.3.2.1. Psikoanalitik Teori

Bu teorinin kurucusu S. Freud'tur. Temsilcileri, başta Freud olmak üzere; Franz Alexander, Hugo Staub, Theodor Reik, August

Aichhorn, Paul Reiwald, Eduard Negeli'dir. Yakın dönemde, Tilmann Moser ve Helmut Ostermeyer de suçluluğu açıklamaya yönelik anlamlı psikoanalitik çalışmalarda bulunmuşlardır.

Günümüzde psiko-analiz suçluluğu; suçlunun yaşam kaderi - içsel çatışmaları, duygusal sorunları, öz güvenden yoksunluğu, kendisini aşağılık ve yetersiz hissetmesi- ve onun içinde bulunduğu toplumsal yapılara göre açıklar. (Demirbaş, 2001)

Psikoanalitik görüşe göre suç, ego ile süper ego gelişiminde yaşanan yetersizlikler nedeniyle id'in isteklerinin denetim altına alınamamasından kaynaklanmaktadır. İdin isteklerinin kontrol altına alınamaması ya da süperego'nun idi sürekli bastırması sonucu bireyde psikolojik davranış bozukluklarına yol açmaktadır. Bu nedenle bazı kişiler saldırgan olurlarken, bazıları tamamen pasif, bazıları da belli dürtülerini kontrol altına almada yetersiz kalmaktadırlar. İnsan kişiliğini oluşturan bu üç unsurun dengesizce kontrolü ya da kontrolsüzlüğü bireyin suçluluğu da içeren anti sosyal davranışlarda bulunmasına yol açabilmektedir (Kaner, 1992).

Psikanalitik Teoriye Göre Suçun Kişilikte Oluşumu

Psikanalitik teoriye göre suç, bir değil birden fazla faktöre bağlı olarak oluşur. Saldırgan dürtülerin nispeten kuvvetli oluşu (id), baskı ve yasakların yetersizliği (süperego), bunlar ile çevre arasındaki uyumu sağlayacak ego'nun zayıflığı, iç veya dış zorların (stres) etkisi ile sonradan zayıflayarak engellenme eşiğinin düşmesi sonucu suça

yatkın kişilik yapısı gelişir. Böyle bir kişilikte aslında herkeste var olan bencil, anormal, asosyal eğilimler bastırılıp, bekletilmek yerine eylem halinde gerçekleştirilirler. Bunun sonucunda suç denilen yasa dışı davranış gerçekleşmiş olur (Savaşır, 1990).

2.3.2.2. Bilişsel Gelişim Teorileri

Bilişsel gelişim kuramlarının en önemlileri Piaget'in "Ahlak Gelişimi teorisi" ve Piaget'in bu teorisini birkaç adım ileri götüren Lawrence Kohlberg'in "Altı Ahlak Evresi" teorisidir.

Çocuğun ahlaki kurallara uyması onun üzerinde oluşturulan sosyal baskı sonucunda ortaya çıkar. Yetişkinin çocuğa yaptığı baskı çocuğun ahlak kurallarını kabulünü ve uygulamasını sağlar. P. Povet, çocuğun yetiştikine, yetişkinin çocuğa karşı tavırları ve sonuçlarını şu şekilde ifade eder: "çocuğun kendisinden üstün bir ahlak değerini tanınması için, kendisine ahlak kurallarını öğreten yetiştikine karşı saygı beslemesi gerekir. O, saydığı, hayranlık duyduğu bir yetiştikinden emir aldığı zaman bir ahlak kuralını kabul eder." (Şemin, 1973)

Piaget'in Ahlak Gelişim Evreleri İkiye Ayrılır:

1. Ahlaki Gerçekçilik (Baskı Ahlakı Evresi / Görev Ahlakı):

Bu evre 2-7 (7-8) yaş arasını kapsar. Çocuk yetişkinlerin koyduğu kurallara sıkı sıkıya bağlıdır. Bu evrede çocukta itaat ahlakı vardır. Nedeni ne olursa olsun kurallardan sapmak cezalandırılmayı

beraberinde getirir. Kötü davranış ceza almamak için yapılmamaktadır. Bu nedenle çocuk bu evrede ahlak kurallarını kesin olarak yapılması gereken kurallar olarak görür. Aslında çocuk yaptığı bir davranışı neden yaptığının ya da yapmaması söylenen davranışları neden yapmayacağını farkında değildir. Çocuk kurala itaat eder, yetişkine zorunlu olarak saygı duyar. Çünkü ondan korkar. Çocuğun tek taraflı saygı duyması yeterli değildir, yetişkinin de çocuğa saygı duyması gerekmektedir. Piaget bir sonraki evrede buna dikkat çekmektedir. (Şemin,1973)

2. Özerk Ahlak (Karşılıklı Ahlak /Hayır Ahlakı):

Çocuk uygun bir şekilde eğitildiği zaman 7-12 (11-12) yaşları arasında bu ahlak anlayışını gündelik davranış kalıplarında uygulamaya geçer. Bu dönemde çocuk olaylar arasında ilişkiler kurmaya, kuralları kavramaya onları içselleştirmeye başlar. Artık çocuk kuralı vicdanın sesi olarak görmeye başlar. Kurallar vicdanına göre belirlenmektedir. Kaynağını vicdandan almayan bir davranışta bulunulmaz. Çocuk düşünme, muhakeme etme yeteneği geliştirmekte, benmerkezci bakıştan kurtulup karşısındakinin bakış açısını da eylemlerinde göz önünde bulundurmaya başlamaktadır. Toplumsal yaşamda var olabilmek için kurallara uyması gerektiğini öğrenir.

Piaget'in çalışmaları doğrudan çocuk suçluluğuyla ilgili değildir. Ancak çocuğun ahlak gelişimindeki eksikliklerin yani sürekli ben merkezci davranmasının, toplum halinde yaşamının karşılıklı

saygı ve kurallara uymayı gerektirdiğini öğrenmeden yetişmesinin; kısaca otonom ahlaka ulaşamamasının daha sonra suça neden olacağı açıktır (Şemin, 1973).

Kohlberg'in Ahlak Evresi Kuramı

Kohlberg, Piaget'in çalışmalarını biraz daha geliştirmiştir. Ahlak evrelerini üç düzey ve altı evre olmak üzere genişletmiştir.

1. Düzey Gelenek Öncesi (Ön Ahlak Dönemi): Dokuz yaşından küçük çocukların çoğu bu düzeydedir. Ama birçok ergen ve yetişkin suçlu da bu düzeyde yaşamını sürdürür. Cezadan kurtulmak, uyum göstermek için bir motivasyon aracıdır.

2. Düzey Geleneksel: Ergenlerin ve yetişkinlerin çoğu geleneksel düzeydedir. Ergenlik döneminde başlar ve devam eder. Bireyin kurallara aykırı davranışlardan kaçınıp otoriteyi tanıyarak boyun eğmeye başladığı dönemdir.

3. Düzey Gelenek Ötesi (Otonomi özerklik dönemi): Bu düzeye genellikle 20 yaşından önce ulaşamaz. Kohlberg'e göre çok az bir azınlık bu düzeye ulaşır. Bu dönemde bir kişi kurallara uyuyorsa bu, o kuralları içselleştirdiği ve doğruluğuna inandığı içindir. Kohlberg'in ahlaki gelişim teorisine göre çocuk suçluluğu, ön ahlaksal döneme ulaşmamış olmakla açıklanır. Çünkü bu dönemde ceza korkusundan dolayı kurallara uyulur. Kurallara uymada başarısızlık, bir takım olumsuz deneyimlerden veya bilinçli olarak ne pahasına olursa olsun kişisel tatminle açıklanabilir (Kratcoski, 1996).

2.3.3. Sosyolojik Teoriler

Sosyolojik teoriler, suçluluğu bireyin içinde yaşadığı sosyal çevreye bağlı olarak sosyal yapılar, sosyal süreçler (ve sosyal tepkiler) açısından açıklamaktadır.

2.3.3.1. Sosyal Yapı Teorileri

Sosyal yapı teorileri, suçu sosyo-ekonomik yönden alt sınıf içinde yaşayanların içinde buldukları ortama uyum sağlamaları açısından ele alır. Bu kuram aslında alt sınıf çetelerini açıklamak için ortaya atılmakla beraber günümüzde üst ve orta sınıf suçluluğunu da açıklamayı amaçlamaktadır (Kaner, 1992).

Kültürel Aktarım Teorisi

Bu kuram Clifford Shaw ve Henry McKay tarafından, yoksul ve gecekondü bölgelerinde suç oranında görülen farklılıkları sosyal değerler ve sosyal kurumlar açısından ele alarak açıklamaya çalışmalarının sonucunda ortaya konmuştur. Shaw ve McKay 1900-1923 yılları arasında Chicago'nun kent haritasında çocuk suçluluğunun yüksek ve düşük olduğu bölgeleri belirlemişlerdir. Kuramın temelinde sosyal düzensizlikler bulunur. Araştırma sonucunda suçluluğun düşük olduğu yerlerde geleneksel tutum ve değerlerde tutarlılık varken suçluluğun yüksek olduğu yerlerde çatışan değerler yaşanır ve sosyal kontrol son derece zayıftır (Kaner,1992).

Alt Sınıf Kültür çatışması Teorisi

Bu teori antropolog Miller tarafından 1958 yılında Doğu Amerika'da büyük bir şehrin gecekondu bölgelerindeki çocuk çetelerinin incelenmesi sonucunda ortaya konmuştur. Gecekondu bölgelerindeki çocuk çetelerini ve etkinliklerini açıklamaya çalışmıştır. Miller'in tezinin hareket noktası Amerikan toplumunda orta sınıfın yanında bir alt sınıf kültürünün kendine özgü bir şekilde var olmasıdır. Suçluluğu alt sınıf kültüründe yerleşmiş olan değer ve normların ürünü olarak görür (Kaner, 1992) .

Çocuk suçluluğunu açıklamaya çalışan alt kültürel teoriler, alt sınıf mensubu bireylerin, özellikle gençlerin topluma yabancılaştıklarını, ailelerinin düşük öğrenim düzeyi ve zayıf dayanışmaya sahip olduklarını ve üzerlerinde orta sınıf tarafından belirlenen, başarı standartlarına ulaşmalarının normal yollardan güçlüğü bilmelerinden kaynaklanan bir baskının olduğunu ileri sürerler. Bu teorisyenlere göre ailelerin çocuklarından yeteneklerinin ötesinde başarı beklmeleri ve onlara baskı yapmaları, çocukların ya da gençlerin sapma davranışında bulunmalarında etkili olabilir. Ailede suçlu bireylerin bulunması, çocukların bu suç alt kültürünü öğrenmelerine neden olabilir. Aile çocuğa toplum tarafından istenilen kültürel değerleri aktarabilirken, toplum tarafından istenmeyen suç kültürünü de aktarma yetisine sahiptir. Örneğin, yankesiciliği meslek edinmiş ailelerde bu yaygın bir durumdur (İçli, 1991).

Anomi ya da Gerilim Teorisi

Robert K. Merton, 1938 yılında çocuk suçluluğuna Durkheim'in anomi kavramına dayanarak yeni bir açıklama getirmiştir. Durkheim suç sorununu açıklarken sosyal-düzensizlikler kavramını esas almıştır. Merton'un "Sosyal Yapı ve Anomi" teorisi esasında iki kavrama vurgu yapar. Bunlar: sosyal güçler ve sosyal organizasyonlardır (Bortner, 2001).

Anomi kavramını ilk kullanan Durkheim bu kavramı çocuk suçluluğunu açıklamak için kullanmamıştır. Durkheim, sanayi toplumlarının karmaşık halini inceleyerek orada meydana gelen değişmeyi ortaya koymaya çalışmıştır. Merton'a göre fertler toplumsal baskı nedeniyle "kültürel hedefler" ile "kurumsal yollar" arasında çatışmalar yaşamaktadır. Bireylerden bir kısmı kültürün yarattığı çok sayıdaki hedefe ulaşmaya çalışırken (zengin olma, kariyerli bir meslek sahibi olma, üne, iktidara kavuşma vb.) kurumsallaşmış yollardan bazılarını çiğnemektedir.

Merton'a göre sapma davranışı biyolojik rahatsızlıklardan kaynaklanan patolojik bir davranış değildir. Bu sosyal çevre güçlerinin etkisinde kalınarak yapılır. Sosyal yapılar üzerinde duran Merton'a göre alt sosyo-ekonomik koşullarda yaşayan bölgelerde başarı, para, vb. amaçlara ulaşmak için meşru koşulların bulunmaması

insanları meşru olmayan yollara yöneltir. Bu nedenle bu tür yerlerde suç yoğun olarak yaşanmaktadır. Anomi teorisi, suçu yalnız bireysel psikolojik, biyolojik etmenlerin bir ürünü olarak görmekten çok toplumsal yapı çerçevesinde açıklamaya çalışır. Kısaca suç, kişinin toplumun yücelttiği amaçlara, meşru araçlarla ulaşabilme konusundaki yeteneksizliğinden doğmaktadır (Demirbaş, 2001).

Fırsat Teorisi

Bu teori Richard Cloward tarafından 1959 yılında yazdığı bir makalede ortaya atılmış, daha sonra Lloyd Ohlin ile birlikte yazdıkları “Suçlu çocuk ve Fırsatı” (1960) adlı kitapta geliştirmişlerdir. Cloward ve Ohlin, Merton ve Shutherland’ın sosyal organizasyonsuzluk teorilerini birleştirerek suçlu çocuk çetelerinde analiz etmişlerdir. Teori bireyin sosyal yapı içindeki yerini vurgulamaktadır. Cloward ve Ohlin suçlu davranışını Shutherland’ın aykırılıkların birleşmesi kavramını kullanarak açıklarlar. Buna göre belirli fırsatlara ulaşmak için yasal ve yasal olmayan yollar aynı anda vardır. Kişinin o fırsatlara ulaşabilmesi için yasal yollar engellenirse o zaman yasal olmayan yollardan fırsatlardan yararlanma yoluna gidilecektir (Sokullu,1993).

2.3.3.2. Sosyal Süreç Teorileri

2.3.3.2.1. Aykırılıkların Birleşmesi Teorisi

Bu kuram Edwin H. Sutherland tarafından “Aykırılıkların Birleşmesi ve Öğrenme Teorisi” olarak formüle edilmiştir. Sutherland, Alt Kültür Teorisini daha geniş bir biçimde ele alarak bu kuramı ortaya koymuştur. Ona göre suçlu davranışı kişinin birincil iletişim içinde bulunduğu bireyler ve gruplar yoluyla öğrenilir.

Sutherland’a göre, suçluluk ne kişisel özelliklerden ne de sosyo-ekonomik durumlardan doğar. Suç, her hangi bir kültürde her hangi bir kişiyi etkileyecek öğrenme sürecinin sonucunda ortaya çıkar (Demirbaş, 2001).

Sutherland dokuz önerme ileriye sürer:

1. Suçlu davranış öğrenilir,
2. Suçlu davranış iletişim süreci (communication process) içinde diğer fertlerle münasebete geçildiği esnada öğrenilir;
3. Suçlu davranış önce ilk ve yakın gruplar içinde öğrenilir,
4. Suçlu davranışı öğrenme
  - a) Bazen basit bazen ise karmaşık olan suç işleme tekniklerini öğrenme,
  - b) Saik, dürtü, rasyonalizasyon ve tutumların özel yönlerini de öğrenmeyi kapsar,
5. Saik ve dürtülerin yönü kabul edilebilir veya edilemez nitelikteki yasal tanımlardan öğrenilir,

6. Bir şahıs hukuki kuralları “uygulanması zorunlu olmayan kurallar” olarak yorumlayanlarla az temas ettiğinde suç işler,

7. Aykırılıkların birleşmesi, sıklığı, devam süresi, yoğunluğu ve öncelik sırası açısından farklılıklar gösterir,

8. Suçlu davranışı öğrenme aynen diğer öğrenme mekanizmaları gibidir,

9. Suçlu davranış genel gereksinimlerin ve değerlerin bir ifadesi olmakla beraber, bunlarla açıklanamaz, zira suçlu olmayan davranış da aynı gereksinim ve değerlerin ifadesidir (Sokullu, 1999).

2.3.3.2.2. Etkisizleştirme Teorisi

Sosyal Süreç Teorilerinin ikincisi Etkisizleştirme Teorisidir. Bu teori çocuk suçluluğunu açıklamak için Skykes ve Matza tarafından geliştirilmiştir. Suçlular sosyal normları ihlal ettiklerinde kendi aralarında “Nötrleştirme Teknikleri” ile suçluluklarını haklı çıkaran bir dizi mazeret geliştirirler.

Skykes ve Matza suçluların kendilerini haklı çıkarmak için kullandıkları Nötrleştirme tekniklerini şu şekilde açıklamaktadırlar:

1. Sorumluluğun Reddedilmesi: Suçlular bazen yasal olmayan davranışlarının kendi kabahatleri olmadığını ileri sürerler. Suçlu davranışlarını, kontrol altına alamadıklarını ya da tesadüfî olan durumlara atfederek sorumluluklarını reddederler.

2. Başkalarını Zedelediğini İnkâr Etmek: Davranışlarındaki yanlışlığı ve başkalarını zedelediklerini inkar ederek, yasal olmayan

bu davranışlarını rasyonalize ederler. Örneğin, araba çalmak onlara göre ödünç almaktır, çete döğüşleri onlara göre özel kavgalardır.

3. Kurbanı Reddetmek: Suçlu, aykırı davranışının sorumluluğunu ve bu davranışının başkalarına zarar verdiğini kabul etse bile kendisi ile diğerleri arasındaki ahlaki farklılığı, davranışının böyle bir durumda yanlış olmadığına ısrar ederek etkisizleştirebilir. Kurbanın varlığının reddedilmesi olarak ifade edilen bu yol, aynı zamanda suç sırasında orada olmayan ya da bilinmeyen kurbanın haklarının reddedilmesi şeklinde de olabilir. Örneğin, soyduğu dükkânın göremediği sahibini yok sayması gibi.

4. Kendini Suçlayanları Suçlamak: Suçlu birey dikkatleri kendi aykırı davranışlarından kendini suçlayanlara ve reddedenlere çevirir. Polisler aptal ve kabadırlar, ebeveynler her zaman kendi engellenmişliklerinin acısını çocuklarından çıkarmaktadırlar. Böylece başkalarına saldırarak ve suçlayarak davranışlarının yanlış olduğu duygusunu bastırabilmektedirler.

5. Daha Üst Makamlara Başvurma: İçten ve dıştan gelen sosyal kontroller, daha büyük olan toplumun talepleri, suçlu gencin ait olduğu daha küçük bir grubun talepleri uğruna reddedilir. Grubun ihtiyaçları toplum kurallarının önüne geçer ve grup ve onun ihtiyaçları ileri sürülür. “Bunu kendim için yapmadım” şeklindeki mazereti buna örnek olarak verebiliriz (Sykes, Matza, 1972).

Sykes ve Matza (1972)'ya göre etkisizleştirme teknikleri, bireyi içselleştirdiği değerlerin gücünden, zorlanmasından ve

diğerlerinden gelen tepkilerden tamamen korumayabilir. Bazı suçlular da kurallara ve yasalara uyan toplumdan kendilerini tamamen izole etmişlerdir. Yine de bu tekniklerin, sosyal kontrollerin birey üzerindeki etkisini azaltabildiği araştırmalarla desteklenmiştir .

2.3.3.2.3. Sosyal Kontrol Teorisi

Bu konuda ilk alışma Nye (1958)'nin çalışmasıdır. Nye'ye göre ocuk suçluluğu, öğrenme sonucu olmakla birlikte kontrol eksikliğinden kaynaklanmaktadır. “Ona göre sosyal kontrol sosyalizasyon süreciyle ilgilidir ve bu süreç sayesinde doğru-yanlış bilinci gelişir. Böylece ‘içselleştirilmiş kontrol’ sağlanır. Buna ek olarak bireyin davranışını kontrol eden, uymazsa cezalandıran doğrudan kontrol de söz konusudur. İçsel kontrol, vicdan veya sosyal normların ahlaki değerlerine inancın zayıflamaya başlamasıyla ortaya çıkar. Klepner ve Parker'a göre ergenin toplumsallaşmasına yardımcı olunmazsa, aşırı istekleri sınırlanmazsa, anti sosyal davranışların ortaya çıkması kaçınılmazdır (Klepner, 1981).

Travis Hirschi, Sosyal Kontrol Teorisini geliştirmiş ve teorisinde Durkheim'in kişinin ait olduğu grupla bağlarının kopması halinde kontrol edilme güçlüğü olduğu görüşünden yararlanmıştır. Hirchi, 1969 yılında “Ergen Suçluluğun Nedenleri” adlı bir çalışma yayımlamıştır.

Hirschi'nin Sosyal Kontrol Teorisine göre bireyin toplumla bağlarının zayıfladığı oranda suçluluk artar. Hirschi'ye göre bireyin toplumda oluşturduğu sosyal bağlar dört element üzerine kurulur:

1. Bağlanma : Ana-baba, akranlar ve öğretmenler gibi önemli olan kişilere yönelik yakınlık, ilgi, duyarlık ve saygıyı ifade eder. Bireyin sosyal normları kabul etmesi ve sosyal bir biliş geliştirebilmesi başkalarına bağlanmasına ve onlara ilgi duymasına bağlıdır.

2. Taahhüt- Vaat etme: Bu element, bireyin geleneksel etkinliklere yaptığı ya da ileride yapacağı yatırımları içermektedir. Örneğin eğitimi sürdürme, gelecek için para biriktirme ya da bir iş kurma gibi. Bu tür yatırımlar enerji ve çaba gerektirir. Geleneksel değerlere yönelik taahhütler, bireyi suçluluk gibi riskli ve onun çok şey yitirmesine neden olacak davranışlardan korur.

3. Katılım: Kitap okuma, ödev yapma, okulla ilgili etkinliklere katılma, boş zamanlarını çeşitli uğraşlarla değerlendirme ve ailesiyle birlikte olma gibi geleneksel etkinlikler yasadışı etkinliklere zaman bırakmaz.

4. İnanç: Başkalarıyla birlikte bir toplumda yaşayan insanlar genellikle benzer ahlaki görüşleri paylaşırlar ve paylaşma, başkalarının haklarına duyarlılık ve kurallara uyma gibi değerlere saygı gösterirler. Bireylerin inançları zayıf olursa ya da inançları olmazsa daha çok anti sosyal olarak kabul edilen etkinlikleri paylaşacaklardır.

Hirchi'nin formüle ettiği Sosyal Kontrol Teorisine göre bireyin toplumla bağları zayıfladığı ölçüde suç işleme riski artar. Yani ocukların aileleriyle olan bağlarının zayıfladığı ölçüde onların suça sürüklenme olasılığı yüksektir. Kişinin ailesiyle ilgili bir kopma içine girmesi onu daha çok kendine ve kendi ihtiyaçlarına yöneltir. İçinde yaşadığı olumsuz evre koşulları da onu suça sürükler (Kaner, 1992).

Ekolojik Teoriler

Ekoloji, başlangıçta biyolojinin bir dalıdır, organizmanın çevreyle olan özel ilişkilerine odaklanır. İnsan Ekolojisi, sosyolojik bir değerlendirme içerir, yani insanın coğrafi çevredeki dağılımı ve yaşamasıyla ilgilenir. İlk ekolojik teorisyenler suçun nedenleri ve suçlulukla evre arasında ilişki kurmaya çalışmışlardır. (Demirbaş, 2001.)

Araştırmalarda iki yöntem kullanmıştır: ilki suç istatistikleri ve nüfus sayımları gibi resmi sayıları değerlendirmediir. Bu verilere dayanarak yoksulluğun ve yüksek suç oranının olduğu bölgeler tespit edilmiş, kentin suç haritası çıkartılmış, suça elverişli yerler belirlenmiştir. İkinci yöntem ise, yaşam öyküsü ve olay incelemesi metotlarıdır. Bu metot sayesinde suçluluğun psiko-sosyal süreci ortaya çıkartılmış ve bu "sosyal ekolojik" model olarak adlandırılmıştır.

Yapılan araştırmalarda, ocuk suçluluğu, hızlı nüfus artışının, kötü yerleşim şartlarının, yoksulluğun, hastalık ve yetişkin suçluluğunun çok bulunduğu bölgelerde yüksek oranda yaşandığını

ortaya koymaktadır. Ekonomik yetersizliklerin fazla olması ve ekolojik yapının olumsuzluğunun fazla olduğu bölgelerde suç oranlarında yoğunlaşmalar olmaktadır. Düşük ekonomik düzeye sahip yerleşim birimlerinde yüksek ekonomik gelir gruplarının yaşadığı yerlere göre daha fazla suç işleyen çocuk bulunmaktadır. Park ve Burgess'in Chicago'da yaptıkları "Kentleşme ve Suç" çalışmasında suçluların yoğun olduğu bölgeler, düşük gelir seviyeli, iletişim ve sevginin yetersiz olduğu dengesi bozuk ailelerin yaşadığı yerlerdir (İçli, 1999).

Toplumsal Öğrenme Teorisi

Bu kurama göre suç davranışları yasal olmayan davranış örüntülerinin, taklit, model alma ve içselleştirilmesi yoluyla öğrenilmesinden ortaya çıkmaktadır. Bireyin sosyalizasyon çevresinde başarılı modellerin olmaması ya da bireyin sık sık başarısızlığa düşmesi suça neden olan faktörlerdendir. Tarde'a göre suç işlemek tıpkı bir meslek gibi öğrenilir. Bunun için suçlulara yakın olmak ve onlara öykünmek yeterlidir. Bu durumda taklit belirli bir kalıp içinde gerçekleşir:

1. Bireyler diğerlerini, onlarla temaslarının yoğunluğu ve sıklığı oranında taklit ederler.
2. Alt düzeyde olanlar üst düzeyde olanları taklit ederler. Taklit eğilimi köyden şehre ve alt sınıftan üst sınıfa doğrudur.

Tarde, öykünmeyi, başkasının davranışını yinelemekten çok, özdeşlik kurmaya benzeyen bir süreç olarak kabul eder. Çağdaş psikolojiye göre özdeşim, bireyin kendisine bir rol modeli seçmesi, davranışlarını bu modele göre değiştirmesi demektir. Tarde'ye göre suç, bireye miras kalan bir özellik ya da rahatsızlık değil, başkalarından öğrenilen bir iştir. Yasal bir iş ile suç arasındaki tek fark, öğrenilmiş davranışın niteliğindedir. (Haskell ve Yablonsky, 1983)

Sosyal öğrenme teorisyenlerine göre şiddet modern toplumlarda üç kaynaktan öğrenilir; “Bunlar; şiddet uygulayan ebeveynler, yasaların ihlalinin günlük davranış haline geldiği çevreler ve yasaları ihlal edenlerin kahramanlaştırıldığı televizyon programları, filmler kısacası kamuoyudur”(Bal,2001) .

Öğrenme kuramının ilkelerinden yararlanan Bandura ve Walters taklit etme ve model alma aracılığıyla öğrenme üzerinde çalışmalar yapmışlar ve çocukların ne öğrendiklerinin önemine değinmişlerdir. Onlara göre çocuklar onaylanan değil onaylanmayan davranışları da öğrenirler. Öğrenmeyi sağlayan ceza ve ödüdür. Belirli davranışların ödüllendirilmesi davranışın ileride yinelenme olasılığını arttıracak, cezalandırılması ise davranışların yinelenme olasılığını azaltacaktır. Çocuk engellenmeler karşısında duygularını denetim altında tuttuğu, saldırgan davranmadığı takdirde ödüllendirilir ve saldırgan davranmamayı öğrenir.

Bu kurama göre model alınan kişinin davranışlarının çevre tarafından nasıl algılandığını araştıran çocuk, eğer aile ve kültürel çevresinde suçlu davranışın kabul gördüğünü ve suçlu davranışa açık ya da örtük şekilde ödün verildiğini algırsa bu şekilde davranmayı öğrenir .(Hoffman, 1984)

İçli'nin (1999) Gibbons'tan yaptığı aktarmaya göre çocuk suçluluğu konusunda incelenen teorilerin bazı birleşme noktaları şu şekildedir:

1. Polis ve mahkemeye yüz yüze gelen çocuklar, genelde ciddi suç işlemiş olanlardır ve onların 'suçlu' olarak etiketlenmeleri polis ve mahkemelerin özelliklerine bağlıdır.

2. Suçlu çocukların çoğu kişilik yapısı bağlamında normal kişilerdir. Her ne kadar yasal olarak haklarında işlem yapılmış olan çocuklar, otoriteye isyan ve düşmanca tavırlar sergilese de, bu durumu yasal işlemler sürecinde edinmiş olabilirler.

3. Suçluluk çok faktörlü bir olgudur. Farklı tür suçluluk için değişik etiyolojik süreçler belirlemek mümkündür.

4. Suçlu davranış sosyalizasyon süreci boyunca öğrenilir.

5. Suçlu rolünün öğrenilmesi, suçun yoğun olduğu toplumlarda daha kolaydır ve daha sık görülür.

6. Bazı suçlu rolleri, diğer sosyal-yapısal değişkenler yanında sosyal sınıfların sosyalizasyonundaki değişikliklerin ve yaşam deneyimlerinin sonucudur.

7. Bazı suçlu rolleri, sosyal sınıfa bağılı olmaksızın, aile ve diğersosyalizasyon deneyimleri tarafından üretilir. Örneğın; “ebeveynin reddi” veya “sapmış cinsel sosyalizasyon” gibi.

8. Polis ve mahkeme gibi tanımlayıcı kurumlar, hem sapmışın tanımlanmasında hem de sapmış rollerin devamlılığında önemli rol oynarlar. (Gibbons, 1970).

Çocuk suçluluğunu açıklamaya çalışan teorilerden hiç birisi tek başına yeterli olmamış ve suç olgusunu açıklayamamıştır.

2.4. Çocuk Suçluluğunu Etkileyen Faktörler

İnsanların toplum halinde yaşamalarından dolayı ortaya çıkan sosyal çelişkiler var oldukça suç da var olacaktır ve toplumların devamı için uyum çok önemlidir. Her toplum, sürekliliğini sağlayacak olan bireylerin gelişmelerine önem vermek durumundadır. Bireyle toplum arasında kaçınılmaz ilişki belirli bir dengeyi kuramadığında toplumsal yapının önemli dayanaklarından yoksun kalması söz konusu olmaktadır. Çünkü toplumsal yapının birinci işlevi kendi kendini sürdürmektir. Bu bakımdan yapının temel bir ögesi olarak bireyin önemi ortaya çıkmaktadır. Toplumda uyumun ve toplumun devamını sağlamak adına, çocukları toplumun edilgen bir üyesi olarak görmek yerine, onların etkin ve aktif bir role sahip, düşünen ve üreten bireyler olduğu her zaman göz önünde tutulmalıdır.

Çocuklar toplumsal yaşam içinde kimi zaman toplumsal uyumun bozulmasına neden olmalarından dolayı kanunlarla ve toplumla ihtilaf haline düşebilir, suç işleyebilirler. Hukuksal bir olay olduğu kadar aynı zamanda toplumsal bir olgu olan suç, çocuklar için çoğu zaman çeşitli etkenlerin meydana getirdiği uygunsuz sosyal ortamların ürünüdür (Doğan, 1994).

Suçta yönelen çocukların, suça yönelme nedenlerini tartışmak, konuyu başka bir perspektiften ele almayı gerektirir. Konuya ilişkin edebiyat, çocuk suçluluğunun çok sistemli bir olgu olduğunu ileri sürmektedir (Seydlitz ve Jenkins 1998; Angenent ve Man 1996; Ulugtekin, 1991). Şu halde konuyu ekolojik sistem perspektifi bağlamında tartışmak, çocuğun içinde bulunduğu sistemin dinamiklerini anlamak için gerekli görülmektedir. Ekolojik perspektif, dinamik etkileşimlerle ilgilidir. Birey ve çevrenin karşılıklı olarak birbirini etkileyeceğini kabul eder. Sorunların ortaya çıkış nedenini sistemlerin etkili işlemesine bağlar. Çocuk suçluluğunu bu şekilde ele almak, odağı, çocuğun patolojisi yerine, çocuğun içinde bulunduğu sistemlere yöneltir.

Çocuğu suç davranışına iten bu sistemlere bakıldığında, mikro, mezo, makro düzeylerde irdelemek gerekmektedir.

1. Mikro Sistemler

Çocuğu suça yönelten mikro düzeydeki sistemleri çocuk ve ailesi olarak ele almak mümkündür. Çocuğun ilk ve doğal çevresi ailedir. Çocuk kişiliğini, davranışlarını, ahlak yargılarını ailesinden edinecektir. Bu nedenle aile içerisinde olabilecek olumsuzluklar çocukları etkileyecek ve bazen de bu etki çocuğun suça yönelmesine kadar uzayabilecektir.

Anne, baba çocuk için her şeyden önce bir sevgi kaynağıdır ve aynı zamanda bir modeldir. Aile çocuk için, adeta insan ilişkilerinin sergilendiği bir sahnedir. Bu sahnede çocuk, insan ilişkilerini bütün karmaşıklığı içinde gözlemler ve yaşar. Bu süreçte uzlaşma, anlaşma, bağlılık, işbirliği, olumlu düşünme ve yaşama gibi olumlu nitelikleri; anlaşmazlık, çekişme, çatışma, olumsuz düşünme ve yaşama gibi olumsuz nitelikleri ve tutumları kendi ailesinde kazanır. Aile bireylerinin olumlu ve olumsuz özelliklerini özdeşim yoluyla kendisine mal eder. Aile içinde çocuğa güven duygusu kazandırılmalı, sağlıklı iletişim kurmasını sağlayacak beceri ve yetiler edinmesi sağlanmalı, gelecek hayatında sağlıklı ve başarılı olabilmesi için fiziksel ve ruhsal gelişiminin sağlanmasına ortam oluşturulmalıdır. Bunlar ancak sağlıklı aile içi ilişkiler kurabilmekle mümkündür (Dolunay, 2004).

Aile ihtiyacı çocukların en temel ihtiyaçları arasındadır. Aile ihtiyacı değerli olma duygusu, güven ortamı, yakınlık ve dayanışma duygusu, sorumluluk duygusu, zorluklarla mücadele etmek suretiyle

zorlukların üstesinden gelmeyi öğrenme, mutluluk ve kendini gerçekleştirme ortamı ve manevi yaşamın temellerini oluşturma şeklindedir . Yedi başlık altında toplanmakta ve “ruhen sağlıklı veya sağlıksız bireylerin yetişmesinde aile içi iletişimin ön planda olduğu” belirtilmektedir. (Cüceloğlu, 1997)

İnsanın sosyalleşmesi doğum öncesinde başlayıp ölünceye kadar süren uzun bir süreçtir. Bu süreçte insana öğretilen en temel prensip, toplumun hangi evrelerde kendisinden hangi davranışların beklendiğidir. Sosyalizasyon, bireyin içinde yaşadığı toplumun kurallarını öğrenmesi sonucunda, yaşadığı toplumdaki diğer bireylerle daha uyumlu ve sağlıklı yaşamasını sağlar ki bu aynı zamanda onun toplumsal kimliğini de kazanmasıdır (Baymur,1994). Biyolojik olarak olgunlaşan bir birey, diğer yandan da toplumun kurallarını öğrenmek suretiyle sosyalleşir. Sosyalleşmede aile çok önemli bir yer tutmaktadır. Aile içi ilişkilerin zayıflaması, aile içindeki bireylerin birbirlerine karşı sorumluluk duygularında, ilgi ve şefkatlerinde azalma olduğu sürece kişi, dışarıya ve kendi özel ilgilerine yönelecektir. Özellikle de bu sağlıksız ortam, çocukluk yıllarına denk gelirse, çocuğu suça iten önemli bir etken olarak ortaya çıkar. Ailedeki bu istenmeyen durum, olumsuz çevre şartlarıyla da birleşince sapmış veya suçlu davranış ortaya çıkabilir. (İçli, 1999)

Çocuk suçluluğunu açıklamada ailede odaklaşmak daha çok son yüzyılda gerçekleşmiştir. 1980'lere kadar gündem, ergenlerin aileye bağlılığı üzerindedir. 1980'lerde bazı araştırmacılar aile faktörlerinin

suçlulukta etkili olduğunu bulmuştur. Bunun yanında ailenin çocuğu reddetmesinin, aileye bağılıktan daha fazla suç davranışını etkilediği belirlenmiştir. Son zamanlarda araştırmalar, aile faktörleri ve bu faktörlerin suçlulukta etkisinin karmaşık olduğunu göstermiştir. Bu faktörler araştırmacılar tarafından çeşitli şekillerde sınıflandırılmıştır. Bunlar ailenin çocuğu reddetmesi, disiplin biçimleri, aileden öğrenme, aile içi şiddet, tek ebeveynle ilişkinin niteliğidir (Seydlitz ve Jenkins 1998). Suç ilişkisi üzerine çalışan aile araştırmacıları, ebeveyn ve çocukları arasındaki ilişki üzerine odaklanmaktadır (Clark, 1997). Litaratürde altı çizilen husus, ailenin işlevselliğidir. Aile bütünlüğünün ne şekilde bozulduğunun önemli olduğuna vurgu yapılmakta, işlevselliğin olmaması ise son derece önemli görülmektedir. Gorman ve ark. (2004) göre, ailenin işlevselliği, çocuk suçluluğu ve kriminal davranış riskinin en güçlü yordayıcılarından. Akıncı (1993), ise çocuk suçluluğunda aile faktörlerini dört grupta ele almıştır. Bunlar parçalanmış aile, aile içi gerilim, ailedeki disiplin ve ilişkiler ile ailede suçluluk olgusudur. Aşağıda suçlulukta aileye ilişkin faktörlerden bazıları üzerinde durulmaktadır.

Bu faktörlerden biri olan aileye bağılılık, suçluluğu açıklamada ilk kavramlardandır. Araştırmalar aileye bağılılığın suçluluğu azalttığını göstermiştir. Aileye bağılılık suça yönelmeyi azaltmanın yanı sıra, tekrar suça yönelmeyi önleyen güçlü bir aile içi faktör olabilmektedir (Seydlitz ve Jenkins, 1998).

Aile içi bağların zayıf olduğu ve aile içi etkileşimlerde sorun yaşanan ailelerde çocuklar, ailelerine yabancılaşabilir. Bu yabancılaşma ise çocukta iki davranış ortaya çıkarır: Bunlar kaçma ve kaçınmadır (Angenent ve Man, 1996). Kaçma davranışında çocuk, kendisini dışarıda var etmeye çalışır. Kaçınma davranışı, edilgen, etken ve tepkisel olarak ortaya çıkabilir. Edilgen kaçınmada çocuk, çevresinde olup bitenlerden, ailesinden kendini geri çeker. İçe yönelir ve uyumsuz davranışlar gösterebilir. Etken kaçınma davranışında çocuk, kendisi ve aile yaşamı için yaşam koşullarını en iyi hale getirmeye çalışır. Yetişkin dünyasına katılmaktadır. Bu durum çocuğun alkole, madde kullanımına ve kumara yönelmesine neden olabilir. Cinsel ilişkilere girer, evden uzaklaşır. Aynı zamanda çocuk yıkıcı davranışlara girebilir, cinsel saldırılara yönelebilir. Tepkisel davranış, doğrudan ebeveynlere yöneliktir. Çocuk suç davranışıyla ailesini huzursuz etmeye ve utandırmaya çalışır. Suça yönelen çocuğun yaşı küçüldükçe, suça iten faktörler ailede daha fazla aranabilir. Özellikle 12 yaşın altındaki çocuklar için bu durum önem kazanmaktadır. Çünkü bu olgularda, aile -içi sıcaklığın ve korumanın olmayışı suçlu davranışın belirleyicisi olarak düşünülmektedir (Angenent ve Man, 1996).

Aile tarafından reddedilme ya da reddedildiğini algılama suçlulukta önemli bir belirleyicidir (Seydlitz ve Jenkins, 1998). Uluğtekin (1976) araştırmasında günlük yaşamında ekonomik, sosyal, duygusal sorunlarıyla baş edemeyen ana babaların saldırganlıklarını

çocuklarına yönelttiklerini ortaya koymuştur. Bu durum aile içi disiplin ve istismar konusunu gündeme getirmektedir. Araştırmalar cezalandırıcı, güçlü aile kontrolünün olduğu, fiziksel şiddeti içeren katı disiplin biçimlerinin, özellikle erkek çocuklar için olmak üzere suçluluğu artırdığını göstermektedir (Seydlitz ve Jenkins, 1998). Bunun yanında gevşek, kararsız disiplin de suç davranışı ihtimalini artırmaktadır. Aşırı psikolojik ceza özellikle duygusal ve sözel istismar söz konusuysa ergene zarar verebilmektedir. Yukarıda ifade edilen istismar ve disiplin biçimleri çocuk için model oluşturmakta ve çocuk, gösterdiği ve yaşadığı bu rol modelini kendi yaşantısına aktarmaktadır. Aile üyelerinden birinin suça yönelmiş olmasının çocuklar için model oluşturduğu görüşü "kuşaklararası aktarım" kavramı altında tartışılmıştır (Angenent ve Man, 1996). Bu görüşe göre suç davranışı bazı ailelerde geleneksel olarak aktarılmakta ve kuşaktan kuşağa geçmektedir. Çocuk, istismar döngüsünün dolayısıyla da suç döngüsünün bir halkası olmaktadır. Çocuk suçluluğunu açıklamaya yönelik araştırmalarda parçalanmış aile de üzerinde durulan diğer bir faktördür. Akıncı (1993), ana babadan birinin ya da her ikisinin ölümü, boşanma, ayrılık veya terk gibi nedenlerle ailede yaşanan parçalanmanın çocuk suçluluğunda önemli nedenlerden biri olarak kabul edildiği görüşündedir. Burgess, özellikle tek ebeveynli ailelerin gelir yetersizliği nedeniyle maddi anlamda güç durumda olduklarını vurgulamaktadır. Bu aileler genellikle yaşama mücadelede tek başlarına kalabilmekte ve çocuklarını daha az kontrol

edebilmektedir. Böylece çocuklar zamanlarının çoğunu sokakta geçirebilmekte ve suça yönelme açısından risk altında bulunmaktadır. 1960' lardan önceki literatür, parçalanmış aileye sahip olmanın çocuk suçluluğunda önemli olduğunu vurgularken, son yıllarda yapılan çalışmalar, bu ilişkinin tartışmalı olduğunu ortaya koymaktadır(Angenent ve Man, 1996).

2. Mezzo Sistemler

Mezzo düzeyde, çocukların suça yönelmesindeki etkili sistemleri okul, çocuğun akran grubu, çalışma yaşamı, çocuğun boş zaman olanaklarını değerlendirmesi olarak ele alabilir. Okul, çocuğun sosyalleşmesinde ailenin yanında diğer önemli kurumdur. Bazı faktörler, bu kurumun rolünü gerektiği gibi yerine getirmesini engelleyici olabilir. Literatür, suça yönelen çocukların, ailenin eksikliğini giderecek denetlemeyi ve toplumsallaşmayı sağlayacak okul olanaklarından yararlanamadıklarını göstermektedir (Hancı, 2002). Son yıllarda okulların, bu fonksiyonunun tersine, suçun oluşmasına olanak tanıyan bir mekanizma haline geldiği de bir başka tartışma konusudur.

1980-1990 yılları arasında suçlu çocukların eğitim durumunu gösteren verilerde, yoğunlaşmanın ilkokul öğrencisi ve mezunu çocuklarda olduğu, ortaokul mezunlarında bir azalma olduğu ve lise mezunlarında ise minimum hale geldiği saptanmıştır. Cezaevlerine giren hükümlü çocukların suçu işlediği andaki eğitim düzeyinin

dağılımı incelendiğinde, eğitim düzeyi ile suç işleme oranı arasında ilişki ters orantılıdır. Çocuğun eğitim durumu yükseldiği oranda suç işleme eğilimi azalmaktadır (Yücel, 1993). Bununla birlikte eğitim görmüş suçluların oranı, yani eğitim ile suç arasında kurulan ilgi, öncelikle inceleme konusu yapılan ülkedeki kültür seviyesinin suçlu çevresindeki aksini olduğunu belirlemektedir. Bu konu ile ilgili yapılan araştırmalar neticesinde suç işlemiş çocuklardan belirli bir miktarının okur-yazar olmadığını söylemek, okuyup yazma bilmeyenlerin suç işlemeye daha meyilli olduğunu belirlemekten ziyade, araştırma yapılan ülkedeki okur-yazar oranının düşük olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle suçlu çocukların eğitim durumları ile yapılan araştırmaların ve elde edilen verilerin diğer sosyal çevresi ile olan ilişkisiyle birlikte değerlendirmek gerekmektedir.

Aile ve arkadaş çevresi çocuğa öteki bireylerle çalışma alışkanlığını kazandırırken okul bir toplumsal kurum olarak bu alışkanlığı sürdürür. İyi planlanmış bir okulun bu düzeydeki faaliyetleri genellikle sosyo-ekonomik açıdan düşük düzeyde ve duygusal etkileşim açısından yetersiz olan aile şartlarını telafi etme amacına yöneliktir. Bir başka deyişle ailenin parçalanmış olması yada bütünlüğünü koruduğu halde çeşitli nedenlerle işlevini gerçekleştirememesi, çocuğun ilgi ve sevgi ihtiyacını karşılayamaması durumunda bu görevi okulun üstlendiği görülür (Yamaner, 1985).

Öğrenime devam etmek, muntazam okula gitmek, çocuğun kötü çevrelerle olan ilişkisini kesebileceği gibi, aynı zamanda uygun bir disiplin altında toplumsal kurallara uymasını da sağlar. Buna karşın bir kurum olarak okul yaşamının içinde bulunan çocuğun bu dönemde yanlış yönlendirme ve hatalı sosyalleşme sonucu suçluluk davranışları gösterebileceği düşünülebilir, bu durumun terside geçerlidir. Herhangi bir nedenle suçluluk davranışı gösteren çocuk okul sürecindeki, okul başarısı, devamlılık, eğitimi bırakma, disiplin gibi süreçlerle olumsuz gelişim gösterebilir. Okul başarısızlığı, bir toplumsallaşma gücü olarak okulun çocuk üzerindeki önemini yitirmesine dolayısıyla yetersiz toplumsallaşmaya yol açar. Yetersiz toplumsallaşmanın ürünlerinden biri de suçluluk olduğuna göre, kuramsal olarak okul başarısızlığı ile suçluluk arasında anlamlı ilişkiler olduğunu göstermektedir (Polat, 2000).

Okul başarısı, çocuğun zekâ düzeyi, okulda alınan notlar, akademik beceriler ve iyi bir öğrenci olduğuna ilişkin algılamının suçlulukla ters orantılı olduğu ortaya konmuştur. (Seydlitz ve Jenkins, 1998) araştırmalarında, suça yönelen çocukların okul başarılarının da oldukça düşük olduğunu ortaya koymuştur. Okul içinde rahatsız edici ve öfke yaratan davranış gösteren çocuklar, genellikle sınıftan ya da okuldan kovulmayı içeren bir biçimde cezalandırılmaktadır. Suça yönelen öğrenciler sıklıkla öğretmenler tarafından rahatsız edici ve öfke uyandıran olarak tanımlanmaktadır. Öğretmenler tarafından gösterilen böyle bir yargı, "sürekli suçluluğun" güvenilir bir

belirleyicisi olabilmektedir (Angenent ve Man, 1996). Akademik başarısızlığa katkıda bulunan bazı koşullar ifade edilmiştir. Birincisi, okul personelinin ekonomik olarak dezavantajlı durumda bulunan çocukların sınırlı bir potansiyele sahip olduğu konusundaki inancıdır. Bu nedenle öğretmenler bu öğrencilere yardım etmemektedir. İkincisi, okul ders programının özellikle ekonomik olarak dezavantajlı çocuklar için olmak üzere ilgisiz oluşudur. Bu programlar, çeşitli sosyal sorunlarla yüz yüze olan çocukları göz ardı etmektedir. Üçüncüsü, öğretim metotlarının sıklıkla uygun olmadığı, sağaltıma yönelik eğitimin yetersiz olduğudur. Dördüncüsü, okulların ekonomik ve ırksal açıdan ayırt edilmiş olduğudur. Sonuncu olarak, okullar ve toplum arasında özellikle de alt sınıf bakımından büyük bir uzaklığın olduğudur. Akademik başarısızlığın pek çok olumsuz sonuçlar yarattığını ve bunlardan birinin de okula karşı olumsuz tutumun gelişmesi olduğunu vurgulamaktadır. Çalışmalar, okulda zayıf durumda olan çocuklardan öğretmenlerin uzak durduğunu, bu çocukların okulu sevmediğini, okulu sıkıcı gördüklerini, okul çalışmaları ve okul kurallarına karşı olumsuz bir tutum geliştirdiklerini, okulu önemsiz olarak algıladıklarını, bu çocukların arkadaşlarıyla daha çok zaman geçirdiklerini, arkadaşlarının çoğunun da okulu terk etmiş olduğunu ve arkadaşlarını daha önemli gördüklerini ortaya koymuştur (Seydlitz ve Jenkins, 1998). Okulda başarısız olan, kendini ifade edemeyen, gereksinimlerini

karşılayamayan çocuk okula yabancılaşır ve bu kendini okuldan kaçma davranışı olarak gösterebilir (Angenent ve Man, 1996).

Okulu bırakma ve suçluluk arasındaki ilişki tartışmalıdır. Bazı araştırmacılar, çocukların okuldan ayrıldıktan sonra olumsuz bir çevreden kurtuldukları için daha az suça yönelecekleri konusunda fikir yürütmektedir. Diğerleri ise, okulu bırakan çocukların onların uyumunu artıran önemli bir sosyalleştirme kurumuyla bağlarını kesmiş oldukları için daha fazla suça yönelecekleri görüşündedir. (Seydlitz ve Jenkins, 1998).

Okulun çocuk suçluluğundaki etkisine ilişkin araştırmalar okulun yapısının suçluluğu azaltabildiği ya da artırdığını göstermektedir. Okullarda hissedilen disiplinin ve aşırı katılığın öğrencilerin, kurallar, polis ve topluma karşı saygılarının azalmasına katkı verdiği ifade edilmektedir. Örneğin, akademik başarı ve ergenin okula karşı olumlu tutumu suç davranışını azaltmaktadır. Okul yapısı ve uygulamaları çocukların okula karşı daha az sorumluluk geliştirmelerine neden olabilmektedir. Okula karşı ilginin azalmasının çeşitli nedenleri vardır: Bunlar önemli eğitimsel plan ve kararların alınmasında öğrencileri dışarıda tutmak, öğrencileri okulun yönetiminin dışında tutmak, pasif bir öğrenmeyi getiren öğretim biçimlerini kullanmaktır.

Okula daha az bağlı olan ve okulu sevmeyen öğrenciler, okula bağlı olan ve seven öğrencilerden daha fazla suça yönelmektedir. Okul

tarafından reddedildiğini algılama ve okul görevlilerine öfke duyma suçluluğu arttırmaktadır (Seydlitz ve Jenkins, 1998).

Literatüre bakıldığında çocukların genellikle ergenlik döneminde suça yöneldiği görülmektedir. Ergenlik, hızlı bir bedensel, ruhsal, sosyal gelişim ve değişim dönemi olarak tanımlanabilir. Bu dönemde çocuk, cinsel, toplumsal ve mesleki kimliğini bulmaya çalışır. Bu arayışta çocuğun çevresi tarafından desteklenmesi önemlidir. Gereksinimlerini karşılamada desteklenmeyen çocuklar, farklı baş etme yollarına yönelir. Bu yollardan birisi yabancılaşmadır. Yabancılaşma, çocuğun yaşamında karşılaşacağı çatışmalarla baş etmek ve kaygı durumundan kendini kurtarmak için kullandığı bir yoldur. Ancak bu mekanizma, çocuğun içinde yaşadığı dünyadan ve insanlardan kendini yalıtma biçiminde kullanıldığında, çocukta yok etme ve yok olma dürtüleri ön plana çıkabilir. Bu durum suça yönelen çocuklarda kendini iki şekilde gösterebilir: Birisi çocuğun bedenini kurban etmeyi içeren kendini kesme, madde kullanımı iken diğeri çevreye yönelik şiddet içerikli davranışlar olabilmektedir (Gökler, 2003).

Ergenlik döneminde çocuk aileden kopup bağımsızlığını kazanma ve kimlik arayışı çabasında akran grubuna daha çok yönelmektedir. Suçluluk ile ilgili literatürde de arkadaş ve akran grubuna geniş yer verilmektedir. Schaefer (1980), araştırmalarında, ailenin çocuk üzerindeki etkisini yitirmesine bağlı olarak, akran grubunun çocuk üzerindeki olumsuz etkisinin daha belirginleştiğini

vurgulamaktadır (Uluğtekin, 1991). Kimlik arayışının devam ettiği yerlerden biri olan akran grubu, kendine özgül norm ve değerlerin, özellikle sadakatin önem kazandığı bir ortamdır. Suça yönelmede akran grupları çocuk üzerinde baskı oluşturabilir (Angenent ve Man, 1996). Daha çok ergenlik döneminin başlarında ergen grubu baskısının bir örneği olarak çocuğun alkol ya da madde kullanımına, cinsel ilişkiye girmesi verilebilmektedir. Türkeri (1995) araştırmasında, suça yönelmiş çocukların suçtan önceki arkadaş gruplarının % 80'inin sigara, % 36'sının alkol, % 5'inin tiner koklama, % 18'inin kollarına jilet atma alışkanlıkları olduğunu belirlemiştir. Delikara (2001) ergenlerle yaptığı araştırmalarında akranlara güven ve bağlılığın 14 yaşından itibaren giderek arttığını ve 17 yaşında da en yüksek noktaya ulaştığını bulmuşlardır.

Çocuk ve ergen suçluluğuyla ilgili yapılan çalışmalarda genellikle aile gelirinin düşük olduğu görülmüştür (Türkeri 1995; Kıcalıoğlu 1988). Düşük ekonomik düzey, suça yönelten tek neden olmasa da suça elverişli bir ortam hazırlamaktadır (Hancı, 2002) . Suça yönelen çocukların, ailelerinin gelir durumuna bağlı olarak, küçük yaşlarda çalışmak zorunda kaldığı görülmektedir. Bu durumda diğer önemli etkenin ailedeki rol modelleriyle ilgili olduğu söylenebilir. Araştırmalar, bu ailelerde eğitim seviyesinin düşük olduğunu (Türkeri, 1995; Kıcalıoğlu 1988;) eğitim görmek yerine, kısa yoldan meslek sahibi olmaya değer atfedildiğini göstermektedir. Bu durum söz konusu çocukların gerek sokakta ve gerekse informal

sektörde ağır koşullar altında çalışmalarına, bu da çocukların özellikle de bedenen istismarına neden olabilmektedir. Çocukların çok küçük yaşlarda çalışmaya başlaması, daha çok az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için söz konusudur. Çalışmaya ilişkin diğer önemli bir bulgu, bu çocukların kısa sürelerle bir işte çalıştığına ve sık iş değiştirdiğine ilişkindir (Acar, 2000).

Hancı (2002) bir çalışmasında, suç işledikleri iddiasıyla yargılanan çocukların yarısından fazlasının herhangi bir işte çalıştıklarını belirlemiştir. Çocukluklarını yaşayamayan bu çocuklar, işyerlerinde yeterli beslenme ve bakım olmaksızın çalışmaktadırlar.

Suçta yönelen çocuklarda diğer önemli bir unsur, boş zamanlarını değerlendirme olanaklarıyla ilişkilidir. Araştırmalar, çocukların boş zamanlarında suça yöneldiğini göstermektedir. Boş zamanlar, çocukların istediği şekilde hareket etme olanağı bulduğu zamanlardır. Bu zamanlarda daha az bir supervizyon/gözetim söz konusudur. Burada önemli olan boş zamanın uzunluğu ile bu zamanı doldurma arasındaki dengedir. Yeterli olanaklar yoksa, suça yönelmenin bir nedeni olarak görülebilen "can sıkıntısı" ortaya çıkabilir (Angement ve Man, 1996).

Okullarda eğitimini sürdüren çocuklar için boş zamanlarını etkin bir biçimde değerlendirme olanağı yaratılabileceği düşünülebilir. Ancak yine de son zamanlarda giderek yaygınlaşan ve tehlikeli boyutlara ulaşmakta olduğu söylenebilecek bir durum vardır ki bu da internet kafe yaşantısıdır. Gökler (2003), internet kafelere giden

çocukların aslında bir yanılsama içinde olduğunu vurgulayarak, gerçek dünyayla baş edemeyen çocukların sanal bir ortamda başarı duygusunu yakaladığı ve çocukların bu yolla giderek gerçek dünyaya yabancılaştığı görüşündedir. Acar (2003) çalışmasında, internet kafeye giden çocukların birçoğunun porno sitelere girebilme olanağı bulduklarını belirlemiştir. Cinselliğin şiddet içerikli yansıtıldığı, cinselliği yaşayan insanların da birer meta olarak gösterildiği bu sitelerin, çocukların cinsel ve ahlaki gelişimleri açısından sakınca yaratacağı söylenebilir. Suça yönelen çocuklar arasında diğer yaygın bir alışkanlık, bilardo, kahve, bar vb. yerlere gitmeleridir. Gerek internet kafe ve gerekse, kahve ve bilardo gibi yerler çocuklar için olumsuz rol modellerinin bulunduğu yerler olabilmekte, bu mekanlar, çocukların sigara, alkol gibi maddelere alışkanlık kazandığı yerler olabilmektedir.

3. Makro Sistemler

Makro düzeyde çocukların suça yönelmesindeki etkili sistemler, ülkenin sosyal ve ekonomik politikaları, göç, toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik yapısı ve medya olarak ele alınabilir. Yenidünya düzeni olarak küreselleşme, tüm dünyada ekonomik, siyasal ve sosyo-kültürel değişmelere yol açmaktadır. Küreselleşmenin de etkisiyle yoksulluk giderek artmakta ve bu sosyal problemin önemli sonuçlarından biri olan suçluluk, gerek dünyada gerekse Türkiye'de kendini giderek daha fazla hissettirmektedir (Acar, 2003).

Özdek (2000), yeni dünya düzeninin yoksulluk ve şiddet ile karakterize edildiği görüşündedir. Torczyner (2001), küreselleşmenin özellikle dezavantajlı ülke ve gruplar üzerindeki olumsuz etkisini ifade etmektedir. Bu ülkelerde küreselleşmenin etkisiyle, gelir dağılımında yarattığı eşitsizliklerin yanında, ekonomik ve pazar ayrıcalıklarına sosyal ve kültürel ihtiyaçlardan daha fazla önem verileceğini vurgulamaktadır. Küreselleşmenin yoksulluğu arttırdığına, savaş ve şiddetin yoksul gruplar için toplumun diğer kesimlerinden daha tehdit edici olduğuna değinmektedir. Alt sınıfın yaşadığı bölgelerde, umutsuzluk, öfke ve yabancılaşmadan söz etmektedir.

Hancı (2002), düşük sosyo ekonomik düzeyin, suçluluk için tek neden oluşturmasa da suça elverişli bir ortam hazırladığından söz etmektedir. Özellikle çocuğun ihtiyaçlarının karşılanamamasının ve yarı açlık durumunun suça zemin hazırladığını vurgulamaktadır. Dolayısıyla çocuk suçluluğunu önlemede, yoksulluğa ve yoksulluğu önlemeye yönelik politika ve programlar önem kazanmaktadır.

Ülkemizde özellikle yeri olan göçler, yeni geldiği toplulukla bütünleşmekte güçlük yaşayan yeni grupları ortaya çıkarmaktadır. Kendi sorunlarıyla baş etmekte güçlük çeken ailelerin, çocukları üzerinde daha az denetimine neden olabilmektedir. Hancı (2002), bu durumu "sahte şehirleşme" kavramıyla açıklamakta ve böyle bir şehirleşmenin getirdiği olanaksızlık ve yabancılaşmanın suça neden olabileceği, göç nedeniyle yaşanan kültürel farklılığın düşmanlık ve gerginlik yaratabileceği üzerinde durmuştur.

Çocuk suçluluğunda yaşanan toplumun ve topluluğun sosyal ve kültürel değerleri önemlidir. Araştırmalar istismar edilen çocukların, bunu öğrendiğini ve gördükleri rol modellerine bağlı olarak bu istismarı kendi yaşamlarına aktardığını göstermiştir (Acar, 2003).

Çocuk suçluluğunda diğer önemli bir faktörün medyadaki şiddet olduğu düşünülebilir. Hancı (2002), televizyondaki karakterlerin çocuklar için önemli modeller oluşturduğunu ifade etmektedir. Televizyondaki şiddet sahneleri kadar, seks sahnelerinin de çocuklar için model oluşturduğu görülmektedir. Hancı (2002), konuyla ilgili uzmanların, bireyleri cinsel meta olarak gösteren yayınların çocukların zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki gelişimi konusunda engelleyici etkisini belirtmektedir. Acar (2003), araştırmasında, cinsel suça yönelen çocuklarının çoğunda, suç öncesinde yoğun pornografik materyale maruz kaldığını ortaya koymuştur.

Ergenlik döneminde çocuğun yaşadığı yoksulluk ve yoksunlukların yanında ailenin içinde bulunduğu yoksulluk ve yoksunluk çocuğu suç davranışına yöneltebilmektedir. Bu dönemde ihtiyaçları karşılanmayan ya da karşılanamayan çocuk, yakın çevresi olan akran grubuna yönelmektedir. Kimlik arayışında yaşadığı çevrede model alabilecek akranları olan çocuk bu gruptan etkilenmektedir. (Acar, 2003).

2.5. Çocuk İstismarı Ve İhmali

Ailenin birçok görevi arasında çocuk yetiştirme görevi de yer almaktadır. Ebeveynler bu görevlerini yerine getirirken çocuklarla karşılıklı iletişim içine girmektedirler. Bu iletişim sürecinde ebeveynler kimi zaman bilerek kimi zaman bilmeyerek çocuğun gelişimini engelleyecek ya da duraklatacak davranışlar gösterebilir. Bu davranışlar bazen çocuğa yönelmiş şiddet olarak görülebilir. Ebeveynlerin çocuğun gelişimini engelleyici aktif eylemlerin yanı sıra, çocuğu dikkate almama, gerekli özeni göstermeme diğer bir deyişle ihmal etme gibi pasif eylemler de çocuğa zarar verici olabilmektedir. Literatürde çocuk istismarını ve özellikle de yaygın biçimde inceleme konusu olan fiziksel istismarı tanımlamaya ilişkin üç yaklaşımın dikkat çektiği görülmektedir. Birinci yaklaşım çerçevesinde istismar meydana gelen sonuçlar açısından ele alınmaktadır. Bu yaklaşımda kaza sonucu ve istismar sonucu yara alan çocukların ayırımını yapmak oldukça zordur. İkinci yaklaşımda ise niyet kavramı üzerinde durulmaktadır. Ancak çocuğu istismar ve ihmal edenin niyeti gözlenebilir bir davranış olmadığından bu şekildeki tanımın işlerlik kazanması da güçtür. Çocuk istismarının tanımlanmasıyla ilgili üçüncü yaklaşımda ise, çocuk istismarı konusunda bir karar vermek için istismarı değerlendiren kişinin içinde yaşadığı kültüre bağımlı olarak bazı kararlar verdiği düşünülebilir. Ayrıca gözlemcinin ihmal ve istismarı belirlerken, tepki öncesi

olayları, tepkinin yoğunluğunu, zarar gören ve zarar verenin rol ve statülerini göz önüne aldığı görüşü yaygındır. Çocuk istismarı ve ihmali, tanımlamalara göre farklılık gösterdiği halde, genel anlamda çocuğa fiziksel ve psikolojik olarak verilen zararı işaret etmektedir (Kozcu, 1990).

Çocuk ihmali genelde ailenin, ilgili kurumların ya da devletin çocuğa karşı en temel sorumluluklarını yerine getirmemesi şeklinde tanımlanır. Bir bütün olarak toplum, kurumlar ve bireyler tarafından geliştirilen ihmal davranışı, çocukların eşit hak ve özgürlüklerden yoksun bırakılması sonucunda onların en üst düzeyde gelişimlerini engelleyici davranışlar olarak ortaya çıkmaktadır. Çocuğun bakım ve beslenme gereksinimlerinin yeterince karşılanmaması, gerekli tıbbi müdahalenin yapılamaması, ana-baba olarak çocuğa karşı danışmanlık görevinin yeterince yerine getirilmemesi ve çocuğun tek başına bırakılması ihmal davranışına örnek olarak verilebilir. Sonuçta daha çok ölümlere, yaralanmalara ve uzun dönemli problemlere neden olan ihmalkârlık, genelde en kötü davranış biçimi olduğu gibi kötü muameleden de daha yıkıcıdır (Aral, 1997).

Aktif bir olgu olarak nitelendirilen istismar anne, baba ya da bakıcının çocuğa zarar verici davranışlar göstermesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Çocuk istismarı istem dâhilinde fiziksel zarar verme, çocuğun kötü beslenmesine yol açma, cinsel suistimal, çıkar için kullanma, bundan da öte çocuğun normal fiziksel ve zihinsel

gelişimini kısıtlayıcı her türlü faaliyette bulunmayı içermektedir. (Fogel ve Melson, 1988)

Sweet ve Resick (1990) ise istismarı “Çocuğu riske sokan, çocuğa zarar veren davranışlar bütünü” olarak ifade etmekte ve istismar olayında ebeveynin çocuğu cezalandırma, disiplin ve kontrol etme hakkını kendi çıkarları doğrultusunda kötüye kullanmasının söz konusu olduğunu belirtmektedir (Sweet ve Resick, 1990) .

Galborino’ya göre (1980) çocuk istismarı çocuğa kötü muamele probleminin büyük bir kısmını kapsamakta olup, fiziksel, ruhsal ve cinsel açıdan çocuğun kötü davranışlara maruz kalmasını içermektedir (Galborino, 1980).

Çocukların özgür, yaratıcı bir kişilik kazanabilmeleri her şeyden önce aile ve toplum içindeki sosyalleşme sürecinde duygu ve düşüncelerini rahatça dışa vurabilecekleri bir ortamın sağlanmasını ve bu konuda bilinçli bir özen gösterilmesini gerekli kılmaktadır. İstismar ve ihmal eden ailelerden gelen çocukların gelişimsel gerilik gösterdikleri ve bunun ailedeki uyarılma, olanak ve özendirme eksikliğinden kaynaklandığı bilinmektedir. İstismar ve ihmale uğramış çocuklardaki gelişim profiline bakıldığında, en sık rastlanan bozuklukların okul öncesi dönemde konuşmanın gecikmesi, iletişim bozukluğu ve başarısızlık olduğu görülmektedir. Bunlarla birlikte bu tür çocukların anti-sosyal, düşmanca, saldırgan davranış gösterdikleri de saptanmıştır (Sweet ve Resick, 1979).

Bir başka tanımlamada ise, Çocuk istismarı ve ihmali kavramı; çocukların ana baba ya da bakıcı gibi onlara bakıp gözetmek ve eğitmekle görevli sorumluluk, güç ve güven ilişkisi içinde oldukları kişiler ya da (bir erişkin tarafından) yabancılar tarafından çocuğa yöneltilen, toplumsal kurallar ve profesyonel kişilerce uygunsuz ya da hasar verici olarak nitelendirilen, bedensel ve psikolojik sağlıklarına zarar verecek, çocuğun gelişimini engelleyecek biçimde uygulanan tüm fiziksel, duygusal yada cinsel tutumları, ihmali, ticari amaçlı sömürüyü kapsar (Şahin, 2007).

Tanımların çok fazla olması ve ortak bir tanımın oluşabilmesi için Dünya Sağlık Örgütü 1985’de toplanarak ortak bir tanımın oluşması için konunun uzmanlarını bir araya getirerek çalışmalar yapmış ve aşağıdaki tanımı Dünya Sağlık Örgütünün tanımı olarak yayınlamıştır.

Çocuğun, sağlığını, fizik gelişimini, psikososyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen bir yetişkin, toplumu veya ülkesi tarafından bilerek veya bilmeyerek yapılan davranışlar çocuk istismarı olarak kabul edilir. Tanım aynı zamanda çocuğun istismar veya şiddet olarak algılamadığı veya yetişkinlerin istismar olarak kabul etmediği davranışları da içine alır. Davranışın mutlaka, çocuk tarafından algılanması veya yetişkin tarafından bilinçli olarak yapılması koşul değildir. (World Health Organization (2002). World Report on Violence and Health. 2002; Geneva.) (Polat, 2007)

Çocuk istismarı; fiziksel, cinsel ya da duygusal istismar olarak, çocuk ihmali ise fiziksel ya da duygusal ihmal olarak ayrılmaktadır. İstismar ve ihmalin bu farklı şekilleri yalnız aileleri değil, toplumu, sosyal kuruluşları, yasal sistemleri, eğitim sistemini ve iş alanlarını da etkileyen bir halk sağlığı sorunu oluşturmaktadır (Oral ve ark. 2001) (Hedin , 2000).

İstismar çoğunlukla çocuğa doğrudan uygulanan eylemlerdir, ancak özellikle aile içinde herhangi birinin diğer üyeye uyguladığı şiddete çocuğun tanık olması da çocuk istismarı kapsamında değerlendirilir. Çocuğun doğrudan yaşamadığı ancak tanık olduğu şiddet içeren durumlar çocuğun ihtiyaç duyduğu güvenli, destekleyici ve bütünlüklü bir aile ortamının zedelendiği anlamına gelir. Sevdiği, yakın olduğu, ihtiyaç duyduğu birine yönelik şiddet çocuk için sarsıcıdır. Ayrıca bu eylem çocukta, dolaylı olarak kendisine de yöneltmiş olduğu hissini uyandırır. İstismar yaşantısının riskini arttıran birtakım faktörler vardır ve istismarın türüne bağlı olarak bazı risk faktörlerinin etkisi daha belirgindir. Risk arttıran faktörler şu şekilde özetlenebilir (Ögel, 2007).

1.Makro sistem özelliklerine bağlı olarak

- Koruyucu düzeneklerinin yetersiz olduğu bir çevrede yaşamak
- Ekonomik koşulların yetersiz olduğu bir çevrede yaşamak
- Savaş veya terörün yaşandığı bir ortamda olmak
- Bedensel cezalara ilişkin kültürel bir kabulün olduğu ortamda yaşamak

-Çocukların sahip olma kavramı bağlamında algılayan bir ortamda yaşamak

2-Sosyokültürel koşullara bağlı olarak

-Azınlık bir gruptan gelmek

-Sosyal desteğin az olması

3-Aile dinamiklerine bağlı olarak

-Gerçek aile dışında bir ortamda büyümek

-Tek ebeveynli ailede büyümek

-Üvey anne veya babanın bulunması

-Koruyucu olmayan, zayıf insan ilişkilerine sahip ailede bulunmak

-Anne veya babanın çocuklukta şiddete maruz kalmış olması

-Aile üyelerinin yaşadığı ekonomik sorunlar ve işsizlik gibi durumlara bağlı olarak koruyucu olma ve duygusal destek sağlama gibi ebeveynlik becerilerinin sekteye uğraması

-Aile üyelerinin yaşadığı çeşitli ruhsal rahatsızlıklar

-Anne ve babanın fiziksel ve duygusal olarak geri çekilmiş olması

-Anne ve babanın çok katı bir kişilik yapısına sahip olması, aşırı kontrolcü tutumları

-Aile üyelerinde saldırganlık ve dürtüsellik

-Alkol madde bağımlılığı olan ailede büyümek

-Ailenin çocuğu çalıştırması

-Çocuğun gelişimi konusunda bilgisiz ebeveynlere sahip olmak

4-Kişisel özelliklere bağlı olarak

-Zihinsel veya fiziksel bir yetersizliğe sahip olmak

Fiziksel İstismar

Fiziksel istismar, 18 yaşından küçük çocuk ya da gencin ana babası ya da bakımından sorumlu başka kişi tarafından sağlığına zarar verecek biçimde fiziksel hasara uğraması, yaralanması ya da yaralanma riski taşımasıdır. Bu hasar; elle ya da bir nesneyle vurularak, itilerek, sarsılarak, yakılarak ya da ısırılarak oluşabilmektedir (Kaplan, 1999).

Toplum bilimcilere ve çocuk gelişim uzmanlarına göre fiziksel istismar kavramı ana-baba ve onların yerine geçen, çocukla aynı evde oturan çocuğa bakmakla sorumlu kişiler tarafından, çocuğa tokat atma, bir araçla dövme, yaralama, aç bırakma, çocuğu kapalı bir yere hapsetme, evden kovma, eve kabul etmeme gibi şiddet davranışlarında bulunarak çocuğun yaptığı hatalarla orantılı olmayan aşırı cezaların verilmesini; ana-babaların çocuk üzerindeki kontrol ve disiplin hakkını kötüye kullanmalarını ve çocuğun bedensel bütünlüğünün bilinçli ya da bilinçsiz olarak riske sokulmasını ve zarar görmesini içermektedir (Bilir, 1991).

Fiziksel istismarın çoğunlukla "kaza" olduğu düşünülerek gözden kaçırıldığı öne sürülmektedir. Fiziksel ihmalin ise çok daha yüksek oranda meydana geldiği düşünülmektedir (Kaplan, 1999.)

Fiziksel istismar tanımını operasyonalize etmede netliğin gereğinden yola çıkarak çeşitli ülkelerin yasaları incelendiğinde, ABD, Iowa Eyaleti yasalarındaki tanımdan bahsetmek anlamlı bulunmuştur. Fiziksel istismar, kaza sonucu olmayan, bilinen öyküyle açıklanamayacak, 18 yaş altı bir küçüğün, kendisine bakmakla yükümlü olan bir kimsenin eylemleri sonucunda yaralanmasıdır. (Iowa Department of Public Health) (Atamer, 2005).

Yine aynı amaçla Utah Eyaleti yasalarındaki netlik kayda değer bulunmuştur. Fiziksel istismar, çocuğun fiziksel sağlığına ve refahına yönelik zarar tehdidi oluşturan veya zarar veren kaza dışı eylemlerdir. Bu durumlar,

1.Çocuğa fiziksel zarar verecek veya çocuğun sağlığını tehlikeye atması makul düzeyde muhtemel reçetesiz ilaç verilmesi,

2.Çocuğa yasal olarak reçetelendirilmeyen veya önerilmeyen maddeler verilmesi,

3.Bilerek veya gayri ihtiyari çocuğun fiziksel olarak, hafif, şiddetli veya ağır biçimde yaralanmasına neden olabilecek bir maddeye maruz kalmasına sebep olunması veya çocuğun böyle bir riske maruz kalmasına izin verilmesi.

Fiziksel yaralanmanın tanımı ise, kaza dışı yaralanmalar veya çocuğun fizik durumunu bozan veya tehlikeye atan koşullar olarak belirtilmiş olup, bu tanıma sınırlayıcı olmamakla beraber şu durumlar girer; deride yara veya çizikler, laserasyon ve abrasyonlar, büyüme –

gelişme yetersizliği, çocuğun sağlığı veya refahını tehdit eden her türlü şiddet davranışı.

Fiziksel şiddet de çocuğun sağlığını ve refahını tehdit eden bir durum olarak şöyle tanımlanmıştır; itme, vurma, bağlama, çimdikleme, tırnaklama, sıkıştırma, tokatlama, çekme, bir silah veya gereçle vurma, ateş etme, bıçaklama veya evcil hayvan gibi sahip olduklarına zarar verme veya bunlarla tehdit etme.

Atamer çalışmasında fiziksel istismarın araştırmasında kullandığı operasyonel tanımını şöyle yapmaktadır (Atamer, 2005).

Fiziksel istismar,

- Bir bakıcı veya ebeveynin 18 yaş altındaki çocuğun,
- Tıbbi müdahaleyi gerektirecek yada vücudunda görünür düzeyde yaralanmaya sebebiyet verecek şekilde,
- Bir nesne kullanılarak veya kullanılmadan uygulanan
- Kaza sonucu olmayan
- Terbiye ya da cezalandırma amacı taşıyan ya da taşımayan
- Fiziksel şiddet içeren her türlü eylemidir.

Fiziksel istismarda kız erkek oranı arasında belirgin bir fark bulunmamaktadır. Ancak cinsiyet dağılımı kurbanın yaşı ile değişiklik gösterebilmektedir, örneğin; ergenlik çağında kızlar daha fazla fiziksel istismarla karşı karşıya kalabilmektedir (Powers, Eckenrode, Jaklitsch, 1990). Fiziksel istismar en çok dört sekiz yaşlarındaki çocuklara yönelik olmaktadır ve yaşla istismar oranı azalmaktadır. Anne yaşına bakıldığında 20 yaş ve altındaki annelerin çocuklarına daha sık olarak

fiziksel istismarda buldukları gözlenmektedir (Şahiner ve ark. 2001).

Cinsel İstismar

Bir yetişkin ile psikoseksüel gelişimini tamamlamamış bir çocuğun, yetişkinin cinsel haz duymasına yönelik karşılıklı ilişkisine cinsel istismar denir (Ziyalar, 1997).

Cinsel istismar, bir erişkinin cinsel gereksinim ve isteklerini karşılamak için çocukları araç olarak kullanmasıdır (Green, 1996).

Çocukların cinsel sömürüye karşı korunmaması ve ilgisiz kalınması, cinsel gelişime gereken önemin verilmemesi cinsel ihmal olarak da ifade edilmektedir (Bilir, 1991).

Çocuklarda cinsel istismar ilk olarak Ruth ve Henry Kempe (1978) tarafından "bağımlı ve gelişimsel olarak olgunlaşmamış çocuk ve adolesanların bilinçli olarak onay vermeye muktedir olmadıkları, bütünüyle algılayamadıkları veya ailevi rollerle ilgili sosyal tabulara ters düşen cinsel aktivitelerde taraf olmaları" olarak tanımlanmıştır (Polat, 2000).

Çocukların cinsel istismarı tanımlamaları çocuk ile istismar eden arasındaki yaş farkları, istismar edenin kullandığı yöntem, güç ya da aldatma kullanılması, çocuğun gördüğü zarar üzerinde durarak çeşitlenmişlerdir. Finkelhor ve Hotaling; çocuk 13 yaşından küçükse ve saldırgan ile çocuk arasında 5 veya daha fazla yaş farkı varsa, çocuk 13 yaşından büyükse saldırgan ile 10 yaş fark varsa çocuk istismarından söz edileceğini, tehdit, güç kullanımı, aldatma kullanımı

söz konusu olduğunda yaş farklarının göz ardı edilmesini önermişlerdir (Finkel, 1994).

Uluslararası Çocuk İstismarı ve İhmalini Önleme Derneği'ne göre çocukların cinsel istismarı; rıza yaşının altında bir çocuğun cinsel açıdan yetişkin bir kişinin cinsel doyumuna yol açacak bir edim içinde yer alması ya da bu duruma göz yumulmasıdır. Bu tanım, söz konusu edimin herhangi bir araç ve cebir kullanılarak yapılıp yapılmadığı; genital ya da fiziksel temas içerip içermediği; çocuk tarafından başlatılıp başlatılmadığı ve kısa dönemde ortaya çıkacak derecede zararlı bir sonuç doğurup doğurmadığı ile ilgilenmemektedir (Taşkıranoğlu ve Tırtıl , 2001) .

Cinsel istismarın tanımı, ne tür eylemlerin kapsamında ele alındığına bağlı olarak da değişkenlik göstermektedir. En sıklıkla kullanılan operasyonel tanımlamalarda cinsel istismar kapsamına giren cinsel eylemler, bir çocuk ve bir yetişkin arasında, göğüslere veya genital organlara dokunulması ile teşebbüs halinde ya da gerçekleşmiş oral, anal veya vajinal birleşme şeklindeki eylemlerdir. Ancak, cinsel istismar eyleminin fiziksel temas içermeyen eylemleri de kapsadığı görülmektedir. Bir eylemin cinsel nitelikte olup olmadığına karar vermede fiziksel temasın varlığı kolaylık sağlarken, fiziksel temasın yokluğu netliği zorlaştırmaktadır. Bu noktada, eylemin kastı ve olayın geçtiği bağlam önem kazanır. Eğer eylem bir

yetişkinin cinsel doyumunu amacıyla girişilmiş bir eylemse, fiziksel temas içerse de içermese de cinsel istismar olarak değerlendirilir (Atamer, 2005).

Faller (1988), istismar türlerini şu şekilde sınıflandırmaktadır. 1)Temas içermeyen cinsel istismar, seksü konuşma, teşhircilik, gözetlemecilik, 2) Cinsel amaçlı fiziksel temas, vücudun özel bölgelerine dokunma, 3) Oral-genital temas, oral-vajinal, oral –penil, oral-anal ilişki, 4) interfemoral ilişki, penisin çocuğun bacakları arasına yerleştirildiği ilişki türü, 5) Cinsel Penetrasyon anal, genital penetrasyon, parmak yada yabancı cisim penetrasyonu, 6)cinsel sömürü, çocuk pornografisi ve çocuk fuhuşu, 7) diğer istismar türleriyle bir arada olan cinsel istismar; sado-mazoşistik eylemlerin uygulanması (fiziksel kötü muamelenin cinsel bir eylemle birleştirildiği haller) (Taşkıranoglu ve Tırtıl, 2001) .

Cinsel İstismar, cinsel doyum için bir çocuğu kullanmak ya da bir başkasına çocuğu bu amaçla kullanması için izin vermektir. Bir yetişkinin cinsel haz duymak amacıyla çocuğun cinsel organlarını okşaması, tecavüz etmesi, teşhircilik yapması, çocuğu pornografi aracı olarak kullanması olarak tanımlanabilen cinsel istismar cinsel doyumunu çocuklarla ilişkilerde arayan, cinsel açıdan yetersiz olabilen kişilerce başvurulan bir çeşidi sayılmaktadır. Cinsel istismar olaylarının bir kısmı, cinsel açıdan yetişkinleri değilde çocukları çekici bulan kişiler

tarafından gerçekleştirilmektedir. Dokunmak suretiyle çocuklara cinsel tacizde bulunan kişiler, yetişkinlerle ilişkiye giremeyen ya da bu konuda yetersiz olan ve bu eksikliklerini çocuklarla ilişki kurarak gidermeye çalışan kişiler olduğu ileri sürülmektedir (Atauz, 1991).

Çocuklara zor kullanılarak yapılan bütün cinsel davranışlar (örneğin 14 yaşında bir kız veya erkeğin aynı yaşta bir kişi tarafından zorla ırzına geçilmesi gibi) cinsel istismar kabul edilse de, çocuklar arasında rıza ile yapılan cinsel eylemler taraflar arasında çok yaş farkı yoksa, cinsel istismar olarak kabul edilmemektedir. Ancak, klinik amaçlar için her olayın ayrı ayrı ele alınması gerekir, Rıza basit bir kavram değildir, özgür irade ile girilmiş gibi görünen bir ilişki aslında güç, bilgi, olgunluk ve bağımlılığın sonucu ortaya çıkmış olabilir. Çocuklarla rıza dışı yakın ilişki kurma ve bazen de zor kullanmayı içeren cinsel saldırılar genellikle tesadüfidir, yani saldırı belli koşullarda herhangi bir çocuğun başına gelebilir. Öte yandan, yetişkinlerle uzun süreli ve ensest içeren yinelenen cinsel istismar ilişkileri, genellikle çocuk ve ailesinde başka türden çeşitli istismar göstergeleri ve psikolojik ve sosyal sorunlarla birlikte görülür. Böyle durumlarda çocuk cinsel istismarı, ensest içeren bozuk düzenli bir ailede büyümenin getirdiği zararlardan yalnızca biridir. Bu türden aileler tipik olarak toplumsal açıdan yalıtılmış ailelerdir, baba genellikle depresif ve possessiftir, sorunlarını ve çocukları ile ilişkilerini cinsel olarak ifade eder. Anne genellikle psikolojik açıdan

zayıftır, boyun eğen bir kişilik yapısına sahiptir ve çocuklarını korumaktan acizdir (Kutchinsky, 1999).

Toplumca kabul edilmeyen ve duygusal açıdan en yoğun yaşanan cinsel istismar türünün, aile içinde ya da çocukla kan bağı olan kişiler arasında olduğu vurgulanmaktadır. Ancak bu tür vakaların belirlenmesi ve ortaya çıkarılması çoğu zaman oldukça zor olmaktadır. Cinsel istismarın sık görüldüğü aileler genel olarak işlevselliği bozuk aileler olarak tanımlanmakta ve bu ailelerde olaya yol açtığı düşünülen çeşitli patolojiler bulunmaktadır. (Aral, 1997).

a. Baskın ve koşulsuz söz tutma isteyen ana baba modeli: En sık gözlenen katı babanın güç ve kararlarda baskın olduğu aile modelidir. Aile sistemi kapalıdır. Babaların bir kısmı güç ve kontrol sağlamak için şiddete başvurmaktadır.

b. Cinsel sorunlar: Cinsel istismarın gözleendiği ailelerde, ana babalarda cinsel sorunlar daha sıktır.

c. Sosyal izolasyon: Ana babaların çoğunda aile dışı sosyal ilişkilerde kısıtlılık ve zorlanma vardır.

d. Rol çatışması: Cinsel istismar uygulanan ailelerde rol çatışmalarına sık rastlanır. Anne genellikle eşlik ve ev kadınlığı rollerini kızına bırakmaktadır, baba da bakım vermeyi enstest yoluyla yapmaktadır.

e. Alkol ve madde kötüye kullanımı.

f. Yadsıma: Aile üyelerinde en sık kullanılan savunmadır. Baba, olayı "seks eğitimi" olarak savunabilir, anne ise kocası ile ilişkisini

bozabileceği için reddedip görmezlikten gelebilir. Çocuk utanma ve suçluluk duygularını bastırmak ve aile düzeninin bozulmasını önlemek amacıyla durumu yadsıyabilir (Green 1996 , Canat 1994).

Boşanma, şiddet, alkol ve madde kullanımı olan ailelerde cinsel istismar daha sık görülmektedir. Çocuğun bakımıyla doğrudan ilgilenen babaların daha az istismar uyguladığı saptanmıştır (Yates, 1997).

Cinsel istismar sık rastlanan ve genelde yıllarca süren bir durum olmakla birlikte sıklıkla gizli kalmaktadır. Vakaların yalnızca %15'inin bildirildiği düşünülmektedir. Cinsel istismarın herhangi bir sosyodemografik grupla bağlantısı saptanmamış ve her sosyoekonomik düzeyde görülebileceği belirtilmiştir (Hedin, 2000).

Kız çocukları erkek çocuklarından 1, 5-3 kat fazla cinsel istismara maruz kalmaktadır. Cinsel istismara maruz kalan çocukların yaklaşık % 30'u 2-5 yaş arasında, % 40'ı 6-10 yaş arasında ve %30'u 11-17 yaşları arasındadır. Yani cinsel istismara uğrayan çocukların %60'ı 10 yaşının altındadır. Bununla birlikte her yaş grubundan çocuk cinsel istismarın mağduru olabilmektedir. İstismarda bulunan kişilerin çoğunluğu erkektir ve çocuğun çevresinde bulunan tanıdığı kişilerdir(Taşkıranoğlu ve Tırtıl, 2001).

Ebeveynlerine ve diğer otorite figürlerine saygı duymaları ve itaat etmeleri yönünde eğitilen ve onlara doğal olarak güvenen, etraflarındaki erişkinleri etkileme ve ilgi görme ihtiyacında olan çocuklar böylelikle cinsel istismarın kurbanı olurlar. Fiziksel ve

gelişimsel sakatlıkları olan çocuklar istismar tehdidine diğer çocuklardan daha fazla açıktır (Topçu, 1997.)

Atamer'in (2005) çalışmasında kullandığı, cinsel istismarın operasyonel tanımı şöyledir. Çocuğun ebeveyni veya bir aile üyesi tarafından, cinsel uyarım veya doyum amacını taşıyan bir eyleme maruz bırakılmasıdır. Bu tarz bir eylem, çocuğa cinsel içerikli bir eylemde bulunulmasının teklif edilmesi, böylesi bir eyleme girişmek amacıyla tehdit edilmesi veya korkutulması, yetişkin cinsel organlarının sergilenmesi veya çocuğun cinsel organlarına bakılması, pornografik içerikli materyalin çocuğa gösterilmesi, çocuğun pornografik fotoğraf veya filme konu edilmesi, yetişkin tarafından cinsel organlarına dokunmasının sağlanması veya bunun çocuktan istenmesi veya çocuğun cinsel organlarına dokunulması, cinsel amaçlı öpüşme, cinsel amaçlı dokunmalar, cinsel ilişkide bulunulması şeklinde olabilir.

Bu kişilerin özellikleri konusunda çeşitli görüşler öne sürülmektedir. Kimi uzmanlar tacizci olmayan ana babaların belli koşullar altında istismar uygulayabileceğini vurgularken, kimi uzmanlar tacizcilerin temel özelliğinin kurbanı "insan altı" bir varlık olarak görmek olduğunu savunmaktadır. İstismarda bulunanların bir kısmının çocuğa yönelik davranışından çocuğun yarar göreceğine ve olay anında çocuğun eğlendiğine inandığı gözlenmiştir (Pizarro ve Billick, 1999).

Duygusal İstismar

Duygusal istismar ve ihmal oldukça sık olmakla birlikte, fark edilmesinde, tanımlanmasında, anlaşılmasında ve yasal olarak kanıtlanmasında güçlük yaşanmaktadır (Glaser, 2002).

Çocuğun duygusal bütünlüğü ve iç görüşünü bozan, kişilik gelişimini zedeleyen her tür süregen eylem ya da eylemsizlik olarak tanımlanan duygusal istismar tüm istismar türlerine neden olan bir etmen olarak da görülmektedir. Gerek tanımlanmasında ve tanınmasında gerekse önlenmesi ve yasal olarak kanıtlanmasında yaşanan güçlükler nedeniyle en az anlaşılmış ve üzerinde en az çalışılmış istismar türüdür. Duygusal istismarda olduğu gibi duygusal ihmalin de net bir tanımını yapmak oldukça zordur. Duygusal ihmal çocuğun gereksinim duyduğu sevgi, ilgi ve yakınlığın gösterilmemesi olarak belirtilebilir (İşeri, 2007).

Duygusal istismar ve ihmal, çevredeki yetişkinler tarafından gerçekleştirilen, çocuğun kişiliğini zedeleyici, duygusal gelişimini engelleyici eylemler ya da eylemsizlikler olarak tanımlanır. Fiziksel ve cinsel istismar türlerinin çoğunda duygusal istismar ve ihmal de olmaktadır (Şahiner ve ark., 2001). Fiziksel istismar ve ihmal olgularının %90'ının da duygusal istismar ile ilgili olduğu saptanmıştır. Fiziksel ve cinsel istismarın olmadığı durumlarda da duygusal istismar ve ihmal gerçekleşebilir (Claussen, 1991). Bu şekilde, duygusal istismar ve ihmalin çocuk ve ergenlerin yaşadığı en sık görülen istismar ve ihmal tipi olduğu söylenebilir. Ancak fiziksel

ve cinsel istismardan daha farklı gibi yorumlandığından uzun süre konuyla ilgili çalışmalar sınırlı kalmıştır (Kaplan, 1999).

Duygusal istismar ve ihmalin tanımlanması için şu ölçütler karşılanmalıdır:

-Duygusal istismar ve ihmal ana baba ve çocuk arasındaki bir ilişkiyi tanımlar.

-Bu ilişki, çocuğun psikolojik sağlık ve gelişiminde bozukluk yaratması açısından önemlidir.

-Oluşumu için fiziksel temas koşul değildir.

Duygusal istismar ve ihmalin ifadesi olan birçok farklı ana baba-çocuk ilişkisi ve durumun tanımlanmasında şu beş basamaktan söz edilmektedir:

1-Duygusal yanıtızsızlık ve ihmal,

2-Çocuğa karşı olumsuz ve yanlış tutumlar,

3-Çocuğun gelişimiyle ilgili uyumsuz beklenti ve davranışlar,

4-Çocuğun kişilik ve ruhsal sorunlarını fark edememe,

5-Çocuğun sosyal uyumunu başlatacak yönergeleri sağlayamama (Glaser, 2002).

Duygusal İstismarın en geniş tanımı, Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımıdır. Bu tanıma göre, duygusal istismar, çocuğa gelişimsel olarak uygun, destekleyici bir çevrenin sağlanmamasıdır. Buna dahil olan durumlar arasında, birincil bağlanma figürünün sunulmaması ve buna bağlı olarak, çocuğun içinde yaşadığı topluma uyumlu, potansiyelleriyle örtüşen, tutarlı ve bütüncül duygusal ve sosyal

yetkinlikleri kazanamaması da dahildir. Çocuğun sağlığına, fiziksel, zihinsel, manevi, ahlaki veya sosyal gelişimine zarar veren veya zarar verme ihtimali yüksek eylemlere maruz kalması da duygusal istismar içinde ele alınmaktadır. Sözü edilen zarar verici veya zarar verme ihtimali yüksek eylemlerin, ebeveynin veya çocuk üzerinde güç veya otorite sahibi ya da çocuğa bakmakla yükümlü bir kimsenin makul düzeyde kontrolünde olması beklenir. Bu tür eylemler arasında, hareketin kısıtlanması, aşağılama, küçük düşürme, günah keçisi yapma, tehdit etme, korkutma, ayrımcılığa tabi tutma, alay etme veya diğer fiziksel olmayan düşmanca veya reddedici muameleler sayılabilir. (Atamer, 2005).

Kars (1996), çocukta duraklama, engelleme, gerileme yaratan davranışların duygusal istismar kapsamına girdiğini ifade ederek, bu tarz davranışları şu şekilde sıralamıştır. Reddetme, aşırı koruma, duygusal tepkilerin gösterilmemesi, ayırım ve karşılaştırma yapmak, şiddet ve korkuya dayalı iletişim, kapasite üstü istekler ve kendi çıkarına yönelik manipüle etme, aşağılama, suçla yöneltme ve izole etme.

Atamer (2005)'in, çalışmasında duygusal istismarın operasyonel tanımı şöyle kullanılmıştır; çocuğun ebeveynleri tarafından, küçük düşürücü adlar takılma, alay edilme, aşağılama, ayrımcılık, yaşıyla orantısız beklentiler yükleme, korkutulma, reddedilme, izole edilme, zarar verilmesi ile tehdit edilme, aile içi şiddete şahit olma durumlarına maruz bırakılmasıdır.

İhmal

Çocuğa bakmakla yükümlü kişinin bu yükümlülüğünü yerine getirmemesi, çocuğu fiziksel veya duygusal olarak ihmal etmesidir. Çocuğun temel gereksinimlerinin ve bakımının (yiyecek, giyecek, barınma, sağlık, eğitim, danışma) ana babası veya ona bakan kişi tarafından yerine getirilmemesidir. İhmalin tanısı fiziksel ve cinsel istismara göre çok daha soyut olduğu için zordur. İhmal genel olarak fiziksel ve duygusal olmak üzere iki ana grupta incelenmektedir. Fiziksel ihmal, çocuğun yaralanma olasılığının bilindiği halde buna karşı gerekli önlemin alınmaması olarak nitelendirilebilir. Hijyen koşullarının yeterince sağlanmaması, çocuğun zararlı maddelerle karşı karşıya bırakılması, korunmaması, tıbbi bakım eksikliği, imkan olduğu halde çocuğun tıbbi destekten yoksun bırakılması, kötü beslenme ve çocuğun beslenmesinin anne-baba tarafından kontrol edilmemesi de fiziksel ihmal kapsamı içine girmektedir. Fiziksel ihmal bulgularını saptamak mümkün iken duygusal ihmale ait bulguların saptanması ise oldukça güçtür. Küçük çocuklarda bakımın yeterli olmadığını gösteren temiz olmamaktan kaynaklanan pişikler, kirliliği ve uygunsuz giysiler, beslenme yetersizlikleri dolaysız belirtiler olarak tanımlanırken çocuğun uyarılma, olanak ve özendirme eksikliğinden kaynaklanan gelişim eksikliği ile davranış bozuklukları ve büyüme geriliği ise dolaylı belirtiler olarak görülmektedir. (Dağlı ve İnanıcı, 2002).

Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımına göre, ihmal, çocuğa bakmakla yükümlü kimsenin çocuğun gelişimi için gerekli her türlü ihtiyacını karşılamaması veya bu ihtiyaçları dikkate almamasıdır. Bu ihtiyaçlar şu alanlarda ortaya çıkabilir. Sağlık, eğitim, duygusal gelişim, beslenme, barınma ve güvenli yaşam şartları. Bu ihtiyaçların karşılanmamasının ebeveynin sahip olduğu kaynaklarla orantılı olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Söz konusu ihtiyaçların karşılanmaması konusunda ebeveynin eylemsizliğinin veya dikkate almayışının, çocuğun sağlığına, fiziksel, zihinsel, manevi, ahlaki veya sosyal gelişimine zarar vermesi veya zarar verme ihtimalinin yüksek olması gereklidir. Böyle durumlara, yeterli gözetimin sağlanmaması veya mümkün olduğu halde çocuğun zarar görmekten korunmaması da dahildir (World Health Organization. Child abuse & Neglect) (Atamer, 2005).

İstismar ve ihmali birbirinden ayıran en temel nokta istismarın aktif, ihmalin ise pasif bir olgu olmasıdır. (Dağlı ve İnanıcı, 2002).

İhmal, çocukla uğraşan hekimler için önemli bir konudur. Çünkü, büyüme geriliği, nörolojik bozukluklar, kaza sonucu yaralanmalar, tedavi başarısızlıkları, vb. gibi pek çok fiziksel sorunun ve bağlanma güçlükleri, bilişsel yetersizlikler, öğrenme ve konuşma güçlükleri, davranış sorunları, vb. gibi bir çok psikolojik sorunun temel nedeni çocuğun ihmali olabilmektedir. İhmale yol açan nedenler bulunup ortadan kaldırılmadan çoğu kez hastalığın iyileştirilmesi

başarılamaz ya da ailenin diğer çocukları da aynı kötü sonuçlara maruz kalabilir (İşman, 2003).

Atamer (2005)'in, ihmal çalışmasında kullandığı operasyonel tanımı; fiziksel bakım, sağlık, gözetim, eğitim, beslenme ve hijyen alanlarını kapsamaktadır. Bu alanlarda ihmalin operasyonel çerçevesi, gerekli tıbbi bakımının ve ihtiyaçların karşılanması, mevsime uygun ve temiz giysilerin temini, düzenli ve yeterli gıdaların sunulması, bedensel temizliğin sağlanması, okula devamsızlığın ve okul başarısının takibi ve desteklenmesi, evde ve ev dışında gözetimin sağlanması olarak belirlenmiştir.

Ekonomik Sömürü ve Çocuk İşçiliği

“Çalışan çocuk” kavram olarak, sosyo-ekonomik konumları gereği esnaf ve sanatkarların yanında, sanayi iş kolunda, tarım sektöründe, marjinal çalışma alanlarında maddi kazanç elde etmek ya da meslek edinmek amacıyla üretime katılan ve 18 yaş ve daha küçük yaştaki kimselerdir (Türkiyede çocuk işgücü, 1994), (Fırat, 1998).

Unicef çocuk emeğinin kullanıldığı durumları ve çocuk çalışmasının özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır (Dünyada Çocukların Durumu, 1997), (Fırat, 1998).

- Çok küçük yaşta tam gün çalışma,
- Çok uzun saat çalışma,
- Aşırı fiziksel, toplumsal ya da psikolojik stres yaratan işler,
- Sokakta kötü koşullarda çalışma ve yaşama,

- Düşük ve yetersiz ücret,
- Ağır sorumluluk,
- Öğrenimi engelleyen işler,
- Kölelik, zorunlu çalışma ya da cinsel sömürü gibi çocukların onuruna ve özsaygısına zarar veren işler,
- Toplumsal ve psikolojik gelişmeyi aksatan işler

Dünya Sağlık Örgütü'nün çocuk istismarı ve ihmallerinin sınıflandırılmasında çocukların ekonomik sömürüsü ayrı bir boyut olarak tanımlanmıştır. Çocukların başkalarının çıkarı amacıyla çalıştırılmaları ekonomik sömürüdür. Bu tür işler, çocuğun fiziksel veya zihinsel sağlığı, eğitimsel, ahlaki veya sosyal-duygusal gelişimi için zarar vericidir. Çocuk işçiliği ve çocuk fahişeliği ekonomik sömürü kapsamına girmektedir (Atamer, 2005).

Atamer (2005)'in araştırmasında kullandığı çocuğun ekonomik sömürüsünün operasyonel tanımında, “çocuğun ailesi tarafından okul dışı zamanlarda çalışarak para kazanmasının beklenmesi, eğitimine devam etmek yerine çalışmasının beklenmesi, gereksinimlerini karşılamak amacıyla çalışmasının gerekmesi, gücünün ve kapasitesinin üzerinde ekonomik getiri karşılığında işler yüklenmesi ve çalıştırıldığında kendisine ödenen parayı ailesinden birisinin alması” olarak belirlenmiştir.

2.5.1. Çocuk İstismarının Etkileri

Erişkin yaşamdaki tekrarlayan travma, kişiliğin daha önce biçimlenmiş yapısını kemirir; fakat çocukluktaki tekrarlayan travma kişiliği biçimlendirir ve çarpıtır. İstismarcı bir çevrede kapana kısılan çocuk, çetin adaptasyon görevleriyle yüz yüze kalır. Güvenilmez insanlarda güven duygusunu, güvenli olmayan bir durumda güvenliği, korkutucu bir öngörülmezlik durumunda kontrolü, bir çaresizlik durumunda gücü korumanın bir yolunu bulmak zorundadır. Kendini korumak ve bakmaktan aciz olduğu için, yetişkin bakım ve korumasının eksikliğini, elinin altındaki tek araçla, gelişmemiş bir psikolojik savunma sistemiyle telafi etmek zorundadır.

Çocuk istismarının patolojik şartları hem yaratıcı hem de yıkıcı olan olağanüstü kapasitelerin geliştirilmesini zorlar. Bu beden ve zihin, gerçeklik ve imgelem, bilgi ve hafızanın olağan ilişkilerinde artık yeri olmayan anormal bilinç durumlarının gelişmesini teşvik eder. Bu değişmiş bilinç durumları hem somatik hem psikolojik bir dizi semptomla zemin hazırlar. Bu semptomlar aynı anda kökenlerini göze serer ve gizler; kelimelere dökülmek için fazlasıyla korkunç olan sınırların kılık değiştirmiş diliyle konuşur.

Kronik çocuk istismarı, olağan bakım ilişkilerinin adamakıllı bozulduğu, ailevi ve geniş kapsamlı bir terör ikliminde vuku bulur. Mağdurlar şiddet araçları ve ölüm tehdidiyle dayatılan karakteristik

bir totaliter kontrol kalıbı ve ufak tefek kuralların kaprisli dayatılması, aralıklı ödüller, rakip tüm ilişkilerin tecrit, gizlilik ve ihanet yoluyla yok edilmesini tanımlarlar. Bu tahakküm ikliminde gelişen çocuklar kendilerini istismar ve ihmâl edenlere, bir yetişkinden daha çok patolojik bağıllık geliştirir ve bu bağıllıklarını kendi refahını, kendi gerçekliğini ya da kendi hayatını bile hiçe sayarak sürdürmeye çalışırlar (Herman, 2007).

Fiziksel istismar ve ihmâl ilişkili sorunlar

Fiziksel istismar birçok kişilerarası, bilişsel, duygusal ve davranışsal sorun, madde kötüye kullanımı ve psikiyatrik hastalıklarla ilişkilidir. Fiziksel ihmâl de çocuğun sosyal, bilişsel, duygusal ve davranışsal gelişiminde ağır ve uzun dönemli sonuçlar doğurabilmektedir (Gökler, 2002).

İhmâl edilmiş çocuklarda fiziksel istismara uğramış çocuklara göre daha ağır bilişsel ve akademik bozukluklar, daha fazla sosyal içe çekilme, daha kısıtlı arkadaş ilişkileri ve daha yoğun içe atım sorunları görülmektedir (Kathryn ve David, 2002).

Fiziksel istismar ve ihmâle uğramış çocuklarda sosyal işlevsellik alanında birçok eksiklik fark edilmektedir; bu çocuklar yakın ilişki kurmakta güçlük çekip, daha çatışmalı, duygusal yoğunluğu az, yoğun öfke ve istismar davranışı içeren ilişkiler kurabilmektedir. Ayrıca bu çocuklardaki sosyal yetersizliklerin, ebeveynlerinin becerilerinin yetersiz olması ile ilişkili olduğu ve aile özelliklerindeki bozulmanın,

ergenin veya çocuğun akran gruplarına katılması ve akran gruplarından etkilenecek suç işleminde anlamlı etkileri olduğu bulunmuştur (Tolan ve ark., 2001).

Fiziksel istismar ve ihmale uğramış çocuklarda bilişsel yetilerde bozukluk ve akademik başarısızlığa sık rastlanılmaktadır (Kaplan, 1999) (Gökler, 2002).

Saldırgan ve suça yönelik davranışlar fiziksel istismar ve ihmalle en sık birliktelik gösteren sorunlardır (Lewis, 1992). Bu çocuklarda kontrollere göre daha yüksek oranda davranış bozukluğu ve karşı olma, karşı gelme bozukluğu görülmektedir .

Araştırmalar, ebeveynlerin psikolojik probleme sahip olması, çocukların aile içinde şiddete maruz kalması ve yetersiz aile işlevleri gibi ailesel risk faktörlerinin ergenin şiddet davranışı göstermesinde önemli olduğunu belirtmektedirler. Bu tip aile ortamlarında yetişen ergenler aile içinde şiddeti bir problem çözme mekanizması olarak öğrenmekte ve şiddet davranışını aile dışındaki yaşantılarında da gösterebilmektedirler (Gorman ve ark., 2004).

Çocukların fiziksel ve duygusal istismarında, ebeveynlerin olumsuz etkileri önemli bir risk faktörü oluşturmaktadır. Bu olumsuz etkilerden en önemlisi, ebeveynin gösterdiği saldırgan davranışlardır. Çünkü aile içerisinde ebeveynler saldırganca davranışlarını çocuklarına kolayca yöneltebilmektedirler (Mommen ve ark., 2002) .

Fiziksel istismara uğramış kişilerde intihar düşünceleri ve girişimlerine daha yüksek oranda rastlanılmaktadır. Madde kötüye

kullanımı, psikopatik kişilik bozuklukları, tehlikeli cinsel deneyimler gibi sağlığı tehdit eden davranışlar, dikkat eksikliği, hiperaktivite bozukluğu ve kaygı bozuklukları gibi psikiyatrik hastalıklar da fiziksel istismar ve ihmale uğramış çocuklarda daha sık saptanmaktadır (Tackett, 2002).

Cinsel İstismarın Etkileri

Ağır fiziksel istismar vakalarında travma sonrası stres bozukluğu görülebilmektedir. Diğer travma sonrası stres bozukluğu görülen çocuklarda cinsel istismar önemli bir halk sağlığı sorunudur ve uzun dönem olumsuz sonuçlara yol açmaktadır. Uzun dönemde gözlenen olumsuz sonuçlar için tek bir sendrom yoktur, ancak cinsel istismar bir grup bozukluk için risk etmeni olarak kabul edilmektedir. (Fleming, 1998).

Kaygı bozuklukları cinsel istismara uğrayan çocuklarda kısa süre içinde ortaya çıkabilmektedir. Uyku bozuklukları, kabuslar, fobiler, bedensel yakınmalar ve korku tepkileri yüksek kaygı düzeyinin kliniğe yansıması olarak gözlenmektedir (Green, 1996),

Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, ikincil enürezis ve enkoprezis cinsel istismar kurbanlarında daha sık ortaya çıkmaktadır. (Elliot ve Peterson, 1993).

Disosiasyon, ruhsal travmaya karşı ilkel bir savunma olarak kabul edilmektedir. İstismarın erken döneminde, amnezi, aşırı fantezi kurma, trans benzeri durumlar ve uyurgezerlik ortaya çıkabilmektedir.

Bu çocuklarda konversiyon tepkilerine de yüksek oranda rastlanılmaktadır. Cinsel istismar yaşamış çocuklarda yüksek oranda depresyon gözlenmekte ve kurbanın benlik saygısı ciddi hasara uğramaktadır. Bu çocuklarda intihar düşünceleri ve girişimleri sık görülmektedir. Erişkin yaşta başlayan majör depresyon, çocuklukta cinsel istismarla ilişkili bulunmuştur .

Kişiler arası ilişki kurma ve sosyal ilişkileri sürdürebilme becerisi, cinsel istismardan olumsuz olarak etkilenmektedir. Bu kişilerin ya ilişki kurmaktan kaçındıkları ya da yakınlık gereksinimi duyup çok sayıda, fazla beklentili ve kontrol edici ilişki kurdukları gözlenmektedir. Her iki tip ilişki de işlevsellikten uzak olmakta ve genellikle yalnızlıkla sonlanmaktadır. Ayrıca, cinsel istismar öykülü çocukların daha fazla cinsel saldırıda bulunduğu da bildirilmektedir (Taner ve Gökler, 2004).

Yapılan diğer araştırmalarda istismara maruz kalan çocuklarda kısa ve uzun dönemde bazı psikolojik sorunların ortaya çıktığını, %20' sinde ilk bir yıl içinde görüldüğünü bildirmişlerdir. Calam ve ark. (1998), istismara uğrayan çocukları iki yıl süreyle izledikleri çalışmalarında, 4. haftada özellikle uyku, okul problemleri, anksiyete ve depresyon, davranış sorunları, somatik yakınmalar ve seksüellik içeren davranışlardan bir ya da daha fazlasını tespit ettiklerini, 9. ay ve 2. yılda yapılan incelemede benzer sonuçlar aldıklarını, enürezis ve enkoprezis sorunlarında anlamlı kötüleşme olduğunu, %8'inin intihar girişiminde bulunduğunu bildirmişlerdir (Calam, 1998).

Brier'e (1992) göre çocukta travmaya bağlı olarak gelişen ruhsal bozukluklar, travmanın süresi ve sıklığı, penetrasyonun olması, fiziksel zorlama ile yapılan cinsel temaslar, erken yaşta istismara uğramış olması, saldırganın çocuğa olan yakınlığı ve çoğul cinsel saldırganın eylemine maruz kalmasına bağlı olarak ortaya çıkmaktadır.

Cinsel istismara uğramış çocuklarda ruhsal bulguların temelinde "travma yaratan dinamikler" yatmaktadır.

-Travmatik cinsel uyarılma, cinsel istismara uğrayan çocuk yaşına uygun olmayan cinsel deneyimlerle tanışmakta, bu deneyimler cinselliğin sağlıklı ve normal gelişimini bozarak çocuğun gelecekte uygun olmayan cinselliğe yönelmesine neden olmaktadır.

-İhanet, çocuğun bağımlı olduğu ve güven duyduğu birisi tarafından istismar edilmesi çocuğun insanlara olan güven ve kendini güvende hissetme duygularını kaybetmesi ile sonuçlanmaktadır.

- Güçsüzlük, cinsel istismarı engelleyemeyen çocukta anksiyete, korku ve çaresizlik duyguları gelişmektedir.

-Damgalanmışlık, çocuk yaşadığı istismarın sosyal olarak onaylanmadığını fark ederek kendini suçlu hissetmekte ve utanmaktadır (Taşkıranoğlu, 2001).

Duygusal istismar ve ihmalle ilişkili sorunlar

Duygusal istismar ve ihmale maruz kalan çocuklarda birçok duygusal, davranış, gelişimsel ve sosyal bozukluklar ortaya

çıkılmaktadır. Bu tür istismar ve ihmal, dönem psikolojik işlevsellik üzerinde diğer istismar ve ihmallerden daha fazla etkiye sahiptir (Kaplan , 1999). Duygusal istismar ve ihmale maruz kalan çocuklarda dışavurum ve içe atım sorunları, sosyal ilişkilerde bozukluk, kendisine güvende azalma, intihar davranışı, çocukluk çağı mastürbasyonu ve birçok başka psikiyatrik bozukluk görülebilmektedir. Bu tür istismar ve ihmal kişilik bozuklukları için risk etmenidir (Taner, 2004).

Duygusal istismar ve ihmal bir tür ana –baba / bakım veren-çocuk ilişkisi olarak ele alınabilir ve duygusal istismarı fark edebilmek ancak ana-baba-çocuk ilişkisini ayrıntılı araştırmakla olasıdır. Bu ilişki çocuğun ruhsal sağlık ve gelişiminde bozukluk yaratması nedeniyle zarar vericidir. Fiziksel bir zarar olmasa da verdiği süregelen duygusal zarar çocuğun tüm gelişim basamaklarında ve erişkinlik döneminde etkili olacağından önlenmesi büyük önem taşır.

Duygusal istismar yaşayan çocukların fark edilmesinde, sosyal, bilişsel ve fiziksel olarak bazı belirtiler yararlı olabilir. Sosyal belirtiler arasında çocuğun yaşamdan zevk alamaması, kendisini savunamaması, yalan söyleme, hırsızlık yapma gibi davranışları olması, olaylarda sorumluluğu kabullenmeyip suçu başkalarına yüklemesi, düşük benlik saygısı olması, saldırgan davranışları olması sayılabilir. Bilişsel belirtiler, okulda öğrenme sorunları yaşamaması, dikkatini toplayamaması, dil gecikmesi, motor gelişiminin gecikmesi, merak ve araştırma duygusunun olmamasıdır. Fiziksel belirtiler olarak

da organik olmayan büyüme geriliği, sık sık kaza geçirme, vücudunda çok sayıda yara bere bulunması, uyku bozuklukları, bağırsak sorunları, yeme bozuklukları görülebilir. Duygusal istismarı yaşayan çocuklarda güvensizlik, düşük benlik saygısı, alkol ya da ilaç kötüye kullanımı, öfke atakları, yıkıcı davranışlar, toplumsal ilişki güçlükleri, depresyon, kaygı bozuklukları ve özkıyım davranışı sık görülür (İşeri, 2007).

Ekonomik Sömürü ve Çocuk İşçiliğinin Etkileri

Yapılan işin çocuğun gelişimi üzerindeki etkisi, bu işin bir sorun yaratıp yaratmadığının belirlenmesinde ana ölçüttür. Yetişkinler açısından zararsız olan işler çocuklara son derece zararlı olabilir. Çocuğun gelişimi açısından önem taşıyıp bir işte çalışma yüzünden tehlikeye düşebilecek yönleri;

-Fiziksel gelişim, genel sağlık koordinasyon, güç, görme ve işitme,

-Bilişsel gelişim, okuma, yazma, sayılarla işlem yapabilme ve normal yaşam için gerekli bilgilerin edinilmesi,

-Duygusal gelişim, yeterli öz saygı, aileye bağlılık, sevgi ve hoşgörü duyguları,

-Toplumsal ve ahlaki gelişim, grup kimliği bilinci, başkalarıyla birlikte iş yapabilme ve doğru ile yanlış birbirinden ayırabilme yetisi,

Ayrıca çocuğun bilişsel, duyuşsal ve toplumsal gelişiminin en önemli destekçisi olan eğitim, çocuğun çalışma yaşamına atılmasıyla kesintiye uğramaktadır (Fırat, 1998).

2.5.2. Çocuk İstismarının Suça Etkisi

Yapılan çeşitli araştırmalar, suçluluk ile istismar arasındaki ilişkiye dikkat çekmektedir. Bir araştırmanın sonuçlarına göre, olgular arasında istismar ve ihmal edilen çocukların %26'sının en az bir kere tutuklandığı görülmüştür. Buna karşın bu durum kontrol grubu için %17'dir. Ayrıca, istismar ve ihmal edilen çocukların ortalama tutuklanma sayısının (2,4 ve 1,4) ve şiddet suçu işleme (%11 ve %8) oranlarının kontrol grubuna göre anlamlı derecede daha fazla olduğu bulunmuştur (Heck ve Walsh, 2000).

Yapılan çalışmalarda suça karışmış ergenlerin genel olarak, suç kabul edilen davranış öncesinde yaşamlarında stresli yaşam olayı (özellikle, istismar, ihmal, şiddete maruz kalma ve cinsel sarkıntılık) oranının yüksek olması ve bu durumla bağlantılı olarak, stresle başa çıkmak için suça yönelen ergenlere aileleri tarafından sosyal desteğin yeterli düzeyde sunulmaması ya da bu desteğin ergen tarafından kullanılmaması, yaşadıkları stres karşısında daha yüksek savunmacılığa karşın daha düşük başa çıkma örüntüleri sergileme, sorun çözme ve sosyal destek arama becerilerinde zayıflık, bilişsel

kaçınmayı daha çok kullanma, stresi inkar etme yada yaşanan stresi saldırgan davranışlar ile dışa vurma gibi bir takım özelliklere sahip oldukları belirlenmiştir (Basut ve Erden, 2005).

İstismarın erken çocuk suçluluğuna etkisinin sınındığı bir araştırmada, istismar edilen çocukların kontrol gruplarına oranla, daha çok suç işlediği ve ikisi arasındaki ilişkinin 0,38 olduğu bildirilmiştir. İstismar grubuna ait alt gruplar içinde, ciddi derecede istismar görenlerin daha az derecede görenlere göre, manidar düzeyde suç kaydına rastlanmıştır. İstismar ve suç işlemenin birbiriyle ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır (Kakar, 1996).

Kaufman ve Widom'un (1999) evden kaçma, istismar ve suça karışma olguları arasındaki ilişkiyi araştırdıkları bir çalışmada sonuçlar, çocuklukta istismar ve ihmalin gencin evden kaçma ihtimalini ve evden kaçmanın da tutuklanma riskini arttırdığını, suça karışma ihtimali üzerinde çocuklukta istismar ve ihmal ile evden kaçma davranışının farklı etkilerinin olduğu fakat, her ikisinin de suça itilme ihtimalini arttırdığını göstermiştir.

İstismarın gerçekleştiği yaş ile ergen suçluluğunun ilişkisinin araştırıldığı bir araştırmada, çocukluk çağında gerçekleşen kısıtlı istismarın, tekerrüre müsait olmayan suç ve tekerrüre müsait olan suçlar için bir risk faktörü olmadığı, buna karşılık, sürekli olarak maruz kalınan ya da ergenlik döneminde maruz kalınan istismarın,

ergenin davranışsal gelişimi için anlamlı derecede tehlike oluşturduğu belirtilmiştir. Bu araştırmaya göre, istismarın hangi yaşta meydana geldiği, istismarın ergen suçluluğuyla olan ilişkisini anlamada ve suçu önceden tahmin etmede oldukça önemli olduğu şeklinde yorumlanmıştır (Ireland ve ark. 2002).

Şiddet içeren ve içermeyen suç davranışı gösteren antisosyal kişilik bozukluğu olgularıyla gerçekleştirilen bir çalışmada, şiddet içeren suç işleyen grubun %72,5'i 15 yaşına kadar birlikte yaşadığı ailede şiddete tanık olduğunu ve kendisine şiddet uygulandığını belirtmiştir. Şiddet içermeyen suç işleyen grup için ise bu oranın %53,3 olduğu ve şiddet içeren suç işleyen grubun şiddete daha fazla tanık olduğu ya da yaşadığı bulunmuştur. Aynı zamanda geçmişte yaşanan fiziksel istismar araştırıldığında, şiddet içeren suç işleyen grubun %87,5'inin şiddet içermeyen suç işleyen grubun ise % 43,3'ünün fiziksel istismarın varlığını belirttiği, geçmişte yaşanan duygusal istismar ve ihmale bakıldığında ise bu oranların, şiddet içeren suç işleyen grupta %77, 5, şiddet içermeyen suç işleyen grupta ise % 70 olduğu görülmüştür. Geçmişte yaşanan cinsel istismar açısından ise, oranların şiddet içeren suç işleyen grupta %15, şiddet içermeyen suç işleyen grupta ise % 0 olduğu, ayrıca fiziksel ve cinsel istismar açısından iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur (Süer,1998).

2.6. Çocuk İstismarı Konusunda Hukuki Durum

Çocukların ihmal ve istismardan korunması; çocukların yaşam, gelişme ve korunma haklarının en temel konularından biridir. Çocuklara ilişkin uluslar arası düzenlemeler Anayasa ve diğer yasalarda yer almıştır. Çocuğun 18 yaşına dek tüm temel hakları ‘Çocuk Hakları Sözleşmesinde’ düzenlenmiştir. Kişi olarak toplum düzeni içindeki hukuksal konumu Medeni Kanunda, hakların çiğnenmesi durumundaki yaptırımlar Ceza Kanununda, ceza yargılamasındaki hakları ise Çocuk Koruma Kanunu ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanununda düzenlenmiştir.

A) Uluslararası düzenlemelerde çocuk ihmal ve istismarı:

Çocuk haklarının tanınması ve korunmasına ilişkin en temel uluslar arası belge çocuk Haklarına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesidir(ÇHS). Türkiye bu sözleşmeyi 30 Eylül 1990 tarihinde imzalamış, 4058 sayılı yasayla onaylanarak 27 Ocak 1995 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

ÇHS; çocukların savunmasız konumları nedeniyle özel bir duyarlığa ve korunmaya gereksinimleri olduğunu doğrulayarak ailenin ve devletin sorumluluğunu vurgulamaktadır. Bu sözleşme Dünya çocuklarının İnsan Hakları Yasası sayılmakta olup, onları 18 yaşına dek çocuk olarak niteleyip; yaşam, korunma, gelişme ve katılım

haklarını güvence altına almaktadır. Çocuk Hakları Sözleşmesinde yer alan temel ilkeler;

- 18 yaşından küçük herkes çocuktur.
- Çocuk, yaşla ve olgunlaşma ile gelişir.
- Kendisi ile ilgili her kararda çocuğun görüşü alınmalıdır.
- İlgili her işlemde ‘çocuğun yüksek yararı’ göz önünde bulundurulmalıdır.
- Çocuklar herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmaksızın eşit olarak ve doğuştan haklara sahiptirler.
- Anne-babanın sorumluluğu temeldir, devletler destek olmalı, gereken durumlarda sorumluluğu devralmalıdır.

Bu temel ilkeler çerçevesinde sözleşmenin amacı, çocukların korunması için evrensel ilkeler belirlemek ve onları her kötü davranış, ihmal ve istismara karşı korumak olup çocuk ihmal ve istismarı sözleşmenin 19. maddesinde; ‘Taraflar devletler, çocuğun ana-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya kötü davranışa, ihmal ve ihmalkar davranışa, ırza geçmeyi de içeren her türlü istismara karşı korunması için yasal, yönetsel, toplumsal, eğitsel, tüm önlemleri alır. Bu tür koruyucu önlemler; çocuklara kötü davranışın önlenmesi, belirlenmesi, bildirilmesi, yetkili makamlara gönderilmesi, soruşturulması, tedavisi ve izlenmesi için

başkaca yöntemlerin ve uygun olması durumunda adli makamların işe el koyması yanında çocuğa ve onun bakımını üstlenen kişilere destek sağlamaya yönelik toplumsal programların düzenlenmesi için etkin yöntemleri içermelidir.’ düzenlenmesi yer almaktadır.

Çocuk ihmal ve istismarı alanında özellikle cinsel istismar alanını düzenleyen diğer sözleşme ÇHS ye ek ‘Çocukların Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile ilgili İhtiyari Protokol’dür. Türkiye bu protokolü 4755 Sayılı yasayla 09-05-2002 tarihinde onaylamıştır.

Protokole göre taraf devletler, hangi yolla olursa olsun çocuğun cinsel istismarı, olgularının kar amacıyla nakli, zorla çalıştırılması amacı ile teklif, teslim, kabulü durumunda bu eylem ve etkinliklerin ülke içinde ya da dışında örgütlü ya da bireysel olarak düzenlenmesini garanti edeceklerdir. Aynı zamanda devletler mağdurun haklarını korumak için ceza adaleti sürecinin her aşamasında;

- Mağdurun tanık olarak dinlenmesinde özel gereksinimlerini karşılayacak özel yöntemleri uygulamalıdır.
- Çocuk mağdurlar, adalet sürecindeki rolleri ve hakları konusunda bilgilendirilmelidir.
- Çocukların görüşlerini dile getirmelerine izin verilmelidir.
- Çocuk mağdurların, tanıkların ve ailelerin güvenliklerini sağlamalıdır.
- Yargılama sürecini gereksiz ertelemelerden kaçınılmalıdır.

Ayrıca protokol devleti mağdurların topluma yeniden kazandırılmaları, ruhsal ve fiziksel yönden iyileştirilmeleri için tıbbi ve eğitsel önlemleri anlatmakla yükümlü tutmuştur.

B) Türk Hukukunda Çocuğun İhmal ve İstismardan Korunması

İhmal ve istismar mağduru çocuklar özel ve kamu hukuku açısından korunmaktadırlar. Özel hukuk açısından korunmaları ‘Türk Medeni Kanunu’nda düzenlenmiş olup, aile içinde ve aile haklarında alınan tedbirler yoluyla çocuğun korunmasını amaçlamaktadır. Kamu hukuku açısından korunması ise çocuklara karşı işlenen suçların cezalandırılmasını, ceza davasında Mağdur çocukların haklarının korunmasını, haklarında korunma tedbirleri alınmasını kapsamaktadır.

Türk Ceza Kanunu’nda Çocuk İstismarı ve İhmal ile ilgili maddeler:

Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği’nde çocuk istismarı; çocukların sağlıklarına zarar veren, fiziksel, zihinsel ya da toplumsal gelişimlerini olumsuz etkileyen tutum ve davranışlara maruz kalmaları olarak tanımlanmıştır. İhmal ve istismar edilen çocuk aynı zamanda bir suçun mağduru olduğundan TCK’de suç tipleri içinde düzenlenmiştir.

a)Fiziksel istismar: TCK’de fiziksel istismar, beden bütünlüğüne karşı işlenen suçlar ve aile bireylerine kötü davranış suçu kapsamında

düzenlenmiştir. Bu suçların çocuklara karşı işlenmesi durumunda, üstsoy tarafından altsoya karşı işlenmesi durumlarında daha ağır ceza öngörülmüştür. TCK' da fiziksel istismar, kasten adam öldürme, özkıyıma yönlendirme, kasten yaralama, işkence, eziyet, kötü davranış suçları olarak düzenlenmiştir. Buna göre,

Kasten adam öldürme TCK m. 82 –d, e, j

d) Üstsoy ve altsoydan birine ya da eş veya kardeşe karşı,

e) Çocuğa ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı,

j) Töre saikiyla,

İşlenmesi halinde, kişi ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılır.

• İntihara yönlendirme m. 84 -4

Başkasını intihara azmettiren, teşvik eden, başkasının intihar kararını kuvvetlendiren ya da başkasının intiharına herhangi bir şekilde yardım eden kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

4) İşlediği fiilin anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan veya ortadan kaldırılan kişileri intihara sevk edenlerle cebir veya tehdit kullanmak suretiyle kişileri intihara mecbur edenler, kasten öldürme suçundan sorumlu tutulurlar.

• Kasten yaralama m. 86- a-b

Kasten başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

a) Üstsoy, altsoya, eşe veya kardeşe karşı,

b) Beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı,

• **İşkence m. 94- 2-a**

Bir kişiye karşı insan onuruyla bağdaşmayan ve bedensel veya ruhsal yönden acı çekmesine, algılama veya irade yeteneğinin etkilenmesine yol açacak davranışları gerçekleştiren kamu görevlisi hakkında üç yıldan oniki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

a) çocuğa, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye ya da kadına karşı,

• **Eziyet m. 96- 2-a-b**

1) Bir kimsenin eziyet çekmesine yol açacak davranışları gerçekleştiren kişi hakkında iki yıldan beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

2) Yukarıdaki fıkra kapsamına giren fiillerin,

a) Çocuğa, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye ya da gebe kadına karşı,

b) Üstsoy veya altsoya babalık veya analığa ya da eşe karşı,

İşlenmesi halinde, kişi hakkında üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

• **Kötü muamele m. 232**

1) Aynı konutta birlikte yaşadığı kişilerden birine karşı kötü muamelede bulunan kimse, iki aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

2) İdaresi altında bulunan veya büyötmek, okutmak, bakmak, muhafaza etmek veya bir meslek veya sanat öğretmekle yükümlü olduğu kişi üzerinde, sahibi bulunduğu terbiye hakkında doğan disiplin yetkisini kötüye kullanan kişiye bir yıla kadar hapis cezası verilir.

b) Cinsel İstismar: Yeni Türk Ceza Kanununda isimleri farklı olmakla birlikte ırza geçme, ırza tasaddi, söz atma, sarkıntılık, teşhircilik, röntgencilik, fuhuşa teşvik, çocuğun pornografide kullanılması olarak düzenlenmiştir.

Yeni TCK' da çocukların cinsel istismarı ayrı suç olarak düzenlenmiştir. Yeni kanunda tecavüz ve tasaddi olarak ayırım yapılmamış, tecavüz cinsel istismarın ağırlaşmış biçimi olarak düzenlenmiştir. Cinsel taciz, fuhuş, eşit olmayanla cinsel ilişki gibi suçlarda ise çocuklara karşı işlenmesi, ana baba tarafından işlenmesi ağırlaştırıcı neden olarak kabul edilmiştir. Cinsel istismar suçlarında, mağdurun yaşı, eyleme direnemeyecek yaşta olup, olmaması ve mağdurun psikolojisinin bozulmuş olması durumunda ve eylemi gerçekleştirenin yakınlık derecesine göre eylemi gerçekleştiren kişiye verilecek ceza artırılır.

Çocukların cinsel istismarı

Madde 103. -1) Çocuğu cinsel yönden istismar eden kişi, üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Cinsel istismar deyiminden,

a) Onbeş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış,

b)Diğer çocuklara karşı sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışlar anlaşılır.

2) Cinsel istismarın vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi durumunda, sekiz yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

3) (Değişik: 29-06-2005-5377/ 12md.) Cinsel istismarın üstsoy, ikinci veya üçüncü derecede kan hısıımı, üvey baba, evlat edinilen, vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, sağlık hizmeti veren veya koruma ve gözetim yükümlülüğu bulunan diğer kişiler tarafından ya da hizmet ilişkisinin sağladığı nüfusu kötüye kullanmak suretiyle veya birden fazla kişi tarafından birlikte gerçekleştirilmesi halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

4) Cinsel istismarın, birinci fıkrası a bendindeki çocuklara karşı cebir ve tehdit kullanmak suretiyle gerçekleştirilmesi halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

5) Cinsel istismar için başvuru alan cebir ve şiddetin kasten yaralama suçunun ağır neticelerine neden olması halinde, ayrıca kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır.

6) Suçun sonucunda mağdurun beden ve ruh sağlığının bozulması halinde, on beş yıldan az olmamak üzere hapis cezasına hükmolunur.

7) Suçun mağdurun bitkisel hayata girmesine veya ölümüne neden olması halinde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur.

Reşit olmayanla cinsel ilişki

Madde 104.-(1) Cebir, tehdit ve hile olmaksızın, on beş yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunan kişi, şikâyet üzerine, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Cinsel Taciz

Madde 105.-(1) Bir kimseyi cinsel amaçlı olarak taciz eden kişi hakkında, mağdurun şikâyeti üzerine, üç aydan iki yıla kadar hapis cezasına veya adli para cezasına hükmolunur.

(2) (Değişik: 29.6.2005-5377/ 13 md.) Bu fiiller; hiyerarşi, hizmet veya eğitim ve öğretim ilişkisinden ya da aile içi ilişkiden kaynaklanan nüfuzu kötüye kullanmak suretiyle ya da aynı işyerinde çalışmanın sağladığı kolaylıktan yararlanılarak işlendiği takdirde, yukarıdaki fıkraya göre verilecek ceza yarı oranında artırılır. Bu fiil

nedeniyle mağdur; işi bırakmak, okuldan veya ailesinden ayrılmak zorunda kalmış ise, verilecek ceza bir yıldan az olamaz.

Müstehcenlik

Madde 226.-(1) a) Bir çocuğa müstehcen görüntü, yazı veya sözleri içeren ürünleri veren ya da bunların içeriğini gösteren, okuyan, okutan veya dinleten,

- c) Bunların içeriklerini çocukların girebileceği veya görebileceği yerlerde ya da alenen gösteren, görülebilecek şekilde sergileyen, okuyan, okutan, söyleyen, söyleten, kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis ve adli para cezası ile cezalandırılır.

d) Fuhuş

Madde 227.-(1) Çocuğu fuhşa teşvik eden, bunun yolunu kolaylaştıran, bu maksatla tedarik eden veya barındıran ya da çocuğun fuhşuna aracılık eden kişi, dört yıldan on yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Bu suçun işlenişine yönelik hazırlık hareketleri de tamamlanmış suç gibi cezalandırılır.

c) Duygusal istismar:

Duygusal istismarın pek çok türü TCK da düzenlenmemiştir, yalnızca suçla yönelme azmettirme başlığı altında düzenlenmiştir.

Azmettirme

Madde 38.-(1) Başkasını suç işlemeye azmettiren kişi, işlenen suçun cezası ile cezalandırılır.

(2) Üstsoy ve altsoy ilişkisinden doğan nüfuz kullanılmak suretiyle suça azmettirme halinde, azmettirenin cezası üçte birden yarısına kadar artırılır. Çocukların suça azmettirilmesi halinde, bu fıkra hükmüne göre cezanın artırılabilmesi için üstsoy ve altsoy ilişkisinin varlığı aranmaz.

d) İhmal

Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü/ Büro Amirliği Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği'nin 4. maddesinde ihmal ailenin ya da çocuktan sorumlu kişilerin çocuğa karşı yasal yükümlülüklerini yerine getirmemesi olarak tanımlanmış olup TCK da ihmal ölüme terk etmek ve aile yükümlülüklerinin ihmali olarak iki hükümde düzenlenmiştir. İhmalin birçok türü eğitimsizlik, bilgisizlik ve ekonomik yetersizlikten kaynaklanmaktadır. TCK da ihmale ilişkin hükümler.

Kasten öldürmenin ihmali davranışla işlenmesi

Madde 83.- (1) Kişinin yükümlü olduğu belli bir icram davranışı gerçekleştirmemesi dolayısıyla meydana gelen ölüm neticesinden sorumlu tutulabilmesi için, bu neticenin oluşumuna sebebiyet veren yükümlülük ihmalinin icram davranışa eşdeğer olması gerekir.

(2) İhmali ve icram davranışın eşdeğer kabul edilebilmesi için, kişinin;

a) Belli bir icram davranışta bulunmak hususunda kanuni düzenlemelerden veya sözleşmeden kaynaklanan bir yükümlülüğünün bulunması,

b) Önceden gerçekleştirdiği davranışın başkalarının hayatı ile ilgili olarak tehlikeli bir durum oluşturması,

(3) Belli bir yükümlülüğün ihmali ile ölüme neden olan kişi hakkında, temel ceza olarak, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine yirmi yıldan yirmi beş yıla kadar, müebbet hapis cezası yerine on beş yıldan yirmi yıla kadar, diğer hallerde ise on yıldan on beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunacağı gibi, cezada indirim de yapılmayabilir.

Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali

Madde 233.- (1) Aile hukukundan doğan bakım, eğitim veya destek olma yükümlülüğünü yerine getirmeyen kişi, şikâyet üzerine, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Hamile olduğunu bildiği eşini veya sürekli birlikte yaşadığı ve kendisinden gebe kalmış bulunduğunu bildiği evli olmayan bir kadını çaresiz durumda terk eden kimseye, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir.

(3) Velayet hakları kaldırılmış olsa da, itiyadı sarhoşluk, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanılması ya da onur kırıcı

tavır ve hareketlerin sonucu maddi ve manevi özen noksanlığı nedeniyle çocuklarının ahlak, güvenlik ve sağlığını ağır şekilde tehlikeye sokan ana veya baba, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Çocuk ihmal ve istismarına ilişkin büyük kısmı kamu davası niteliğinde olup Cumhuriyet Savcılığı tarafından öğrenilmesi durumunda şikâyet ve başvuru beklenmeksizin kamu davası açılır.

2. Bildirim Yükümlülüğü

Çocuk ihmal ve istismar edenlerin saptanması ve cezalandırılması için başvuruların soruşturma makamlarına yapılması gerekmektedir. Aile bireyleri arasında gerçekleşen cinsel ve fiziksel istismar olguları aileyi korumak adına makamlara bildirilmemekte, yalnızca çocuğun tedavi edilmesi amaçlanıp eylemi gerçekleştirenler cezalandırılmamaktadır. Bunun sonucu olarak da çocukların istismarı sürmekte, tam olarak korunamamaktadırlar. Gönüllü bildirim yarattığı sorunları gidermek için kamusal sorumluluğun gereği olarak 01 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren TCK ile gönüllü bildirim sisteminden zorunlu bildirim sistemine geçilmiştir.

TCK 278. maddesine Göre; işlenmekte olan suçu yetkili makamlara bildirmeyen kişi bir yıla dek hapis cezası ile cezalandırılır. Mağdur 15 yaşından küçük ise yarı oranında artırılacağı düzenlenmiş olup çocuk ihmal ve istismarının bildirilmemesi daha ağır biçimde cezalandırılmıştır.

Eski TCK da sınırlı olarak düzenlenmiş olan sağlık görevlilerinin bildirim yükümlülüğünde özel durumlar kaldırılarak bildirim zorunluluğu getirilmiştir. 280. maddede; görevini yaptığı sırada bir suç belirtisi ile karşılaşan sağlık görevlisi durumu yetkili makamlara bildirmez yâda gecikirse bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı belirtilmiştir.

Ceza Muhakemesi Kanununda Mağdur Çocuk Ve Hakları

Tıp dilinde mağdur çocuk, sağlığı ve gelişimine zarar veren davranışlara uğramış olan istismar edilmiş çocuk olarak tanımlanmaktadır. TCK da mağdur tanımlanmamıştır, ancak TCK ve CMK nün mağdur için sağladığı haklardan hukuk dilinde mağdur çocuk deyiminin; kendisine karşı bir suç işlenmiş olan çocuğu ifade ettiği kabul edilmektedir.

İhmal ve istismar mağduru çocuğun tanı konulması sürecinde ve sonrasında tıp, hukuk, sosyal hizmetler ve polisteki aşamalarda; sistemdeki sorunlar, bilgi eksikliği ya da yeterli duyarlılığın oluşmaması nedeniyle ağır biçimde zarar görmesi ikincil travmalara yol açmaktadır. İhmal ve istismar nedeniyle açılan davalarda mahkemelerin yoğun iş yükü, davaların sonuca bağlanma sürecinin uzun olması, hukukçuların çocuk gelişimi ve sağlığı konusunda bilgili olmamaları, çocukla görüşme yöntemleri üzerine özel bir eğitim almamış olmaları, çocuğun savcılıkta, mahkemede ifade vermek zorunda bırakılması, çocuğa uzman desteği sağlanmaması, mahkeme

ortamlarının çocuğa uygun olmaması çoğu kez olgularının adli makamlara yansımaları önlemektedir.

Ceza Muhakemesi Kanunu; özellikle çocuk mağdurların sistem tarafından ikinci kez istismar edilmesini önlemek ve ihtiyari Protokoldeki yükümlülüklerini yerine getirmek için düzenlemeler yapmıştır. Mağdur çocuğa ücretsiz avukat atanması, ifadesine zorunlu olmadıkça bir kez başvurulacağı ve elektronik olarak kayıt alınacağı düzenlenmesi, tanıklığı sırasında yanında uzman bulunması zorunluluğu bu nitelikte düzenlemelerdendir.

a) Beden muayenesi:

Mağdurun bedeni üzerinde tıbbi muayene yapılması ve örnek alınması Cumhuriyet savcısının istemi ve hâkimin kararıyla olabilir. Tanıklıktan çekinme nedenleri varsa beden muayenesinden de kaçınabilir. Çocuk görüşünü açıklayabilecek durumdaysa görüşü alınır. Değilse yasal temsilcisi karar verir. Eylemi yapan yasal temsilcisi ise hâkim karar verir. Muayene sırasında;

- 1.Çocuğun ve veli/ vasi/yasal temsilcisinin bilgilendirilmiş onamı alınmalıdır.
- 2.Bilgilendirme anlayabileceği uygun bir dille ve yetişkin yardımı ile yapılmalıdır.
- 3.Hekim ve çocuk baş başa kalabilmektedir.
- 4.Rapordan bir örnek edinebilmektedir.
- 5.İtiraz edilebilmelidir.

b) Uzman görüşü

Cinsel istismar olgularının 2/3 ünde fizik incelemede bir bulgu saptanmaz. Bu nedenle hekim raporunda önemli olan tek kısım, fizik muayene bulguları olmamalıdır. Diğer yandan bir çocuk bir şey söylüyorsa öncelikle bunun doğru olduğundan hareketle yola çıkılmalıdır. Çocuğun anlattıklarının doğruluğu ve tutarlılığı bir uzman tarafından kabul edilirse bu da en az fizik inceleme bulguları kadar değerli kabul edilmeli ve doktorlar raporlarında bu konudaki yorumlarını da belirtmelidir.

CMK da 67. madde ile getirilen düzenleme ile artık yalnızca adli tıp raporları değil bunun yanında olguyu ilk gören ya da mağdurun tedavisini yürüten doktorların görüşü de en az adli tıp raporu kadar değerli olacaktır. Uygulamada İstanbul Adli Tıp İhtisas Dairesi Başkanlığı dışında psikolojik rapor (ruhsal durum değerlendirilmesi raporu) verilmesi yaygın değildir. Bu durumda CMK 67 uyarınca gerek bilirkişi raporunu hazırlarken değerlendirmek üzere ve gerekse bilirkişi raporunda uzmanından görüş alınabilecek ve adli tıp raporları dışında dosyaya ruhsal durum değerlendirme raporu koyulabilecektir. TCK mağdurun eylem sonucu psikolojisinin bozulmasını ağırlaştırıcı neden olarak kabul etmiştir. TCK ve CMK mağdurun psikolojik durumunun araştırılmasına ve uzman görüşü alınmasına ve kullanılmasına olanak sağlamıştır. Ayrıca 178. maddeye göre de bu

raporu hazırlayan uzmanlar mahkemede hâkim huzurunda dinlendirilebilecektir.

CMK 67/ 6-Uzman Mütalaası

Yargılama konusu olayla ilgili olarak veya bilirkişi raporunun hazırlanmasında değerlendirmek üzere ya da bilirkişi raporu hakkında uzmanından bilimsel mütalaa alınabilir, ancak bu işler için ayrı bir süre istenemez.

TCK 103/ 6- Psikolojik Rapor

Suçun sonucunda mağdurun beden veya ruh sağlığının bozulması halinde bu durumda tespiti gerekir.

CMK 178 Alternatif Rapor

Mahkeme başkanı veya hâkim sanık ya da katılanın gösterdiği tanık veya uzman kişinin çağırılması ile ilgili dilekçeyi reddettiğinde sanık veya katılan kişileri mahkemeye getirebilir.

e) Mağdurun tanıklığı

Hem ihtiyari protokol hem de çocuğun adli süreçte ikincil istismarını önlemek için mağdurun tanıklığında koruyucu düzenlemelere gereksinim vardır. Özellikle çocuğun gizlilik ve kimliğinin korunması, sanık ve diğer tanıklardan etkilenmemesi, defalarca aynı olayı anlatmak zorunda kalmasının önlenmesi gereklidir. Bu amaçla 01 Haziran 2006 tarihinde yürürlüğe giren CMK da özellikle mağdur çocuğun korunmasına ilişkin düzenlemeler yer

almıştır. Bu kapsamda, çocuğun soruşturma ve kovuşturma aşamasında bir kez dinlenmesi kabul edilmiş ve sesli görüntülü kayıt zorunluluğu getirilmiştir. Bu düzenleme ile çocuğun yeniden olayı anlatmak ve yaşamak zorunda kalması önlenerek kanıtların güvenli saklanması sağlanacaktır.

Mağdur çocuğun tanıklığını düzenleyen CMK'nın 52/3 maddesi, bu fıkranın (a) ve (b) bentleri yönünden 1 Temmuz 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bütün teknik donanımın kolluk birimlerine, savcılık ve mahkemelere verilmesi gereklidir.

Madde 52.-(1) Her tanık, ayrı ayrı ve sonraki tanıklar yanında bulunmaksızın dinlenir.

(2) Tanıklar, kovuşturma evresine kadar ancak gecikmesinde sakınca bulunan veya kimliğin belirlenmesine ilişkin hallerde birbirleri ile ve şüpheli ile yüzleştirilebilirler.

(3) Tanıkların dinlenmesi sırasındaki görüntü veya sesler kayda alınabilir. Ancak;

a) Mağdur çocukların,

b) Duruşmaya getirilmesi mümkün olmayan ve tanıklığı maddi gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zorunlu olan kişilerin,

Tanıklığında bu kayıt zorunludur.

(4) Üçüncü fıkra hükmünün uygulanması suretiyle elde edilen ses ve görüntü kayıtları sadece ceza muhakemesinde kullanılır.

d) Ücretsiz avukattan yararlanma hakkı

Yasa koyucu yeni ceza muhakemeleri kanunda ilk kez ayrıntılı biçimde mağdur haklarını düzenlemiş ve bu kapsamda mağdur çocuk için de özel bir düzenleme getirerek 18 yaşından küçüklere avukat atanmasını zorunlu hale getirmiştir. Bunun dışında 234. maddede çocuğa özel bir düzenleme yoktur. Çocuklarda genel düzenlemelerden elbette ki yararlanacaktır.

e)Uzman desteğinden yararlanma hakkı

CMK 236'ya göre mağdur çocukların ya da işlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş olan diğer mağdurun tanık olarak dinlenmesi sırasında psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim alanında uzman bir kişi bulundurulur. Bunlar hakkında bilirkişilere ilişkin hükümler uygulanır.

Çocuk Koruma Kanunu

Yasa koyucu bu yasayı düzenlerken adını Çocuk Koruma Kanunu olarak koymuş ve böylece asıl amacının çocukları koruma olduğunun ön plana çıkmasına önem vermiştir. Nitekim uygulamada yargı sürecinde hâkimler artık koruma amacını daha ön plana çıkarmaya başlamışlardır. Kanunun amacı, korunma gereksinimi olan ya da suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir.

Yasa, korunma gereksinimleri olan çocuklar hakkında alınacak tedbirler ile suça sürüklenen çocuklar hakkında uygulanacak güvenlik tedbirlerinin usul ve esaslarına, çocuk mahkemelerinin kuruluş, görev ve yetkilerince ilişkin hükümleri kapsamaktadır.

Korunma gereksinimi olan çocuk; bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal ya da istismar edilen ya da suç mağduru çocuk anlamına gelir. Çocuk Hakları Sözleşmesinin 1ç. Maddesinde düzenlenmiş olan “çocuğun her tür şiddete karşı korunma Hakkı”na koşut bir düzenleme yapılmıştır.

Maddede korunma gereksinimi olan çocukla ilgili ve hakkında kovuşturma başlatılmış olan çocuklar dışında olmak üzere suça sürüklenen çocuklarla ilgili tedbir kararlarını çocuk hâkiminin vereceği belirtilmiştir. Buradan amaçlanan koruma tedbirlerinin bir an önce verilmesini sağlamaktır.

Bu yasa kapsamındaki kurumlar; çocuğun bakılıp gözetildiği, hakkında verilen tedbir kararlarının yerine getirildiği resmi ya da özel kurumlardır. Bu tanımla özel kurumlara da tedbir kararlarını yerine getirme yetkisi verilmiştir.

Yasada sosyal çalışma görevlisi olarak, psikolojik danışmanlık ve rehberlik, psikoloji, sosyal hizmet alanlarında eğitim veren kurumlardan mezun meslek mensupları belirlenmiştir Yasa koyucu, kapsamı genişleterek gerek korunmaya muhtaç çocuk ve gerekse suça

sürüklenen çocukla hangi meslek gruplarının ilgileneceğini belirleyerek uygulama birliği sağlamayı amaçlamıştır.

Çocuk Koruma Kanununun 4. maddesi Çocuk Hakları Sözleşmesinin temel maddeleri olan, çocuğun yaşama, korunma, gelişim ve katılım haklarını temel ilke olarak madde metninde düzenlemiş ve bir iç hukuk kuralı olarak temel ilke haline getirmiştir. Bu çerçevede çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının güvence altına alınması temel alınmıştır. Bu madde ceza muhakemeleri kanunun da desteklenmiş mağdur çocuğun yargı sürecinde ikincil istismara uğramasını önlemek ve korumak amacı ile düzenlemeler yapmıştır. Yine çocuk Haklarının Uygulanmasına ilişkin Avrupa Sözleşmesi de yargı sürecinde çocuğun görüşünün alınması ve bu görüşe gereken önemin verilmesini düzenlemiştir.

Çocuk Koruma Kanunu bu maddede getirdiği düzenlemelerle iç hukuku ve uygulamayı uluslar arası ölçütlere uygun hale getirmiştir.

Çocuğun haklarının korunması amacıyla Yasada yer alan temel ilkeler:

- Çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının güvence altına alınması,
- Çocuğun yarar ve esenliğinin gözetilmesi,
- Çocuk ve ailesinin herhangi bir nedenle ayrımcılığa tabi tutulmaması,

- Çocuk ve ailesinin bilgilendirilmek suretiyle karar sürecine katılımlarının sağlanması,
- Çocuğun, ailesinin, ilgililerin, kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği içinde çalışmaları,
- İnsan haklarına dayalı, adil, etkili ve süratli bir usul izlenmesi,
- Soruşturma ve kovuşturma sürecinde çocuğun durumuna uygun özel ihtimam gösterilmesi,
- Kararların alınmasında ve uygulanmasında, çocuğun yaşına ve gelişimine uygun eğitimi ve öğrenimini, kişiliğini ve toplumsal sorumluluğunu geliştirmesinin desteklenmesi,
- Çocuklar hakkında özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirler ile hapis cezasına en son çare olarak başvurulması,
- Tedbir kararı verilirken kurumda bakım ve kurumda tutmanın son çare olarak görülmesi, kararların verilmesinde ve uygulanmasında toplumsal sorumluluğun paylaşılmasının sağlanması,
- Çocukların bakılıp gözetildiği, tedbir kararlarının uygulandığı kurumlarda yetişkinlerden ayrı tutulmaları,
- Çocuklar hakkında yürütülen işlemlerde, yargılama ve kararların yerine getirilmesinde kimliğinin başkaları tarafından belirlenmemesine yönelik önlemler alınması,

Koruma Ve Destekleme Tedbirleri

Çocuk Koruma Kanununun 5. maddesi koruyucu ve destekleyici tedbirleri düzenlemiştir. Burada yasa koyucunun amacı risk altında bulunan çocuğun kendi durumuna uygun tedbirlerin alınmasını sağlayabilmektir. Maddenin ruhuna yansıyan anlayış ise çocuğun kurum bakımına alınmasının en son çare olarak uygulanmasıdır. Yasada çocuklar için; barınma, danışmanlık, eğitim, sağlık, bakım tedbirleri öngörülmüştür.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Çalışma Grubu

Çalışma, araştırma grubu ve kontrol grubu olarak alınan çocuklarla gerçekleştirilmiştir.

Araştırma grubu 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında yer alan İstanbul Çocuk Mahkemelerinde 2006 –2007 yılları arasında değişik suçlardan yargılanan 12-18 yaş grubunda ki 100 çocuktan oluşmaktadır. Kontrol grubunu ise suça karışmamış, Dr. Refik Saydam ilköğretim ve Kemal Hasoğlu lisesinde okuyan 12-18 yaş grubunda, araştırma grubuyla eşit sayıda, yaşta ve cinsiyette olan öğrenci çocuklar oluşturmuştur.

3.2. Düzen ve İşlemler

Araştırmanın hangi amaçla yapıldığına, soruların içeriğine, bilgilerin gizliğine, herhangi bir soruyu reddetme veya görüşmeyi istediği zaman bitirme haklarının olduğuna dair ayrıntılı bir izin formu katılımcıların ailelerine imzalatılmıştır (Ek-1). Tüm ölçekler, görüşmeci tarafından yönlendirme yapılmadan katılımcılara yüz yüze görüşme tekniği ile uygulanmıştır. Okuma yazması ve yeterli eğitim düzeyi olmayan katılımcılara ölçekler görüşmeci tarafından okunmuştur. Ayrıca gerekli olduğunda mahkeme dosyalarından bilgiler alınmıştır.

Kontrol grubu ile ilgili çalışma için müdür tarafından yönlendirilen psikolojik ve rehber ğretmen ile araştırmanın çalışma koşulları önceden belirlenmiştir.

3.3. Gereçler

3.3.1. Görüşme Formu

Görüşme formunun içeriğinde yer alan sorular, ocuk suçluluğuna etken olabileceği düşünülen faktörler göz önüne alınarak hazırlanmıştır.

Çalışmacı tarafından hazırlanan görüşme formunda, katılımcının sosyo-demografik özellikleri, ailesine ait bilgiler, suç bilgileri, suç geçmişi, işlediği suçu değerlendirmesi, aile yaşantısı ve çocukluğuna ilişkin bilgilere ilişkin sorular yer almaktadır. (Ek 2).

3.3.2. ÇİTA-T (ocuk İstismarı Tanılama Anketi - Tarama Formu)

Ölçek, 2005 yılında Aslı Atamer tarafından oluşturulan ÇİTA-T, 56 itemden oluşmaktadır. Ölçek duygusal istismar (1-10. sorular), cinsel istismar (11-23. sorular), fiziksel istismar (24-32. sorular), ihmal (33-53 sorular) ve ekonomik istismar (54-58 . sorular) boyutlarını ölçmektedir. ÇİTA-T  yaşıt grubunda geçerlilik ve güvenilirlik incelemesi yapılarak üç ayrı form olarak düzenlenmiştir.

Form 1, birinci, ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerine; Form 2, dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerine; Form 3, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerine göre hazırlanmıştır. Form 3 çalışmaya katılan araştırma ve kontrol grubuna uygulanmıştır.

ÇİTA-T'nin beş alt-testi (duygusal istismar, cinsel istismar, fiziksel istismar, ihmal ve ekonomik sömürü) geçerlik analizi için ayrı ayrı değerlendirilmiştir. ÇİTA-T alt-testlerinin yapı geçerliliği faktör analizi yöntemiyle araştırılmıştır. Bu testin güvenilirliği ve geçerliliğinin % 70 üstü geçerlik katsayıları yeterli olarak yorumlanmıştır.(Ek 3).

3.3.3. Saldırganlık Ölçeği

Ölçek, Tuzgöl (1998) tarafından Kocatürk'ün (1982) geliştirdiği "Saldırganlık Envanteri"nden yararlanılarak oluşturulmuştur. Saldırganlık ölçeği gençlerde açık, gizli, fiziksel, sözel ve dolaylı saldırganlık ile ilgili davranışları ölçmeye yöneliktir. Ölçek 45 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte 30 saldırgan içerikli, 15 saldırgan olmayan içerikte madde vardır. Tuzgöl tarafından saldırganlık ölçeği için yapılan geçerlilik çalışması yapılmış, "t" testi uygulanmış ve geçerliği kabul edilmiştir.(Ek.4)

3.4. Analiz

Çalışmada elde edilen verilerin analizi SPSS 14 istatistik programı kullanılarak yapılmıştır. Grupların tanımlayıcı bilgileri

verildikten sonra gruplar arası karşılaştırmalar yapılmıştır. Kategorik ifadelerden oluşan değişkenler arasındaki farklılığı belirlemek için chi-square (ki-kare) testi, niceliksel değişkenlerin karşılaştırılmalarında independent samples t testi ile varyans analizi ve anova kullanılmıştır.

4. BULGULAR

4.1. Sosyo- Demografik Bilgiler

Araştırma ve kontrol grubu cinsiyet açısından eşleştirilmiştir. Örneklemin %95'i erkek (n= 95), % 5 'i kız (n= 5) çocuğudur. Araştırma grubunun yaş aralığı 13-18 yaş, yaş ortalaması 16, 40 (SS 1,41) yaş, kontrol grubunun yaş aralığı 13-18 yaş yaş ortalaması ise 16, 31 (SS 1,40) yaş olarak belirlenmiştir. İki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. $t = 453$, $df = 198$, $p > 0.05$. Araştırma grubunun suç işledikleri sıradaki yaş aralığı ise 12-18 yaş, yaş ortalaması 15.46 (SS 1.57) yaş olarak saptanmıştır.

Tablo 1. Yaş Grubuna Göre Dağılım

	Araştırma Grubu		Kontrol Grubu	
	N	%	N	%
13-15	25	25.0	29	29,0
16-18	75	75.0	71	71,0
Toplam	100	100.0	100	100,0

$\chi^2 = 0.41$, $df = 1$, $p > 0.05$

Araştırma ve kontrol grubunun çoğunluğunun 16-18 yaş arasında olduğu görülmektedir ve istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tablo 2. Doğum Yeri

	Araştırma Grubu		Kontrol Grubu	
	N	%	N	%
Köy	37	37.0	18	18.0
Kasaba	22	22.0	1	1.0
Kent	41	41.0	81	81.0
Toplam	100	100,0	100	100,0

$$\chi^2 = 38.85, df = 2, p < 0.0001$$

Araştırma grubunda yer alan çocukların daha çok köy ve kasabada doğdukları (% 59), kentte doğan çocukların oranının % 41 olduğu, kontrol grubunda olan çocukların ise %81'nin kent doğumlu oldukları görülmektedir. İki grup arasında oldukça anlamlı farklılık vardır.

Tablo 3. Oturduğu Yer

	Araştırma Grubu		Kontrol Grubu	
	N	%	N	%
İstanbul İçi	97	97,0	100	100,0
İstanbul Dışı	3	3,0	-	-
Toplam	100	100.0	100	100,0

Kruskall Wallis : $\chi^2= 3.03$, $df = 1$ $p>0.05$

Grupların oturdukları yerin karşılaştırılmasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Araştırma grubunun % 97'si, kontrol grubunun tamamı İstanbulda ikamet etmektedirler.

Tablo 4. Öğrenim Durumu

	Araştırma Grubu		Kontrol Grubu	
	N	%	N	%
OkurYazar Değil	7	7,0	-	-
Okur yazar	10	10,0	-	-
İlkokul	46	46,0	-	-
Ortaokul	16	16,0	8	8,0
Lise	19	19,0	92	92,0
Açıktan Okuma	1	1,0	-	-
Meslek Eğitimi	1	1,0	-	-
Toplam	100	100,0	100	100,0

$\chi^2 = 115.68, df = 6, p < 0.0001$

Araştırma grubunda yer alan çocukların eğitim durumlarının büyük bir oranda düşük olduğu göze çarpmaktadır. Kontrol grubu lise ve ilköğretim öğrencileri arasından seçildiği için %92'sinin lisede okudukları görülmektedir. Araştırma grubunda lisede okuyan çocukların oranı ise %19 olarak bulunmuştur.. Eğitim bakımından iki grup arasında oldukça anlamlı bir farklılık belirlenmiştir.

4-1 -Aile İle İlgili Bilgiler

Tablo 5. Ailenin Niteliği

	Araştırma Grubu		Kontrol Grubu	
	N	%	N	%
Anne Baba Beraber	82	82,0	91	91,0
Bir Ebeveyn Vefat	9	9,0	1	1,0
Boşanma	7	7	6	6,0
Bir Ebeveyn Üvey	1	1,0	0	0,0
Anne-Babası Vefat Eden	1	1,0	2	2,0
Toplam	100	100,0	100	100,0

$\chi^2 = 8.29$, $df = 4$, $p > 0.05$

Araştırma grubunun % 82'sinin, kontrol grubunun %91'inin anne babaları ile birlikte oldukları, iki grubunda çoğunlukla anne ve babaları ile birlikte oturdukları, parçalanmış aileye sahip olanların ve tek ebeveyn ile yaşayanların oranlarının oldukça az olduğu görülmektedir. Gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tablo 6. Ailede Kişi Sayısı

	Araştırma Grubu		Kontrol Grubu	
	N	%	N	%
0-3	9	9,0	18	18,0
4-6	42	42,0	80	80,0
7 --	49	49,0	2	2,0
Toplam	100	100,0	100	100,0

$$\chi^2 = 58.15, df = 2, p < 0.0001$$

Araştırma grubunun %49'unda ailelerindeki kişi sayısı 7 ve üstü olarak bulunurken, kontrol grubunda bu oran %2 olarak belirlenmiştir. Kontrol grubunda en fazla (%80) ailede kişi sayısının 4-6 kişi olduğu görülmektedir. İki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur.

Tablo 7. Ailede Kardeş Sayısı

	Araştırma Grubu		Kontrol Grubu	
	N	%	N	%
0-3	36	36,0	91	91,0
4-6	29	29,0	9	9,0
7 ve üstü	35	35,0	0	0,0
Toplam	100	100,0	100	100,0

$$\chi^2 = 69.34, df = 2, p < 0.0001$$

Araştırma grubunda yer alan çocukların %35'inin 7'den fazla kardeşi olduğu 4-6 ve 7 den fazla kardeşi olanların toplamının ise % 64 olduğu görülmektedir. Buna karşılık kontrol grubunun tamamına yakınının (%91) 0-3 arası kardeş sayısına sahip oldukları görülmektedir. Kardeş sayısı açısından gruplar arasında oldukça anlamlı bir fark bulunmuştur.

Tablo 8. Annenin Eğitim Durumu

	Araştırma Grubu		Kontrol Grubu	
	N	%	N	%
Okur Yazar	56	56,0	4	4,0
Değil				
Okur Yazar	8	8,0	1	1,0
İlkokul	31	31,0	27	27,0
Ortaokul	5	5,0	33	33,0
Lise	-	-	25	25,0
Üniversite	-	-	10	10,0
Toplam	100	100,0	100	100,0

$$\chi^2 = 106.4, \text{ df} = 5, \text{ p} < 0.0001$$

Araştırma grubunda yer alan çocukların annelerinin eğitim durumları incelendiğinde çoğunluğunun okur-yazar olmadıkları dikkat çekmektedir (%56). Kontrol grubunda ise ortaokul (%33) ve lise mezunu olanların (%25) fazla olduğu görülmektedir. İki grup arasında oldukça anlamlı bir fark bulunmuştur.

Tablo 9. Anne Mesleği

	Araştırma Grubu		Kontrol Grubu	
	N	%	N	%
Evhanımı	92	92,0	82	82,0
İşçi	8	8,0	3	3,0
Memur	-	-	5	5,0
Esnaf	-	-	9	9,0
İşsiz	-	-	1	1,0
Toplam	100	100,0	100	100,0

Kruskall Wallis $\chi^2 = 5.47$, $df = 1$, $p < 0.05$

Her iki grubun annelerinin çoğunlukla ev hanımı olduğu belirlenmiştir. Ancak araştırma grubunda çalışmayan annelerin daha fazla olduğu, bu açıdan iki grup arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir;

Tablo10. Babanın Eğitimi

	Araştırma Grubu		Kontrol Grubu	
	N	%	N	%
Okur Yazar	15	15,0	-	-
Değil				
Okur Yazar	27	27,0	-	-
İlkokul	42	42,0	23	23,0
Ortaokul	12	12,0	22	22,0
Lise	4	4,0	40	40,0
Üniversite	-	-	15	15,0
Toplam	100	100,0	100	100,0

$$\chi^2= 94.95, df=5, p<0.0001$$

Çocukların babalarının eğitim durumuna baktığımızda, araştırma grubunda yer alan çocukların babalarının daha çok ilkokul mezunu oldukları (%42), kontrol grubundakilerin ise (%40) lise mezunu oldukları göze çarpmaktadır. Araştırma grubunda okuma-yazma bilmeyen babaların oranı da %15 olarak bulunmuştur. Gruplar arasında anlamlı farklılık görülmektedir.

Tablo 11. Babanın Mesleği

	Araştırma Grubu		Kontrol Grubu	
	N	%	N	%
İşsiz	17	17,0	1	1,0
İşçi	38	38,0	14	14,0
Memur	1	1,0	9	9,0
Tarım	3	3,0	-	-
Ticaret	29	29	52	52,0
Tekstil	12	12,0	24	24,0
Toplam	100	100,0	100	100,0

$$\chi^2 = 54.83, \text{ df} = 6, \text{ p} < 0.0001$$

Araştırma grubunda ki çocukların babalarının çoğu işçi olarak çalışmaktadırlar (%38). Buna karşılık kontrol grubunda ki çocukların babalarının daha çok ticaret (esnaf, serbest meslek) ile uğraştığı, babalarının mesleklerini esnaf ve serbest meslek olarak tanımladıkları görölmektedir (%52). Gruplar arasında çocukların babalarının meslekleri açasından anlamlı bir fark bulunmuştur.

Tablo12. Ailenin Ekonomik Durumu

	Araştırma Grubu		Kontrol Grubu	
	N	%	N	%
Yoksul	35	35,0	1	1,0
Orta	59	59,0	40	40,0
İyi	6	6,0	50	50,0
Çok iyi	-	-	9	9,0
Toplam	100	100,0	100	100,0

$$\chi^2= 79.33, df=1, p< 0.0001$$

Araştırma grubunun ailelerinin ekonomik durumunun daha çok orta düzeyde oldukları (% 59), kontrol grubunda bulunan ailelerin ekonomik seviyelerinin ise iyi düzeyde olduğu görülmektedir (%50) . Buna karşılık araştırma grubunun %35'i yoksul iken, kontrol grubunda yer alan çocukların % 1'i yoksul olduklarını belirtmektedir. İki grup arasında bu yönde farklılık anlamlı olarak bulunmaktadır.

Tablo 13. Ailede Göç Durumu

	Araştırma Grubu		Kontrol Grubu	
	N	%	N	%
Yok	62	62,0	95	95,0
Var	38	38,0	5	5,0
Toplam	100	100,0	100	100,0

Araştırma grubunda ailesinde göç olgusu bulunan çocukların oranı %38'dir. Buna karşılık kontrol grubunda göç olgusu nerdeyse yok denecek kadar azdır (%5). Bu açıdan iki grup arasında farklılığın anlamlı olduğu görülmektedir.

Tablo 14. Göç Nedeni

	Araştırma Grubu		Kontrol Grubu	
	N	%	N	%
Ekonomik ve İşsizlik	25	65,8	3	60,0
Çevre ile Sorunlar	8	21,0	1	20,0
Kan davası - Adli olay	3	8,0	-	-
Ailevi Sorunlar	2	5,2	1	20,0
Toplam	38	100,0	5	100,0

Kruskall wallis $\chi^2= 0.09$, $df=1$, $p>0.05$

Çocukların ailelerinin göç nedenlerine baktığımızda, iki grup arasında anlamlı bir fark bulunmamakla birlikte, araştırma grubunda yer alanların çocukların ailelerinin daha çok ekonomik ve işsizlik nedeniyle göç ettikleri dikkat çekmektedir (%65,8).

Tablo 16. Göçle Oluşan Sorunlar

	Araştırma Grubu		Kontrol Grubu		df (1)
	N	%	N	%	
Çevre Değişikliği	20	20,0	3	97,0	$\chi^2=14.19^*$
Ekonomik Sorunlar	17	17,0	1	1,0	$\chi^2=15.63^*$
İşsizlik	17	17,0	-	0,0	$\chi^2 = 8.29^*$
Çocukların Eğitiminin Yarım Bırakılması	17	17,0	0	0,0	$\chi^2=10.47^*$

Birden fazla seçenek işaretlenmiştir

*p<0.0001

Araştırma grubunda yer alan çocukların ailelerinde, çevre değişikliği, ekonomik sorunlar, işsizlik, çocukların eğitiminin yarım bırakılması şeklinde göç ile oluşan sorunlar yaşandığı görülmektedir. Bu sorunlar açısından kontrol grubundaki aileler daha az sorun yaşadıkları, her iki grup arasında yaşadıkları sorunun niteliği açısından farklılığın anlamlı olduğu görülmüştür.

Tablo.17. Ailede Suç İşlemiş Olan

	Araştırma Grubu		Kontrol Grubu	
	N	%	N	%
Evet	23	23,0	3	3,0
Hayır	77	77,0	97	97,0
Toplam	100	100,0	100	100,0

$$\chi^2=17.68, df = 1, p<0.0001$$

Araştırma grubunda ailede suç oranı %23 iken, kontrol grubunda bu oran %3'dür. Bu açıdan iki grup arasında oldukça anlamlı bir fark bulunmaktadır.

Tablo. 18. Ailede İşlenmiş Olan Suçun Türü

	Araştırma Grubu		Kontrol Grubu	
	N	%	N	%
Hırsızlık	2	8,7	2	66,7
Adam Öldürme	7	30,4	1	33,3
Gasp ve Yağma	4	17,4	-	-
Yaralama	2	8,7	-	-
Cd satışı	6	26,1	-	-
Uyuşturucu	1	4,3	-	-
Cinsel suç	1	4,3	-	-
Toplam	23	100,0	3	100,0

Kruskall Wallis $\chi^2 = 2.84$, $df = 1$, $p > 0.05$

Araştırma grubunda ailesinde suça karışmış olanların daha çok (%30,4) adam öldürme suçu işlemiş oldukları görülmektedir. Kontrol grubunda ise suç işlemiş olanlar hırsızlık ve adam öldürme suçu

işlemişlerdir. İki grup arasında ailelerinde suç işleyenlerin suç türünde anlamlı bir fark yoktur.

Tablo.19. Ailede Madde Kullanımı

	Araştırma Grubu		Kontrol Grubu	
	N	%	N	%
Evet	6	6,0	-	-
Hayır	94	94,0	100	100,0
Toplam	100	100,0	100	100,0

$$\chi^2 = 6.19, df = 1, p < 0.05$$

Araştırma grubunda ailesinde madde kullananların oranı %6'dır. Kontrol grubunda ise ailesinde madde kullanımı saptanmamıştır. Bu açıdan istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Suça karışan çocukların ailelerinde madde kullanan kişinin daha çok kardeşler olduğu, en çok kullanılan maddenin de esrar olduğu saptanmıştır.

Tablo.20. Ailede Alkol Kullanımı

	Araştırma Grubu		Kontrol Grubu	
	N	%	N	%
Evet	10	10,0	13	13,0
Hayır	90	90,0	87	87,0
Toplam	100	100,0	100	100,0

$$\chi^2=0.44, df=1, p>0.05$$

İki grup açısından bakıldığında ailede alkol kullanma oranı azdır. Bu nedenle aralarında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Alkol kullanımı, araştırma grubunda % 10, kontrol grubunda ise %13'dir.

Tablo.21. Ailede Alkol Kullanan Kişi

	Araştırma Grubu		Kontrol Grubu	
	N	%	N	%
Anne	1	9,1	1	7,7
Baba	9	80,9	12	92,3
Kardeş	0	0,0	0	0,0
Toplam	10	100,0	13	100,0

$$\text{Kruskal Wallis: } \chi^2=0.25, df=1, p>0.05$$

Her iki grubun neredeyse tamamına yakınının ailelerinde alkol kullanan kişinin babaları olduğu görülmektedir.

4.2. Çevre (İş, Okul, Arkadaş) İle İlgili Bilgiler

Tablo.22. Bölge ve Semtle İlgili Sorunlar

	Araştırma Grubu		Kontrol Grubu	
	N	%	N	%
Evet	27	27,0	10	10,0
Hayır	73	73,0	90	90,0
Toplam	10	100,0	100	100,0

$$\chi^2= 9.58, df= 1, p<0.01$$

Araştırma grubunun %27'si bölge ve semtle ilgili sorunlar yaşadıklarını ifade etmiştir Kontrol grubunda ise bölge ve semtle ilgili sorun yaşadıklarını bildiren çocukların oranı %10'dur. İki grup arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Tablo 23. Bölgede Sorunun Niteliği

	Araştırma Grubu		Kontrol Grubu	
	N	%	N	%
Suç riski	27	100,0	8	80,0
Komşular	-	-	2	20,0
Toplam	27	100,0	10	100,0

Kruskall wallis $\chi^2 = 5.35$, $df = 1$, $p < 0.05$

Bölgede yaşanan sorunun niteliğinin suç riski olarak belirtilmesi araştırma grubunda %100, kontrol grubunda ise %80 olarak görülmektedir. Aralarında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Tablo 24. Okul Başarı Durumu

	Araştırma Grubu		Kontrol Grubu	
	N	%	N	%
İyi	5	5,0	22	22,0
Orta	37	37,0	50	50,0
Vasat	18	18,0	7	7,0
Zayıf	22	22,0	4	4,0
Sınıf tekrarı	12	12,0	17	17,0
Okula Gitmeyen	6	6,0	-	-
Toplam	100	100,0	100	100,0

Araştırma grubunun okul başarı durumlarına baktığımızda, daha çok orta düzeyde oldukları (%37), ancak vasat ve zayıf ders başarıları ile sınıf tekrarının da yüksek olduğu görülmektedir (%52). Özellikle araştırma grubunda okula gitmeyen grup %6'dır. Buna karşılık iyi (%22) ve orta düzeyde (%50) okul başarıları kontrol grubunda daha fazladır (%72). Kontrol grubunda vasat ve zayıf ders başarıları ve sınıf tekrarı ise %30'dur. İki grup arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Tablo 25. Okul Terk Durumu

	Araştırma Grubu		Kontrol Grubu	
	N	%	N	%
Evet	51	51,0	3	3,0
Hayır	43	43,0	97	97,0
Okula Gitmeyen	6	6,0	-	-
Toplam	100	100,0	100	100,0

Kruskall wallis $\chi^2 = 58.50$, $df = 1$, $p < 0.0001$

Araştırma grubunun okulu terk etmelerini oran %51 olması nedeniyle kontrol grubuna göre oldukça anlamlı farklılık bulunmuştur.

Tablo.27. Boş Zamanlarının Değerlendirilmesi

	Araştırma Grubu		Kontrol Grubu		(df =1)
	N	%	N	%	
Arkadaşlarla Olmak	61	61,0	43	43,0	$\chi^2=6.49^a$
Aile ile Olmak	14	14,0	35	35,0	$\chi^2=11.92^a$
Spor	23	23,0	43	43,0	$\chi^2=9.05^a$
İnternet cafe	36	36,0	11	11,0	$\chi^2=17.38^b$
Evde oturma	12	12,0	27	27,0	$\chi^2=7.17^a$
Yalnız olma	2	2,0	17	17,0	$\chi^2=13.09^c$

*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir

^a p<0.01   ^b p<0.001   ^c p<0.0001

Araştırma grubunda olan çocuklar (%61) boş zamanlarını değerlendirirken, kontrol grubundakilere (%43) göre daha çok

arkadaşları ile birlikte olmaktadır. İki grup arasında arkadaşları ile birlikte olma açısından anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p<0.01$).

Araştırma grubunda yer alan çocukların % 14'ünün boş zamanlarını aileleri ile birlikte geçirdikleri, kontrol grubundaki çocukların ise %35'inin aile ve kardeşleri ile birlikte oldukları görülmektedir. Bu açıdan iki grup açısından anlamlı bir fark görülmektedir ($p<0.01$).

Araştırma grubu boş zamanlarını sporla geçirdiklerine dair yüzde %23 iken kontrol grubunda bu oran % 43'dür. İki grubun spor yaparak boş zamanlarını geçirmelerine ilişkin verilerde gruplar arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0.01$). Kontrol grubunda yer alan çocuklar boş zamanlarını daha çok spor yaparak geçirmektedirler.

Boş zamanlarını internet cafede geçiren çocuklardan, iki grup arasında anlamlılık açısından büyük fark görülmektedir ($p<0.0001$). Araştırma grubundan %36'sı, kontrol grubunda bulunan çocuklardan %11' i boş zamanlarında internet cafede zaman geçirmektedir.

Boş zamanlarını evde oturarak geçirdiğini bildiren araştırma grubu çocukların oranı %12, kontrol grubunun ise %27 olarak görülmektedir. İki grup arasında evde oturmayı seçmeleri ile ilgili olarak aralarında anlamlı bir fark görülmektedir ($p<0.01$).

Kontrol grubundaki çocukların %17'si boş zamanını yalnız geçirirken, araştırma grubunda yer alan çocuklardan %2'sinin boş zamanlarda yalnız kaldıklarını belirtmektedirler. Her iki grup arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p<0.0001$).

Tablo 28. Çalışma Durumu

	Araştırma Grubu		Kontrol Grubu	
	N	%	N	%
Çalışıyor	85	85,0	4	4,0
Çalışmıyor	15	15,0	96	96,0
Toplam	100	100,0	100	100,0

$$\chi^2 = 132.90, \text{ df} = 2, \text{ p} < 0.0001$$

Araştırma grubunun tamamına yakını (%85) bir işte çalışırken, kontrol grubunda bu oran %4 olarak bulunmuştur. Araştırma grubu ve kontrol grubu arasında çalışma durumu açısından oldukça anlamlı farklılık bulunmuştur.

Tablo. 29. Yapılan İşin Niteliği

	Araştırma Grubu		Kontrol Grubu	
	N	%	N	%
Sanayi ⁽¹⁾	16	18,8	1	33,3
Seyyarsatıcı ⁽²⁾	24	28,2	3	66,7
İşçi ⁽³⁾	33	38,9	-	-
Tekstil ⁽⁴⁾	12	14,1	-	-
Toplam	85	100,0	4	100,0

(1) Sanayi (oto boya,oto tamirciliği,ayakkabıcılık,marangoz,dericilik,imalat)

(2) Seyyar (Çiçek satmak,boyacılık,çöp toplamak,hurdacılık,balıkçılık,çakmak- CD-kiyafet- meyve- oyuncak satıcılığı,v.s.)

(3) İşçi (garson,komi,bakkal-market,kuaför,bilgisayar-cep telefoncuda çalışan)

(4) Tekstil(konfeksiyon,kumaş boyama) .

Araştırma grubunda çalışan çocuklar en çok işçi olarak (%38,9), kontrol grubunda çalışan 3 çocuk ise seyyar satıcı olarak çalıştıklarını belirtmektedirler (%66,7).

Tablo.30. Çalışma Süresi

	Araştırma Grubu		Kontrol Grubu	
	N	%	N	%
1-3 yıl	62	72,9	4	100,0
4-5 yıl	23	27,1	-	-
Toplam	85	100,0	4	100,0

Araştırma grubunda çalıştığını ifade eden çocukların %72,9'u, kontrol grubunun tamamını 1-3 yıl arası çalıştıklarını belirtmiştir.

Tablo 31. İŖe Başlama Yaşı

	Araştırma Grubu		Kontrol Grubu	
	N	%	N	%
12-15 yaş	72	84,7	4	100,0
16-18 yaş	13	15,3	-	-
Toplam	85	100,0	4	100,0

Araştırma grubunun çoğunluğu (% 84,7), kontrol grubunun ise tamamı 12- 15 yaşları arasında çalışmaya başlamışlardır.

Tablo.32. İŖe Başlama Nedeni

	Araştırma Grubu		Kontrol Grubu	
	N	%	N	%
Maddi Nedenler	63	74,1	-	-
Tecrübe Edinme	4	4,7	1	25,0
Meslek Edinme	5	5,9	-	-
Eğitim İçin	2	2,4	2	50,0
Yaz Tatilini Değerlendirme	11	12,9	1	25,0
Toplam	85	100,0	4	100,0

Araştırma grubunda yer alan çocuklar çalışmaya başlamalarının nedeni olarak daha çok maddi sorunları öne sürerken (%74,1), kontrol grubu tecrübe edinmek, eğitim gibi nedenleri göstermişlerdir.

Tablo.33. Kazanılan Paranın Kullanımı

	Araştırma Grubu		Kontrol Grubu	
	N	%	N	%
Ailesi İçin	68	80,0	4	100,0
Kendisi İçin	17	20,0	-	-
Toplam	85	100,0	4	100,0

Araştırma grubunun çoğunluğu (%80), kontrol grubunun tamamı kazandıkları parayı ailelerine vererek ailelerine destek olduklarını belirtmişlerdir.

Tablo. 34. Evden Kaçma Durumu

	Araştırma Grubu		Kontrol Grubu	
	N	%	N	%
Evet	30	30,0	5	5,0
Hayır	70	70,0	95	95,0
Toplam	100	100,0	100	100,0

$$\chi^2 = 21.36, df = 1, p < 0.0001$$

Araştırma grubu içinde olan çocukların %30'u evden kaçma davranışı gösterirken, kontrol grubunda yer alan çocukların çok azı (% 5) bu davranışı göstermektedir. Evden kaçma davranışı açısından iki grup arasında farklılık istatistiksel olarak oldukça anlamlı bulunmuştur.

Tablo.35. Evden Kaçma Nedeni

	Araştırma Grubu		Kontrol Grubu	
	N	%	N	%
Aile				
Nedeni	14	46,7	3	60,0
Arkadaş				
Nedeni	11	36,7	1	20,0
Kendi				
İsteği ile	3	10,0	1	20,0
Sosyal ve				
Ekonomik	2	6,7	-	-
Toplam	30	100,0	5	100,0

Araştırma grubunda yer alan çocukların evden kaçma davranışının nedeni olarak birinci sırada aile ile sorunlarını, ikinci sırada arkadaş etkisini öne sürdükleri görülmektedir.

4.3. Suç İle İlgili Bilgiler

Tablo 36 -Suç Türü (Gruplar)

	Araştırma Grubu	
	N	%
1.Grup ⁽¹⁾	72	72,2
2.Grup ⁽²⁾	10	10,0
3.Grup ⁽³⁾	10	10,0
4.Grup ⁽⁴⁾	8	8,0
Toplam	100	100,0

⁽¹⁾**Kişiyeye karşı olan suçlar;** Kasten adam öldürme (n:1), Yaralama (n:22), cinsel dokunulmazlığına karşı suçlar (n:3), Hırsızlık, Nitelikli hırsızlık (n:38), Yağma, Nitelikli yağma (n:8),

⁽²⁾**Topluma karşı olan suçlar;** Uyuşturucu kullanmak ve bulundurmak (n:5), Resmi belgede sahtecilik (n:2), Resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan (n:3).

⁽³⁾**Millete ve devlete karşı olan suçlar;** İftira (n:2), Başkasına ait kimlik bilgilerinin kullanılması(n:5), Suç uydurma(n:3)

⁽⁴⁾**5846 sayılı Fikir Ve Sanat Eserleri Kanunu;** Yasak yayın ve korsan CD satışı (n:8)

Araştırmamızda suça yönelen çocukların %72' sinin kişiye yönelik suçlar işledikleri görülmektedir.

Tablo. 37. Tutuklu Olma Durumu

	Araştırma Grubu	
	N	%
Evet	27	27,0
Hayır	73	73,0
Toplam	100	100,0

Araştırmamızda suç işlemiş çocukların %27' sinin tutuklu olarak yargılandıkları, %73'ünün tutuksuz olarak davalarına katıldıkları görülmektedir.

Tablo.38. Çocuğun Suça Karışmadan Önceki Ortamı

	Araştırma Grubu	
	N	%
Aile	82	82,2
Akraba	5	5,0
Sokak	9	9,0
Yalnız	4	4,0
Toplam	10	100,0

Araştırmamızda suça yönelen çocukların %82'si suça karışmadan önce ailesi ile birlikte yaşadığını ifade etmiştir. Sokakta kalan ya da yaşayan çocukların oranı ise % 9'dur.

Tablo. 39. Çocuğun Suça Karışmadan Önceki Eğitime Devam Etme Durumu

	Araştırma Grubu	
	N	%
Evet	31	31,0
Hayır	69	69,0
Toplam	100	100,0

Araştırmamızda çocukların suça karışmadan önce eğitime devam etme durumlarına baktığımızda, %69'unun eğitimlerine devam etmedikleri görülmektedir. Eğitime devam edenlerin ise oranı ise %31'dir.

Tablo 40. Madde Kullanımı

	Araştırma Grubu	
	N	%
Hiç kullanmayan	53	53,0
Sigara	21	21,0
Alkol	2	2,0
Uyuşturucu	12	12,0
Alkol ve Uyuşturucu	1	1,0
Hepsi bir arada	11	11,0
Toplam	100	100,0

Araştırma grubunda yer alan çocukların madde kullanıp kullanmadıkları incelendiğinde, %53'ünün hiçbir madde kullanmadıkları, %21'inin ise sigara içtikleri görülmektedir. Hepsini bir arada kullananların oranı %11 olarak saptanmıştır.

Tablo. 41. Kollarında Kesi İzinin Bulunması

	Araştırma Grubu	
	N	%
Evet	23	23,0
Hayır	77	77,0
Toplam	100	100,0

Araştırma grubundaki çocukların % 23'ü kollarında kesi izlerinin bulunduğunu ifade etmiştir.

Tablo. 42.Silah Bulundurma veya Kullanma

	Araştırma Grubu	
	N	%
Evet	7	7,0
Hayır	93	93,0
Toplam	100	100,0

Araştırmamızda suça karışmış olan çocukların silah kullanma oranına baktığımızda, % 93'ünün herhangi bir silah bulundurmaları veya kullanmadıkları, %7'sinin suç esnasında veya diğer zamanlarda yanlarında silah bulundurdukları saptanmıştır.

Tablo.43. Çocuğun Daha Önce Suç İşleme Durumu

	Araştırma Grubu	
	N	%
Evet	27	27,0
Hayır	73	73,0
Toplam	100	100,0

Daha önce suç işleme oranına baktığımızda araştırma grubunda ki çocukların %73'ünün başka bir suç işlemiş oldukları görülmektedir. Suç tekrarı olanların oranı % 27'dir.

Tablo.44. Suç Ortağının Varlığı

	Araştırma Grubu	
	N	%
Evet	57	57,0
Hayır	43	43,0
Toplam	100	100,0

Araştırma grubunda yer alan suça itilen çocukların %57' sinin suç ortağının bulunduğu görülmektedir.

Tablo.45. Suçu İle İlgili Duyguları

	Araştırma Grubu	
	N	%
Pişmanlık	45	45,0
Üzüntü	56	56,0
Ailesine Karşı Utanma	55	55,0
Arkadaş Çevresinden Utanma	15	15,0
Gelecek İçin Olumlu Düşünce	16	16,0
Duyarsız Davranma	12	12,0
Mahkeme Sürecinden Etkilenme	7	7,0

* Birden fazla seçenek işaretlenmiştir

Araştırma grubunda olan çocukların suça karşı olan duyguları sorulduğunda, çoğunluğunun pişmanlık (%45), üzüntü (%56) ve ailesine karşı utanma (%55) şeklinde cevap verdikleri görülmüştür.

4.4. Ölçeklerin Değerlendirilmesi

Tablo.46. Saldırganlık Ölçeği

	Araştırma Grubu	Kontrol Grubu
	N = 94	N = 100
Ortalama		
Puanlar	106,33	117,84
Standart		
Sapma SS	19,98	22,83

$t = -3,72, df = 192, p < 0,001$

Araştırmamızda iki grubun saldırganlık ölçeğine verdikleri cevapların ortalaması alındığında, kontrol grubunda olan çocukların saldırganlık puanlarının ortalaması araştırma grubunda yer alan çocuklara göre daha yüksek bulunmuştur.

Tablo.47.ÇİTA–T Ölçeğine Verilen Cevapların Karşılaştırılması

İstismar Türleri	Araştırma grubu			Kontrol grubu			t-test
	N	Ort.	SS	N	Ort.	SS	t
Duygusal İstismar	98	3,07	3,50	100	2,62	3,35	0,92(df=95) ^a
Cinsel İstismar	97	,20	,61	100	,40	1,30	-1,40(df=95) ^a
Fiziksel İstismar	100	1,55	2,22	100	1,29	2,57	0,76(df=98) ^a
İhmal	99	5,74	4,45	100	4,17	4,41	2,49(df=97) ^b
Ekonomik İstismar	100	2,60	2,08	100	,46	1,04	9,20(df=98) ^c

^a p>0,05   ^b p<0.01   ^c p<0.0001

Araştırma grubu ile kontrol grubu arasında ihmal ve ekonomik istismar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Araştırma grubunda yer alan suçta itilen çocukların aileleri tarafından kontrol grubuna nazaran daha fazla ihmal edildikleri ve ekonomik istismara maruz kaldığı belirlenmiştir.

4.5. ÇİTA-T Ölçeği ile Suçta Etkili Olduğu Düşünülen Faktörlerin Karşılaştırılması

Suçta etkisi olan ve istatistiksel olarak anlamlı bulunan değişkenler ile istismar arasındaki ilişki sadece araştırma grubu açısından incelenmiş ve tablolar halinde aşağıda verilmiştir.

Tablo.48.ÇİTA–T Ölçeği İle Ekonomik Durum Faktörünün Karşılaştırılması

İstismar Türleri	Yoksul			İyi			t-test
	N	Ort.	SS	N	Ort.	SS	t
Duygusal İstismar	34	4,11	3,65	64	2,20	3,50	1,9(df=96) ^a
Cinsel İstismar	34	,006	,022	63	,019	,055	1,3(df=95) ^a
Fiziksel İstismar	35	,148	,141	65	,097	,154	1,6(df=98) ^a
İhmal	34	,33	,24	65	,225	,225	2,5(df=97) ^b
Ekonomik İstismar	35	,61	,39	65	,470	,470	1,6(df=98) ^a

^a p>0,05   ^b p<0.05

Araştırmamızda suça yönelmiş olan çocukların ailelerinin ekonomik durumlarının, çocukların istismar ölçeğine verdikleri cevaplar ile karşılaştırılmasında ailenin ekonomik durumlarını yoksul

olarak belirtenlerin, aileleri tarafından daha fazla ihmal edildikleri görülmektedir.

Tablo.49.ÇİTA–T Ölçeği İle Ailenin Göç Durumu Faktörünün Karşılaştırılması

İstismar Türleri	Göç Yok			Göç Var			t-test
	N	Ort.	SS	N	Ort.	SS	t
Duygusal İstismar	60	2,63	3,82	38	4,07	3,05	1,97(df=96) ^a
Cinsel İstismar	60	,01	,05	37	,01	,03	,77(df=95) ^a
Fiziksel İstismar	62	,09	,14	38	,14	,16	-1,6(df=98) ^a
İhmal	62	,22	,19	38	,14	,16	2,2(df=97) ^b
Ekonomik İstismar	62	,47	,37	38	,60	,46	-1,5(df=98) ^a

^a p>0,05   ^b p<0,05

Araştırma grubunda aileleri göç eden çocukların, aileleri tarafından daha fazla ihmal edildikleri, göç ve istismar arasında ki ilişkinin anlamlı olduğu saptanmıştır.

Tablo.50. ÇİTA–T Ölçeği İle İşte Çalışma Durumu Faktörünün Karşılaştırılması

İstismar Türleri	Çalışıyor			Çalışmıyor			t-test
	N	Ort.	SS	N	Ort.	SS	t
Duygusal İstismar	83	3,16	3,61	15	3,33	-,361	-,16(df=96) ^a
Cinsel İstismar	83	,016	,049	14	,005	,020	,82(df=95) ^a
Fiziksel İstismar	85	,114	,153	15	,12	,140	-,16(df=98) ^a
İhmal	84	,267	,212	15	,243	,221	,40(df=97) ^a
Ekonomik İstismar	85	,576	,411	15	,200	,282	3,4(df=98) ^b

^a p>0,05   ^b p<0,05

Araştırma grubunda çalıştığını ifade eden çocukların daha fazla ekonomik istismara maruz kaldığı saptanmıştır.

Tablo.51. ÇİTA-T Ölçeği İle Suç Öncesi Çocuğun Bulunduğu Ortam Faktörünün Karşılaştırılması

İstismar Türleri	Aile yanı			Akraba yanı			Yalnız -Sokak			df (2)
	N	Ort.	SS	N	Ort.	SS	N	Ort.	SS	F
Duygusal İstismar	83	2,65	3,3	4	6,0	2,1	11	6,27	3,7	6,9 ^a
Cinsel İstismar	81	,009	,03	5	,06	,10	11	,03	,07	4,3 ^b
Fiziksel İstismar	83	,090	,13	5	,25	,19	12	,22	,19	7,3 ^a
İhmal	83	,24	,18	5	,49	,26	11	,32	,30	3,9 ^c
Ekonomik İstismar	83	,50	,40	5	,48	,36	12	,66	,48	,85 ^b

^a p<0.01   ^b p>0,05   ^c p<0,05

Suç öncesinde çocuğun bulunduğu ortam irdelendiğinde, akraba yanında kalan ve yalnız veya sokakta yaşayan suća itilmiş çocukların daha fazla ailesinden duygusal, fiziksel istismar ve ihmal gördüğu belirlenmiştir. Örnekleme sayısal dağılımının istatistik için uygun olmaması sonucun güvelinirliğini sarsmaktadır, ancak ortalamaların oldukça çarpıcı olması nedeniyle tabloya yer verilmesi uygun bulunmuştur.

Tablo.52.ÇİTA–T İle Suça Karışmadan Önce Eğitime Devam Edip Etmediği Faktörünün Karşılaştırılması

İstismar Türleri	EğitimeDevam			Eğitime Devamı yok			t-test
	N	Ort.	SS	N	Ort.	SS	t
Duygusal İstismar	30	2,16	2,66	68	3,64	3,87	-1,9(df=96) ^a
Cinsel İstismar	30	,012	,045	67	,016	,047	-,31(df=95) ^a
Fiziksel İstismar	31	,082	,103	69	,130	,166	-1,5(df=98) ^a
İhmal	31	,202	,170	68	,292	,225	-1,9(df=97) ^a
Ekono. İstismar	31	,380	,366	69	,58	,423	2,3(df=98) ^b

^a p>0,05   ^b p<0,05

Araştırma grubunda ki eğitime devam etmeyen çocukların aileleri tarafından ekonomik sömürüye daha fazla maruz kaldıkları

saptanmıştır. Bu iki faktör arasında istatistiksel olarak anlamlılık bulunmuştur.

Tablo.53.ÇİTA–T Ölçeği İle Okul Terk Faktörünün Karşılaştırılması

İstismar Türleri	Evet			Hayır			t-test
	N	Ort.	SS	N	Ort.	SS	t
Duygusal İstismar	49	4,06	3,52	43	2,04	3,25	2,8(df=90) ^a
Cinsel İstismar	50	,02	,05	41	,007	,02	1,5(df=89) ^b
Fiziksel İstismar	51	,15	,17	43	,06	,09	3,1(df=92) ^a
İhmal	50	,29	,21	43	,20	,20	1,9(df=91) ^b
Ekonomik İstismar.	51	,56	,44	43	,43	,35	1,5(df=92) ^b

^a p<0.05   ^b p>0,05

İstismar ölçeği ile okulu terk etme faktörü arasındaki ilişki incelendiğinde, okulu terk etme ile duygusal ve fiziksel istismar arasında istatistiksel olarak anlamlılık saptanmıştır. Araştırma grubundaki okulu terk eden çocukların aileleri tarafından duygusal ve fiziksel istismara daha fazla maruz kaldıkları belirlenmiştir.

Tablo.54.ÇİTA–T Ölçeği İle Okuldan Kaçma Faktörünün Karşılaştırılması

	Evet			Hayır			t-test
	N	Ort.	SS	N	Ort.	SS	t
Duygusal İstismar	52	4,42	3,9	40	1,42	1,72	4,4(df=90) ^a
Cinsel İstismar	51	,02	,06	40	,007	,023	1,5(df=89) ^b
Fiziksel İstismar	53	,16	,17	41	,04	,07	4,1(df=92) ^a
İhmal	52	,30	,24	41	,19	,14	2,6(df=91) ^c
Ekonomik İstismar	53	,54	,35	41	,44	,46	1,2(df=92) ^b

^a p<0.001   ^b p>0,05   ^c p<0.05

İstismar ölçeği ile okuldan kaçma davranışı arasındaki ilişki incelendiğinde, okuldan kaçma davranışı ile duygusal, fiziksel istismar ve ihmal arasında istatistiksel olarak anlamlılık saptanmıştır. Araştırma grubundaki okuldan kaçan çocukların aileleri tarafından duygusal, fiziksel istismara ve ihmale daha fazla maruz kaldıkları belirlenmiştir.

Tablo.55.ÇİTA–T ile Evden Kaçma Faktörünün Karşılaştırılması

	Evet			Hayır			t-test
	N	Ort.	SS	N	Ort.	SS	t
İstismar							
Duygusal	30	6,30	4,09	68	1,82	2,29	6,9(df=96) ^a
İstismar							
Cinsel	30	,03	,06	67	,008	,033	2,2(df=95) ^b
İstismar							
Fiziksel	30	,23	,18	70	,06	,10	6,1(df=98) ^c
İstismar							
İhmal	29	,35	,26	70	,22	,17	2,7(df=97) ^d
Ekonomik İstismar	30	,58	,42	70	,491	,41	1,05(df=98) ^b

^a p<0.01   ^b p>0,05   ^c p<0.001   ^d p<0.05

Araştırmamızda suça yönelen çocukların evden kaçma ve istismar ilişkisi incelendiğinde, duygusal, fiziksel istismar ve ihmal yönünden anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. Evden kaçan çocukların aileleri

tarafından duygusal, fiziksel istismar ve ihmale daha fazla maruz kaldıkları belirlenmiştir.

Tablo.56. ÇİTA–T Ölçeği İle Madde Kullanımı Faktörünün Karşılaştırılması

	Anova									
	Kullanmıyor			Sigara			Alkol ve uyuş.			df (2)
İstismar	N	Ort.	SS	N	Ort.	SS	N	Ort.	SS	F
Duygusal İstismar	53	2,7	3,75	20	3,95	3,61	25	3,64	3,20	1,14 ^a
Cinsel İstismar	81	,009	,03	5	,06	,10	11	,03	,07	,99 ^a
Fiziksel İstismar	83	,09	,13	5	,25	,19	12	,22	,19	3,80 ^b
İhmal	83	,24	,18	5	,49	,26	11	,32	,30	4,81 ^b
Ekonomik İstismar	83	,50	,40	5	,48	,36	12	,66	,48	,35 ^a

^a p>0,05   ^b p<0.05

Araştırma grubunda madde kullanımı olan çocuklarda fiziksel istismar ve ihmale daha fazla maruz kaldıkları görülmüştür.

Tablo.57. ÇİTA-T İle Kollarında Kesi İzi Faktörünün Karşılaştırılması

	Evet			Hayır			t-test
	N	Ort.	SS	N	Ort.	SS	t
Duygusal İstismar	22	5,40	3,71	76	2,55	3,32	3,5(df=96) ^a
Cinsel İstismar	22	,03	,07	75	,008	,03	2,7(df=95) ^b
Fiziksel İstismar	23	,20	,17	77	,08	,13	3,6(df=98) ^a
İhmal	22	,30	,24	77	,25	,20	,96(df=97) ^c
Ekonomik İstismar	23	,56	,41	77	,50	,41	,59(df=98) ^c

^a p<0.001   ^b p<0.01   ^c p>0,05

Araştırmamızda suça yönelmiş ve kollarında kesi izi olan çocukların istismar ölçeğinde verdikleri cevaplara göre, duygusal, cinsel ve fiziksel olarak aileleri tarafından daha fazla istismar edildikleri saptanmıştır.

5-TARTIŞMA

Çocuğun suça yönelmesinde, çevresel nedenlerin bireysel nedenlerden daha fazla rol oynadığı, hatta birçok bireysel nedenin kaynağında çevresel nedenlerin bulunduğu genel olarak paylaşılan bir görüştür. Çocuk suçluluğu ile çocuğun geçmişi ve kişisel oluşumu arasında yakın bağlar bulunmaktadır. Çocuğun davranışları, eylemleri, içinde yetiştiği ortamın özelliklerine göre biçim almaktadır. Bundan dolayı çevresel nedenler olarak, çocuğu içinde bulunduğu aile, okul, iş ve boş zamanların değerlendirildiği çevrenin çocuk suçluluğu ile ilişkisi vurgulanmıştır (Sevük,1998).

Araştırmamızda çocuk suçluluğunun açıklayan teorilerle birlikte, suçluluğu etkileyen faktörler irdelenmeye çalışılmış, bu faktörler ve ailenin çocuğa gösterdiği davranışları çocuk istismarı çerçevesi içinde ele alınmıştır. Çocuk istismarının suça etkisi tartışılmaya çalışılmıştır.

Sosyo- Demografik Bilgiler

Çalışmamızda araştırma grubu yaş ortalaması 16,40 yaş, suç yaş aralığı 12-18 yaş grubunda 15,46 olarak bulunmuştur. Araştırma grubunda yer alan çocukların en çok hangi yaş aralığında suç işlemiş oldukları açısından bakıldığında, 16-18 yaş aralığında daha çok suça karışmış oldukları saptanmıştır Çoğan (2006), araştırmasında, Edirne Ceza Mahkemelerinde yargılaması yapılan çocukların çoğunluğunun 17 yaş grubunda bulunduğunu, bunları sırası ile 16 ve 18 yaş

grubundaki çocukların takip ettiğini bulmuştur. Öter (2008) ise çalışmasında çocukların en fazla 14-17 yaş aralığında suçta karıştıklarını bildirmiştir.

Çalışmamızda suçta itilen çocukların çoğunlukla erkek çocukları olduğu bulunmuş ve suçlulukla araştırmalarda da paralellik göstermektedir. Akyüz ve arkadaşları,(2000) çalışmaya aldıkları çocukların yaşlarının 11-15 arasında ve % 93,6'sının ise erkek olduğunu bildirmişlerdir. Diğer araştırmada da, suçta karışmış çocukların cinsiyete göre dağılımları incelendiğinde, erkeklerde suç oranının %94,7 olduğu görülmüştür. (Hapçioğlu,1995)

Çalışmamızda suçta karışan çocukların doğum yerleri ile ilgili olarak daha çok köy (%37) ve kasaba (%22) doğumlu oldukları saptanmıştır. Diğer araştırmalarla bulgularımız paralellik göstermektedir. İşman (2003) çalışmasında, suçta yönelmiş çocukların doğdukları yerleşim birimleri incelenmiş %44,2'sinin köy, %44,2'sinin kasaba doğumlu oldukları bulunmuştur. Hapçioğlu (1995)'unun çalışmasında da, suçta karışan çocukların nüfus kayıtları bilgilerine göre, % 68,7'sinin çeşitli illere bağlı köy nüfusuna kayıtlı olduğu görülmüştür.

Çalışmamızda suçta karışan çocukların daha çok İstanbul'da ikamet ettikleri görülmektedir. Dağlar (2004), araştırmasında çocukların ailelerinin yarıya yakının, göç ederek İstanbul'a gelmesine karşın, büyük oranda (%74,5) on yılı aşkın bir süreden beri bu kentte

yaşadığını, çoğunluğunun yaşanılan çevreye uyum sağlamak için yeterli bir süre geçirdiklerini söylemenin mümkün olduğunu bildirmektedir. Germeç (2002) ise farklı bir yaklaşım ile yerleşim yerlerini araştırmış daha çok kentte yaşadığını% 38, köyde ise %26' sının olduğunu bulmuştur. Bu bulgular, suça karışan çocukların kentsel hayat içinde kaldıkları, uyum süreçlerinde zorluk yaşadıkları konusunda açıklayıcı bilgiler vermektedir.

Çalışmamızda araştırma grubunda yer alan çocukların eğitim durumlarının büyük bir oranda düşük olduğu göze çarpmaktadır. Çocukların %42'si ilkokul, %27'si ise okur-yazar, %15'i okuma yazma bilmemektedir. Diğer çalışmaların sonuçları ile araştırmamızın bulguları paralellik göstermektedir. İşman (2003) çalışmasında suça karışmış çocukların %63,5'inin ilkokul mezunu olduğunu bulmuştur. Özkök (2000), çalışmalarında suça karışan çocukların öğrenim durumlarını incelemiş olup, sonuç olarak çocuklardan %42,1'inin ilkokul mezunu olduğunu saptamışlardır.

Aile İle İlgili Bilgiler

Çalışmamızda çocukların (araştırma grubunun % 82'sinin, kontrol grubunun %91'inin) anne babaları ile birlikte oldukları saptanmıştır. Aile bütünlüğünün sorgulandığı suçlulukla ilgili diğer çalışmalarda da anne ve babaları ile birlikte olan çocukların oranı yüksek çıkmıştır. İşman (2003)'ın yaptığı çalışmasında anne

babalarıyla birlikte yaşayan suça karışmış çocukların oranı %53,8, Dağlar (2004)'in çalışmasında ise %80,9 olarak bulunmuştur. Başar (1992), suça karışmış çocuklarda ailesiyle birlikte yaşama oranını %80 olduğunu bildirmiştir. Öter (2006), yaptığı çalışmada da, çocukların %67'si anne-babası birlikte yaşarken , %17'sinin anne-babasının boşandıkları veya ayrı yaşadıkları şeklinde bulunmuştur.

Ancak, ailenin niteliği ile ilgili olarak, çocuk suçluluğu alanında yapılan çoğu araştırmalarda, parçalanmış aile özellikleri üzerinde durulmaktadır (Clark, 1997). Suç ilişkisi üzerine çalışan aile araştırmacıları, ebeveyn ve çocukları arasındaki ilişki üzerine odaklanmakta, altı çizilen husus ise ailenin işlevselliği olmaktadır. Aile bütünlüğünün ne şekilde bozulduğunun önemli olduğuna vurgu yapılmakta, işlevselliğinin olmaması ise son derecede önemli olduğu görülmekte, ailenin çocuk ile ilişkisinin niteliğinin etkin olduğu öne sürülmektedir (Gorman ve ark.,2000).

Çalışmamızda Araştırma grubunun kontrol grubuna nazaran daha kalabalık bir aileye sahip olduğu bulunmuştur. Yaklaşık yarısında aile de kişi sayısı yediden fazla bulunmuştur, oysa kontrol grubunda bu oran %2'dir. İşman'ın araştırmasında, çocukların %57,7'sinin ailesinde 4-6 kişi, %36,6'nın ailesinde ise 6'dan fazla kişi olduğu bildirilmiştir. Bu sonuç araştırmamıza paralel olarak araştırma grubunda yer alan çocuklarda kardeş sayısı da kontrol grubuna göre fazla bulunmuştur. Çalışmamızda 4-6 ve 6'dan fazla kardeşi olanların oranı % 64 olarak bulunmuştur. Dağlar (2004)

çalışmasında çocuk sayısını ortalama 4,46 olarak bulmuştur.. İşman (2003)'in çalışmasında ise, çocukların %65,4'nün 0-3 kardeş oldukları, %25'nin ise 4-6 kardeş oldukları saptamıştır. Türkeri (1995)'de, üç veya üzeri kardeş oranının %91 olarak belirlemiştir. Özkök (1996) ve Başar(1992)'in araştırmalarında oranlar daha yüksektir.

Ailede çocuk sayısının fazla olması aile yaşamına bazı olumsuzluklar getirmektedir. Geleneksel kalabalık ailelerde aileye sadece baba tarafından getirilen sınırlı gelir, kalabalık ailenin ekonomik yönden sıkıntı çekmesine neden olmaktadır. Ailenin çok çocuğunun olması, çocukların kontrolünü güçleştirmektedir. Bu ailelerde çocuklar çoğunlukla ilgisiz ve sevgisiz büyümektedir. Çocukların çoğunda sevgi doyumu eksiktir. Çünkü kardeş sayısı arttıkça anne-babanın çocukları ayırdığı zaman dilimi azalmakta bu durum çocukları olumsuz yönde etkilemektedir. (İçli, 1991)

Ailelerin çok çocuk sahibi olmalarının nedeni çocuğun ekonomik ve psikolojik değerini ön plana çıkarmalarından kaynaklanabilir. Yani çocuğun ekonomik değeri, küçükken aileye çalışarak katkı sağlaması, psikolojik değeri ise yaşlılık güvencesi olarak görülmesidir. (Sayın, 1990.)

Çalışmamızda araştırma grubunda ki çocukların annelerinin tamamına yakınının öğrenim seviyelerinin düşük olduğu bulunmuştur. Diğer çalışmalarla da bu sonuç paralel göstermektedir (Dağlar 2004,

Öter 2006, İşman 2003, Özkan 1995, Türkeri 1995, Özkök 1996, Başar 1992)

Annelerinin meslekleri incelendiğinde ise çoğunun evhanımı olduğu (%92), diğer araştırmalarda bulunan sonuçlarla uyum içinde olduğu görülmektedir. İşman (2003) araştırmasında annelerin %72,2'sinin ev hanımı olduklarına değinmiştir. Germeç (2002) çalışmasında da annelerin % 54'ünün evhanımı olduğuna, eğitim seviyelerinin ise düşük olduğuna dikkat çekmiştir. (ilkokul mezunu %68, okuma-yazması olmayan %14).

Çalışmamızda babalarının eğitimine baktığımızda ilkokul mezunu olan babaların %42, okuma-yazması olmayan babaların ise %15 olduğu görülmektedir. Mesleği ile ilgili olarak ise, daha çok %38'nin işçi olduğu, %29'nun ticaretle uğraştığı saptanmıştır. Diğer çalışmalarda yer alan sonuçlarda, Germeç (2002) çalıştığı suçta karışan çocukların babalarının %68'inin ilkokul mezunu olduklarını, okuma ve yazması olmayanların ise %4,0 oranında olduklarını bulmuştur. Yine meslekleri olarak da çalışmasında %36'sının işçi olduklarını,%38'inin ise işsiz olduğu sonuçlarına varmıştır.

Ailenin ekonomik durumu incelendiğinde araştırma grubunun daha çok orta düzeyde oldukları (%59), kontrol grubunda bulunan ailelerin ekonomik seviyelerinin ise iyi olduğu görülmektedir (%50). Buna karşılık araştırma grubunun %35'i yoksul iken, kontrol grubunda yer alan çocukların %1'inin yoksul oldukları belirlenmiştir. İşman (2003) çalışmasında %61,5 ile orta düzey, Dağlar(2004)

çalışmasında ise çok büyük bir oranla alt sosyoekonomik seviyede olduklarına dair veriler kaydetmişlerdir. Diğer bir çalışmada Germeç,(2002) suça karışan çocukların ailelerinin ekonomik düzeylerini yoksul, % 34'ünde orta seviye olarak bulmuştur.

Litarütürde suça karışmış olan çocukların aile özelliklerinde diğer birçok faktörün yanı sıra, maddi yetersizlik, barınma sorunları, ebeveynlerin eğitim düzeylerinin düşük olması, ailede çocuk sayısının fazla olması, aile içi iletişimde risk faktörü olarak belirtilmektedir (Güleç ,2002)

Demir (1997), normal popülasyon üzerine yaptığı araştırmasında eğitim düzeyi ile çocuğa yönelik şiddet arasında negatif bir ilişkiden söz etmektedir, düzey düştükçe şiddet oranı artmaktadır. Düşük eğitim ve mesleki konumun birbiri ile bağlantılı olduğu ve stres yaratan hayat şartları ile baş edebilmede yaşanan zorlukların çocukla olan etkileşimi olumsuz yönde etkileyebileceği şeklinde yorumlanmıştır. Araştırmasında, çocuk sayısının 4 ve üzeri olduğu ailelerde çocuğa yönelik şiddet oranının %71,2 olduğu belirtilmiştir.

Çalışmamızda ailesinde göç olgusu bulunan çocuklar araştırma grubunda %38'dir. Buna karşılık kontrol grubunda göç olgusu nerdeyse yok denecek kadar azdır (%5). İşman (2002), çalışmasında çocukların ailelerinin göç edip etmediklerini incelediğinde %28,8'inin ailesinin, %13,5'inin ise kendisinin göç ettiğine dair verilere ulaşmıştır. Dağlar ise (2004), ailelerde göç olgusunun oranını % 42,1

göç olmayanların oranını ise %57,9 olarak saptamıştır. Çalışmamızda aslında % 62 ile göçün olmadığı verisi elde edilirken, iken, %38 oran ile göç olgusu saptanmıştır. Buna göre göç daha az gerçekleşmiştir. Ancak göç olgusunun araştırma grubunda önemli bir risk faktörü olarak gözükmesinin sebebi, araştırma grubunda suça karışan çocuklara göre, kontrol grubunda bulunan çocuklarda göç olgusunun çok az olmasıdır.

Çocukların ailelerinin göç nedenlerine baktığımızda, iki grup arasında anlamlı bir fark bulunamamakla birlikte, araştırma grubunda yer alanların çocukların ailelerinin daha çok ekonomik ve işsizlik nedeniyle göç ettikleri dikkat çekmektedir (%65,1).

Araştırma grubunda çocukların ailelerinin göç sonrası nasıl sorunlar yaşadıkları ile ilgili olarak toplanan verilerde, çevre değişikliğinden dolayı yaşadıkları sorunlar % 20, ekonomik sorunlar %17, işsizlik %8, çocukların eğitimlerini yarım bırakma %10 olarak bulunmuştur. Bu duruma göre aileler yaşadıkları yerden ayrıldıklarında, göç ettikleri bölgede yine çevreden dolayı sorunlar yaşamaktadırlar. Göç sonrası kente uyumlarında zorluk yaşadıkları anlamlı bir etken olarak görülmüştür.

Geleneksel tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş sürecini, kendi tarihsel ve yapısal dinamikleriyle birlikte yaşamakta olan ülkemizde genç nüfus oranı fazladır. Kırsal alandan şehirlere yapılan bu iç göç olgusu genç kuşaklar için suç riskini beraberinde getirmektedir.

Göçe bağı nüfus hareketliliği toplumsal yapıyla uyumlu hale getirilebilirse göçün etkisi pozitif olur. Eğer hareketliliğe çözüm üretilmez ve göç devam ederse bu gecekondulaşmayı, işsizliği ve sefaleti beraberinde getirir.

Kırdan kente göç olgusunun meydana getirdiği temel problemlerden biri hızlı gecekondulaşmadır. Bu olgu önemli problemleri de beraberinde getirir. İşsizlik, konut, çevre, trafik gibi problemlerle uyumsuzluğun yeni bir hayat tarzından kaynaklanan temel sorun olduğu görülmektedir. Bu uyumsuzluk, güç şartlardaki çocuklar için önemli bir zemin meydana getirmekte, çocukların suça itilmesini hızlandırmaktadır (Balcıoğlu, 2000).

Kültür değişmelerini ve bu değişimlerin yarattığı kültür itilaflarını suçun doğrudan veya dolaylı etkeni sayan görüşler geniştir. Köyden kente gelenler gecekondulaşmanın olumsuz şartlarını kendi köyü ile karşılaştırmakta ve yine de yaşantısını daha iyi memnuniyet verici bulmaktadır. Bu nedenle köyden gelen nüfus geri dönmeyi düşünmemektedir. Ancak kuşaklar değiştikçe gecekondulaşmanın insanı kıyaslamayı, köyle değil yaşadığı şehrin gelişmiş bölgeleriyle yapmaktadır. Kültür çelişkisi köyden gelen insanca kavrandığında, kültür itilafları ortaya çıkmakta, kültür değişiminin yaratacağı ceza adaleti sorunları daha açık ve kesin olarak belirlemektedir. (Özek,1974),

Gecekondu ailesi toplumsal yalnızlık çekmektedir. Burada çocuk suçluluğu bir başkaldırı şeklinde ortaya çıkmaktadır (Yavuzer,1996)

Eğitmenlerin çoğunluğunun, çocuğun suç işleminde en büyük etkenin kötü bir aile ve arkadaş çevresi ile eğitim yetersizliği konusunda hem fikir oldukları göze çarpmaktadır. Bu sırayı çarpık kentleşme, gecekondulaşma ve göçlerin neden olduğu kültür çatışması takip etmektedir (Hancı, 2000).

Çalışmamızda ailesinde suç işlemiş kişi olanların oranı araştırma grubunda yer alan çocukların oranı %23, kontrol grubunda %3 bulunmuştur. Litaratürde suça yönelen çocukların ailelerinde suç işleme oranının yüksek olduğuna dair bilgiler mevcuttur. Bu konuda birçok araştırmalarda bu faktör ele alınmış, benzer sonuçlarla birbirini destekler anlamlı sonuçlara varılmıştır. İşman (2002) araştırmasında, suça karışan çocukların ailelerinin %28,6'sında cinayet, cinayete iştirak ya da teşebbüs, %19,2'sinde yaralama, %13,5'ünde hırsızlık, ya da gasp suçu olduğunu saptamıştır.

Çalışmamızda araştırma grubunda ailelerinde madde kullananların oranının oldukça az olduğu belirlenmiştir, kontrol grubunda ailede madde kullanımına rastlanmamıştır. Suça karışan çocukların ailelerinde madde kullanan kişinin daha çok kardeşler olduğu, en çok kullanılan maddeninde esrar olduğu saptanmıştır.

İşman (2002) çalışmasında, suça yönelmiş çocukların ailelerinin %17,3'ünün uyuşturucu madde kullandıkları, bunlardan esrar kullanım oranının ise %46,2 olduğu görülmektedir.

Çalışmamızda her iki gruptaki çocukların ailelerinde alkol kullanımı olduğu, kullanan kişinin ise daha çok babaları olarak saptanmıştır. Alkol kullanımı, araştırma grubunda % 10, kontrol grubunda ise %13'dür. Madde kullanımı ve alkol kullanımı ile ilgili olarak diğer araştırmalardan İşman (2002) çalışmasında, %63,5 oran ile ailesinde madde kullanım hikâyesi olduğunu belirtirken, %46,2'inde ailelerinde sadece alkol kullanımı olduğunu, alkol ve uyuşturucu beraber kullanımında ise çocukların ailelerindeki oranı %17,3 olarak bulmuştur. Araştırmamızda elde edilen verilerin, literatürde belirtilen bilgilere göre, suça karışan çocukların ailelerinde alkol kullanımı ile ilgili önemli farklılıklar görülmemekle birlikte, bu etkenlerin aynı zamanda çocuk istismarı ile karşılaştırılmasında çıkan sonuçlara da bakmak gerekmektedir.

Çevre (İş, Okul, Arkadaş) İle İlgili Bilgiler

Çalışmamızda çocukların çevre ile ilgili yaşadıkları sıkıntılara baktığımızda suça karışan çocuklar daha çok yaşadıkları bölgede, semtte sorun yaşamaktadırlar (%27). Bu sorunun ne olduğu konusunda ise yaşadıkları semtte daha çok suç riskinin olması

şeklinde belirtmişlerdir (araştırma grubunda %100, kontrol grubunda %80 olarak görülmektedir). Bu durumun göç ve gecekondulaşma sonucunda, kozmopolit yerleşim bölgeleri, şehrin merkezlerinden uzak ve yaşam kalitesinin şehre göre farklı olan bölgelerin oluşması ile bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Hancı (1995), gecekondulaşma ve çocuk suçluluğu konusunda ki araştırmasında, İzmir Büyükşehir Belediyesi sınırları içindeki semtlerde oturan 2466 olgunun %67,9'unun gecekonduda oturduğunu, kısmen gecekonduda olan semtlerde yaşayan çocukların oranının %12,3, gecekonduda olmayan kent bölgelerinde yaşayan çocukların oranının ise %29,8 olduğunu belirtmektedir.

Çalışmamızda suça karışan çocukların okulda başarısı diğer bir araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Çalışmamızda araştırma grubunda okul başarısını iyi ve orta düzeyde tanımlayanların %42, kontrol grubunda %72 olarak bulunurken vasat, zayıf ders başarısı ve sınıf tekrarları oranı %52, kontrol grubunda %30 olarak bulunmuştur. Araştırma grubunda yer alan çocukların %51'inin okulu terk ettikleri, ayrıca %53'ünün okuldan kaçtıkları da dikkate alınırsa kontrol grubuyla eğitim açısından önemli farklılık belirlenmiştir.

Yapılan bir çalışmada, suç işlemeden önce okuldaki başarı durumlarının nasıl olduğu sorusuna ankete katılan çocuklardan çok iyi diyenlerin oranı %12, iyi diyenlerin oranı %24, orta diyenlerin oranı %32, zayıf diyenlerin oranı yine %32 bulunmuştur (Germeç, 2002).

Dağlar (2004) çalışmasında, suça karışan çocukların %51,8'inin eğitim sürecinden uzak kaldığını, nedenlerine bakıldığında da okuldan kaçma oranının %26,3 olduğunu belirtmektedir. Ayrıca bu nedenlerden okul başarısızlığını %8 olarak bulmuştur.

Okul başarısızlığı ve okuldan kaçma, en önemli sosyalizasyon kurumu olan okulun çocuk üzerinde ki etkisini azaltmakta, çocuk üzerinde disiplin veya otoritenin kalkmasıyla çocuğun diğer ortamlara girmesine daha çok olanak sağlamaktadır. Çocuğun eğitim sürecinden uzak kalması veya sık sık okul devamsızlığının bulunması, çocuk suçluluğu alanında diğer faktörlerle birlikte en önemli etkenlerden sayılmaktadır. Okuldaki başarı durumu ile suçluluk arasında ilişki olup olmadığı hep tartışılmıştır. Yapılan araştırma sonuçlarına göre, okuldaki genel başarısı düşük olan öğrenciler, diğer öğrencilere göre daha çok suç işleme eğilimi göstermektedirler. Ancak, sınıfta kalmak tek başına suçluluğun nedeni sayılmamakla birlikte, nedenler zincirinin bir halkasını oluşturmaktadır. Akademik yetersizlik, okulda başarısız olmaya, başarısızlık okuldan soğumaya, dolayısıyla uzaklaşmaya, uzaklaşma ise otoriteyi reddetmeye ve suça neden olabilmektedir. (Demirbaş,2001).

Aile ve arkadaş çevresi çocuğa öteki bireylerle çalışma alışkanlığını kazandırırken okul bir toplumsal kurum olarak bu alışkanlığı sürdürür. İyi planlanmış bir okulun bu düzeydeki faaliyetleri genellikle sosyo-ekonomik açıdan düşük düzeyde ve

duygusal etkileşim açısından yetersiz olan aile şartlarını telafi etme amacına yöneliktir (Yamaner,1985).

Çocuğun kişiliğinin gelişebilmesi, öğretmenin öğrencisi ile arasında sevgi bağı kurması ile mümkündür. Aile kurumunun yetersiz ya da eksik olması halinde, bu eksikliği giderecek en güçlü ve organize toplumsal kurumun okul olduğu görülmektedir (Yavuzer,1994).

Öğrenime devam etmek, muntazam okula gitmek, çocuğun kötü çevrelerle olan ilişkisini kesebileceği gibi, aynı zamanda uygun bir disiplin altında toplumsal kurallara uymasını da sağlar. Buna karşın bir kurum olarak okul yaşamının içinde bulunan çocuğun bu dönemde yanlış yönlendirme ve hatalı sosyalleşme sonucu suçluluk davranışları gösterebileceği düşünülebilir, bu durumun terside geçerlidir. Herhangi bir nedenle suçluluk davranışı gösteren çocuk okul sürecindeki okul başarısı, devamlılık, eğitimi bırakma, disiplin gibi süreçlerle olumsuz gelişim gösterebilir. Okul başarısızlığı, bir toplumsallaşma gücü olarak okulun çocuk üzerindeki önemini yitirmesine dolayısıyla yetersiz toplumsallaşmaya yol açar. Yetersiz toplumsallaşmanın ürünlerinden biri de suçluluk olduğuna göre, kuramsal olarak okul başarısızlığı ile suçluluk arasında anlamlı ilişkiler olduğunu göstermektedir (Polat,2000).

Çalışmamızda her iki grubun boş zamanlarını nasıl değerlendirdikleri konusu irdelenmiştir. Bu bulgular eşliğinde;

araştırma grubunda ki çocuklar daha çok arkadaşları ile birlikte olmaktadır. Çocukların bu yaşlarda arkadaşlarıyla birlikte zaman geçirmeleri olumlu veya olumsuz etkileri yönünden tartışılmalıdır. Litaratürde birçok araştırmada bu konu ele alınmıştır, boş zamanını ailesiyle daha çok vakit geçiren çocuğun aile içinde daha uyumlu yaşadığının bir göstergesi olarak gösterilmektedir. Bu iletişimin olumlu yönü yine çocuğun boş vakit geçirirken bile suç sayılan veya suça yakın davranışlarını alışkanlık haline getirmemesi için önemli bir etkidir. Endüstrileşme ve kentleşme genellikle boş zamanın kullanımı ve yapısında değişikliğe yol açar. Özellikle kentleşmiş alanlarda boş zaman, aileden çok yaşlılarla harcanır. Yaşlılarla arkadaşlık ise ani suçların işlenme riskini arttırdığı yolunda endişeler uyandırmaktadır (Sevük,1998). Çalışmamızda ise ailesiyle birlikte olma konusunda, araştırma grubunda yer alan çocukların %14'ü boş zamanlarını, kontrol grubundakilerden daha az bir şekilde aileleri ile birlikte geçirdikleri görülmektedir.

Araştırma grubundan %36'ı, kontrol grubunda bulunan çocuklar ise % 11'i boş zamanlarını internet cafede zaman geçirmektedir. Acar (2003) çalışmasında, internet kafeye giden çocukların bir çoğunun porno sitelere girebilme olanağı bulduklarını belirlemiştir. Cinselliğin şiddet içerikli yansıtıldığı, cinselliği yaşayan insanların da birer meta olarak gösterildiği bu sitelerin, çocukların cinsel ve ahlaki gelişimleri açısından sakınca yaratacağı söylenebilir. Suça yönelen çocuklar arasında diğer yaygın bir alışkanlık, bilardo, kahve, bar vb. yerlere

gitmeleridir. Gerek internet kafe ve gerekse, kahve ve bilardo gibi yerler çocuklar için olumsuz rol modellerinin bulunduğu yerler olabilmekte, bu mekânlar, çocukların sigara, alkol gibi maddelere alışkanlık kazandığı yerler olabilmektedir.

Kitle iletişim araçlarının yaygınlık kazanmasıyla birlikte çocuklar zamanlarının büyük bir bölümünü bu araçlardan etkilenerek geçirmektedir. Televizyon, internet, gazete, dergi ve kitaplar suçluluğu yaygınlaştırmada etkilidir. Kitle iletişim araçları çocuğa suç tekniğini öğretirken, suçu olağan, çekici, hatta heyecanlı kılarak, yararlı bir faaliyet olarak gösterebilir. Suçluya yaygın bir kişilik vererek, suçluyu cana yakın, sempatik bir kişi olarak sunabilir.

Televizyon ve radyoda yayınlanan reklamlar çocuklar hatta yetişkinler üzerinde olumsuz etki yapabilmektedir. Tüketim toplumunun temelini oluşturan reklamlar daima ve daha fazla yeni gereksinimler yaratmaktadır.

Çocuk suçluluğunda etkili olan, ailenin gelir düzeyinin düşüklüğü değil, bunu nasıl algıladığı ve çocuklara nasıl yansıttığıdır. İşte reklamlar yalnızca çocukların değil, yetişkinlerinde gerçek gereksinimlerini, gereksinme sandıkları şeylerden kolaylıkla ayırt edebilmelerine engel olmaktadır (Yavuzer,1996).

Araştırma grubunun %23'ü boş zamanlarında spor yaptığını, , %12 'si evde oturduğunu ve %2'si ise boş zamanlarında yalnız kaldıklarını belirtirken, kontrol grubunun %43'ü spor yaptıklarını, %27'si evde oturduklarını ve %17'si yalnız olarak vaktini geçirdiğini

belirtmiştir. Bu durum suça karışan çocukların boş zamanlarını aileleri ile olarak, spor yaparak veya evde oturarak geçirmek yerine, daha çok dışarıda yaşlılarıyla ve arkadaşları ile beraber oldukları, internet kafeye gittikleri ve vaktini daha çok evden farklı yerlerde geçirdikleri sonucuna dikkat çekmektedir.

Boş zamanlar, bireyin çalışma ve diğer görevlerinden sonra, özgür olarak dinlenmesi, eğlenmesi, toplumsal başarı ya da kişisel gelişmesi için kullandığı zamandır. Boş zamanın iyi bir biçimde değerlendirilmesi, kötü alışkanlıklar edinmeyi önlemesi, kazanılan kötü alışkanlıklar varsa, bunların yok edilmesi açısından yararlıdır. Bu açıdan ailenin, çocuğun boş zamanlarını iyi değerlendirmesi için gereken ortamı hazırlaması çok önemlidir. İyi düzenlenmemiş boş zamanlarda suç işleme fırsatları meydana getirmektedirler. Boş zamanların çocuk suçluluğundaki rolü iki yönlüdür. Birincisi, çocuğu suça itmesidir. Gerçekten boş zamanın iyi kullanılmaması nedeniyle çocuklar anti-sosyal davranışlara girmekte ve suç işlemektedir. İkincisi, suçluluğu önlemesi ya da azaltmasıdır. Boş zamanlarını akıllı bir biçimdeki etkinliklerle geçiren çocuklar suçluluğa yönelmemektedirler (Tezcan,1993).

Çalışmamızda suça yönelen çocukların %85'i bir işte çalışmaktadır, kontrol grubunda bu oran %4'dür. Çalışmamızın en önemli etkenlerinden biri olan suça yönelen çocukların bir işte çalışıyor olmaları, literatür bilgileri ile uyumludur. Dağlar (2004),

çocukların üçte birinin tam zamanlı bir işte çalıştıklarını, birden fazla suç işleyenler arasında, bu durumda olanların oranını %52,6 olarak vermiştir. Türkeri (1995)ise, %65,2'sinin bir işte çalıştığını belirtmiştir. Özkan (1995) ve Başar'ın araştırmasında, islahevi öncesinde çocukların %80'inin çalışma hayatı içinde olduğu bilgileri vardır. Hancı ve ark.(1994), çalışma durumları ile ilgili olarak yaptıkları araştırmada 2254 suça karışan çocuklardan 1633 olgunun(%64,2) çalıştıklarını bulmuşlardır. Germeç (2002), Ankara İslahevinde suça karışan çocuklara uyguladığı ankette, çocukların %68'inin islahevine girmeden önce bir işte çalıştıkları, %32'sinin ise çalışmadıkları bilgisine ulaşmıştır.

Çalışmamızda suça yönelen çocukların suça karışmadan önce nasıl bir işte çalıştığı incelendiğinde, çoğunluğunun garson, komi, bakkal-market, kuaför, bilgisayar-cep telefoncuda çalışan işçi olarak (%38,9), çiçek satmak, boyacılık, çöp toplamak, hurdacılık, balıkçılık, çakmak- CD- kıyafet- meyve- oyuncak satıcılığı şeklinde seyyar satıcı (%28,2) olarak çalıştıkları belirlenmiştir. Esasen çalışmamızda da belirtilen sanayide (%18,8) ve tekstil sektöründe çalışan çocuklarda (%14,1) işçi statüsündedirler. Ancak, çalışmada çocukların çalıştıkları iş yerlerini, alınan yanıtlara göre sınıflandırmak amacıyla bu tür ayrımlara gidilmiştir. Sonuç olarak, çocukların vasıflı bir işte veya düzenli bir maaş alabildikleri bir işte çalışma oranları düşüktür. Ayrıca, bu çocukların 12-15 yaşlarında çalışmaya başlamış

oldukları (%84,7), 1-3 yıl gibi süredir çalıştıkları (%72,9) anlaşılmaktadır. İşe başlama nedenlerinin sıralamasında ise en başta maddi nedenleri (%74,1) belirtmişlerdir. Çocukların işe başlama nedenleri, aldığı parayı yine ailelerine vermeleri(%80), çocukların tamamen maddi olanaksızlıklar nedeniyle ve ailerine destek olma isteği ile çalışmaya başladıklarını göstermektedir.

Küçük yaşlarda bir takım nedenlerle yeterli eğitimden yoksun kalan ve çalışabileceği bir işi olmayan bu çocukların suça yönelmelerinde etkili olmaktadır. Çocuk suçluluğu konusunda belirli bir uzmanlığa dayanmayan gelip geçici işler görmenin hemen hemen işsiz kalmak derecesinde suça yöneltici etkiler yaptığı da bilinmektedir (Sevük,1998).

Çalışma hayatındaki olumsuz şartlar da çocukları psikolojik ve fizyolojik açıdan olumsuz etkilemeye devam etmektedir. Çocuğun gelip geçici mesleklerde çalışmasıyla ailesini ve kendisini tatmin edecek parayı kazanamaması çocuğun suç işleme eğilimini arttırmaktadır. Bir işte çalışmayan çocukların suça yönelme oranı ise boş zamanların verimli değerlendirilememesi nedeniyle geçici de olsa bir işte çalışanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Sonuç olarak çocuğun iş hayatına katılmasının suça yönelme ve suç işlemekteki etkilerinin dolaylı olduğu kabul edilmektedir. Fakir ailelerde görülmesi mümkün normal yaşama şartlarındaki noksanlarla, çevreden gelen etkenlerin birleşmesi gençleri suça yöneltmektedir, ayrıca ailelerin ekonomik seviyesinde meydana gelen ani ve büyük

değişikliklerin kötü etkilerini gençler üzerinde görmek mümkündür. Ekonomik yokluğun özellikle zayıf karakterler üstünde daha çok menfi yönden etki yaptığı, bu bakımdan ekonomik yoksulluğunda diğer nedenlerle birlikte ve onlara sürükleyici bir etken olarak düşünülmesi gerektiği öne sürülmektedir. (Yamaner,1985).

Başka açıdan konu ele alındığında, çocukların çalıştırılması iki nedene bağlanmaktadır. Birinci neden, dengesiz gelir dağılımı sonucunda oluşan ve çocuğun çalışmak zorunda bırakıldığı sürekli yoksulluk, ikinci neden ise, mevcut eğitim sisteminin yetersizliğine olan güvensizliktir (Öter, 2005).

Suçlu çocuğun suç işlemeyen önce bir işe sahip olup olmadığının belirlenmesi, suçluluğun nedenlerini belirleyerek suçluluğun önlenmesinde önemli rol oynar. Bu nedenle çocukların suç işlemeyen önce bir işe sahip olup olmadığı araştırma konusu olmuştur.

Ailelerinin ekonomik durumlarının kötü olması ve bu çocukların bir okula devam etmiyor olmaları, çocukların küçük yaşta belirli bir mesleki eğitime sahip olmadan iş yaşamına katılmalarına neden olmakta ve genellikle ailenin yapısı, sosyal-ekonomik durumu, çocuğun hangi ekonomik faaliyette bulunacağı konusunda belirleyici olmaktadır. İş ortamına giren bir çocuk, bir yetişkinin devamlı bakım ve eğitiminden yoksun kalmaktadır. Bu nedenle davranışlarının doğru ya da yanlışlığına kendisi karar vermek zorundadır. Buna bağlı olarak iş ortamında, çocuğun model olarak alabileceği kişilerin özellikleri çok önemli husustur. Ayrıca, iş yaşamının getireceği ekonomik

özgürlük, kendisini çevrenin olumsuz etkisine denetimsiz bırakmasına da neden olabilir. Özellikle aile denetiminden uzakta bir işte ve sokakta çalışan çocuklar, uyuşturucu, uçucu madde, alkol ve suç gibi sapma davranışlara karşı korumasız bırakılmaktadır (Akalın,1999).

Çocuk ailesinin ekonomik yetersizlikleri nedeniyle ya okula hiç başlayamamakta ya da başladığı okulu bırakmak zorunda kalmaktadır. Çocuğun okul başarısının düşük olması da okulun bırakılma nedenleri arasındadır. Bu durum çocuğu erken yaşlarda çalışmaya ve iş hayatına sürüklemektedir. Çocuk ailesinden sonra ikinci en önemli sosyalizasyon kurumu olan okuldan yeterli derecede istifade edememekte dolayısıyla sosyalleşmesi kesintiye uğramaktadır. Çocuğun iş hayatına, vaktinden önce karışması, onun çeşitli çevrelerle temasa gelmesini, ekonomik güdülenmelere vaktinden önce maruz kalmasını, eğitim yoluyla kötü etkilere direnmeyi sağlayacak manevi desteklerden yoksun duruma düşmesiyle sonuçlanmakta ve suça yöneltmek hususunda önemli bir etmen niteliği göstermektedir (Dönmezer,1997).

Çalışmamızda araştırma grubu içinde olan çocuklardan %30'u evden kaçma davranışı göstermekte ve bunların yarıya yakını aile ile yaşadıkları sorunlar nedeniyle evden kaçtıklarını belirtmektedir (%46,7). Çocukların aile dışı çevre olarak seçtiği ortamların başında sokaklar gelmektedir. Çocuklar için sokaklar özgür ortamlardır ve çocuklar evinden kaçtığında sokaklardaki tehlike ve tuzakların

bilincinde değildirler. Gerçekte, denetim dışı kalan çocuk için, sokaklar suç işlemeye elverişli ortamlardır. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'ne göre çocukları sokağa yönelten ailelerin kendilerini istememesi ya da istismar etmesi değil, ekonomik gereksinim ve dürtüler olduğu ileri sürülmektedir. Kırdan kente göç, aşırı yoksulluk, terk edilme, ayrıca aile içi istismar da bu nedenler arasında sayılmaktadır (Sayita,2005).

Bulgular çok net olarak aile içinde huzursuzluğun, istismar edilmenin,kötü muameleye maruz kalmanın sonucunda bazı çocuklar evden kaçarak mutluluğu başka çevrelerde aradığına işaret etmektedir.

Aile çocuk için duygusal açıdan güvenli bir ortam oluşturmuyorsa onun aile dışı çevrelerde kendine destek olabilecek ortamları aramasını doğal karşılamak gerekir.

Suç İle İlgili Bilgiler

Çalışmamızda, Çocuk Mahkemesinde yargılanmaları ve davaları süren çocukların %72'sinin kişiye karşı suç işlemiş oldukları görülmektedir.

Çalışmamızda çocukların işledikleri suçun türlerini incelediğimizde, suçların sınıflandırılmasında, 5237 Sayılı T.C.K'na göre II. Kısımda yer alan kişiye karşı olan suçları (72 kişi) işleyen çocukların daha fazla oldukları görülmektedir (%72). Ancak bu sınıflamanın alt başlıklarına baktığımızda hırsızlık, nitelikli hırsızlık, suçları işleyen çocukların sayısının 38 olduğu görülmektedir. Literatür

bilgileriyle karşılaştırmak gerektiğinde, çocuk suçluluğu alanında verilen teorik bilgilerde ve araştırma sonuçlarına dayandırılan bir çok verilerde çocukların daha çok mala karşı suç işlediklerine dair bilgiler mevcuttur. Bu açıdan çalışmamızın sonuçlarıyla benzer durumdadır. Yalnız mala karşı işlenen suçların daha önce ceza kanununda farklı bölümlerde ele alınmış olduğu, yeni T.C.K ya göre bu suçun kişilere karşı işlenen suçlar başlığı altında toplandığı göz önüne alınmalıdır. Germeç (2002), çocukların daha çok hırsızlık suçunu (%50) işlediklerini, Dağlar (2004), hırsızlık suçundan yargılanan çocukların oranını %61 olarak bildirmiştir. İşman (2002), çalışmasında suça itilmiş çocukların %26,9'nun gasp, %26,9'unun cinsel suçlar, hırsızlık, cinayet veya yaralama olgularının ise %21 oranında olduğunu bulmuştur. Türlerine göre işlenen suçlar; mala karşı %76,5 şahsa karşı %14,7 kamu düzenine karşı % 8,8'dir. Çocukların büyük çoğunluğunun küçük yaşta ekonomik zorluklara bağlı olarak suça karışmakta olduğuna dair diğer bir araştırmada mevcuttur (Öter,2005). Hapçioğlu ve ark.(1995), suçlu çocuklarla yaptıkları diğer bir araştırmada da şu sonuçları bulmuştur. Suçların türlerine göre dağılımında hırsızlık suçunun %70,6 yaralama suçunun %9,2 cinsel suçların %5,5 oranında olduğu tesbit edilmiştir.

Başka bir araştırmada, 1988-1991 yılları arasında suç işledikleri iddiasıyla Elazığ Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'ne farik ve mümeyyizlik muayenesine gönderilen çocuklar yaş, cinsiyet, suç, v.s yönünden incelenmiştir (Dülger, H.E. ve ark. 1992). Olgularda mala

yönelik suçlar %56,7 oranla ilk sırayı almakta olduğu, en çok işlenen suçun %44,7 oranı ile hırsızlık suçu olduğu, bunu %17,9 ile kasten yaralama, müessir suçlar takip ettiği sonuçlarına ulaşmışlardır.

Çalışmamızda, suç işlemiş çocukların %27'inin tutuklu olarak yargılandıkları, %73'ünün tutuksuz olarak davalarına katıldıkları görülmektedir. Mahkemede davaları devam eden çocukların daha çok tutuksuz olarak davalara katıldıkları, bu sürecin uzun olması nedeniyle olumsuz olarak etkilendikleri izlenmiştir.

Çalışmamızda, suça yönelen çocukların %82'sinin suça karışmadan önce ailesi ile birlikte yaşadığı görülmektedir. Sokakta kalan ya da yaşayan çocukların oranı %9'dur. Diğer bir araştırmada da benzer sonuçların elde edildiği görülmektedir. İşman (2002), çocukların suça itilmeden önce nerelerde yaşadıkları konusunda,%46,1'inin sadece ailesinin yanında yaşamış olduğunu, %40,4'inin ise sokakta yaşadığını saptamıştır.

Çalışmamızda, çocukların suça karışmadan önce eğitime devam etme durumlarına baktığımızda, (%69)'unun eğitimlerine devam etmedikleri görülmektedir. Eğitime devam edenlerin ise oranı %31'dir. Dağlar(2004), araştırmasında suça karışan çocuklardan %48,2'sinin halen öğrenci olduklarını, %46,4'ünün öğrenimini terk ettiğini belirlemiştir.

Çalışmamızda, suça karışan çocukların yarısının (%53)'ü hiçbir madde kullanmadıklarını, dörtte birinin ise en çok sigara içmiş oldukları görülmektedir. Alkol (%2), uyuşturucu (%12), alkol ve maddeyi (%1) alanların toplamı %15'dir. Hepsini bir arada kullananların oranı (%11) olarak saptanmıştır. Suça itilen çocuklarda madde kullanımının daha fazla olduğu ile ilgili araştırma sonuçları olduğu, bizim çalışmamızda ise çocukların yarısının madde kullanımının olmadığı saptanmıştır. Diğer bir araştırmada, yine madde kullanımının az olduğu (%57,6) belirlenmiştir (Akyüz ve ark.,2000).

Çalışmamızda, araştırma grubunda suç işlemiş olanların kollarında kesi izlerinin bulunup bulunmadığına bakıldığında %77'sinin kollarında kesi saptanmamıştır. Çocuklardan %23'ünün kollarında kesi izlerinin bulunduğu görülmektedir. Aynı şekilde çocukların suç davranışının yanı sıra kendilerine zarar verme ve agresif davranışlar sergilemesi açısından bu etken irdelenmek istenmiştir. Mahkemede davası süren bu çocukların kendilerine zarar verme davranışını pek fazla göstermedikleri tesbit edilmiştir. Literatür bilgilerinde suça yönelmiş ve ergenlik dönemi içinde olan çocuklarda birtakım saldırgan dışa vurum davranışlar içinde oldukları bilgileri mevcuttur. İşman (2002), araştırmasında suça yönelmiş çocuklarda vücuduna isteyerek zarar verme davranışında bulunmuş çocukların aile içi toplam istismar puanlarının, böyle bir davranışı olmayanlara göre daha yüksek olduğunu saptamıştır. Ayrıca yine hükümlü

çocukların kendine zarar verme davranışı açısından incelediğinde, çocukların 40'ının (%76,9) vücuduna isteyerek zarar vermiş olduklarını, bu 40 çocuktan 7'sinin kollarını yada vücudunun diğer yerlerini kestiğini belirtmiştir.

Çalışmamızda, suça karışmış olan çocukların aynı zamanda silah kullanma oranına baktığımızda, (%93)'ünün herhangi bir silah bulundurmadıkları veya kullanmadıkları, %7'sinin suç esnasında veya diğer zamanlarda yanlarında silahı bulduklarını görülmektedir. Dağlar (2004) çalışmasında suç işlenirken yaralayıcı alet kullanımını %38,1 olarak saptamıştır.

Çalışmamızda, davası süren çocukların daha önce suç işleme oranına baktığımızda, çocukların %73' nün başka bir suç işlememiş oldukları görülmektedir. Tekrar suç işlemiş olanların oranı %27'dir. Dağlar (2004) araştırmasında ise tekrar suç işleyenlerin oranını %34,5 olarak tesbit etmiştir.

Özkök (2000), çalışmasında Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalına 1997 yılında suç iddiası ile gönderilen çocukların muayene kayıtları incelemiş olup, 11 yaşını bitiren 15 yaşını bitirmemiş 181 çocuktan 141'inin (%77,9) bir kez geldiği, 19 çocuğun ise birkaç kez suç iddiası ile muayeneye geldiklerini belirtmiştir. Bu çocuklardan 8 olgunun (%80) kardeşlerinden en az birinin benzer suç işlediği, 9 olgunun (%90) çevresinde benzer suç işleyen arkadaşları olduğunu saptanmıştır.

Çalışmamızda ise araştırma grubunda suç işlemiş olan çocukların %57'sinin suç ortağının bulunduğu görülmektedir. Diğer araştırma sonuçlarına göre de, çocukların daha çok arkadaşlarıyla beraber veya gruplar halinde iken suça yönelmelerinin kolaylaştığı öne sürülmektedir. Dağlar (2004), araştırma sonucunda, suçun işlenmesinde etki olarak belirtilmiş olan sebeplerin %44,5'ini "arkadaş etkisi" oluşturduğunu belirtmiştir. Hancı ve ark.(1994), İzmir çocuk mahkemesinde davaları olan çocuklarla yaptığı çalışmada, olguların %43'ünün gruplar halinde, %56,9'unun tek başlarına suç işlediklerini belirtmiştir. Başka bir çalışmada ise çocuklarda gruplar halinde suç işleme oranı yaşlara göre incelendiğinde 11 yaşında %34,4, 12 yaşında %31,5, 13 yaşında %27,3, 14 yaşta %25 ve 15 yaşta %25,4 olduğu gözlenmiştir (Dülger,1992). İşman (2003)'ın araştırma sonuçlarında da çocukların suç esnasında %81,5'inin arkadaşı ile birlikte suça karıştığı saptanmıştır.

Çocuğun toplumsal özellik kazanması ve topluma uyması, arkadaş edinmesi ile ortaya çıkar. Arkadaşlık, sevgi, düşünce desteği ve alışveriş arzusundan doğar. Arkadaşlık ilişkilerinin, çocuğun düşünce ve duygu yönünden gelişimiyle ve toplumsal özellik kazanmasında önemli rolü vardır. Çocuğun gerçeğe uymasında, kendini iyi ve kötü yönleri ile tanınmasında, duygu ve düşüncelerinin belirginleşmesinde etkili olur. Çocuk, bir arkadaş grubunda kalabilmek için bazen kendi alışkanlıklarından, hatta kabul ettiği

doğrularından vazgeçebilir. Bu nedenle arkadaş ilişkilerinin çocuğun kişiliğinin şekillenmesinde önemi büyüktür. Çocuğun ne tür arkadaş edineceği konusunda çevrenin etkisi inkar edilemez. Çevrenin baskısını üzerinde hisseden ve buna uymak zorunluluğu duyan çocuğun gireceği arkadaş grupları, çevre tarafından kabul edilen gruplar olmak zorundadır (Öter, 2005).

Çocuk üzerinde etkisi büyük olan akran grubunun, suçluluğa eğilimli, risk faktörleri içeren grup özellikleri göstermesi çocuğunda bu davranışlara itilmesini doğurabilir. Okulda çocuğunda içinde bulunduğu topluca işlenen kabahatler veya arkadaşlarının okul yaşamında kurumsal disiplini bozucu davranışları, arkadaşlarının eğitim düzeyleri, akran gurubu içerisinde alkol, uyuşturucu kullanma ve kumar oynama gibi alışkanlıkların olması arkadaş grubu içerisinde suçla ilişkili bireylerin olması ve akran grubunun suça yönelik ortak hareket etme organizasyonu olarak çeteleşme akran grubunun kriminal olarak barındırdığı risk faktörleri olarak ele alınabilir.

Çalışmamızda yargılaması devam eden suça karışmış olan çocukların işledikleri suça karşı olan duyguları irdelenmek istenmiştir. Çoğunlukla pişmanlık (%45), üzüntü (%56), ve ailesine karşı utanç (%55) duydukları belirlenmiştir. Çocukların %7'sinin mahkeme sürecinden olumsuz olarak etkilendiklerini belirtmeleri dikkat çekicidir. Yapılan bir araştırmada, çocukların suça yöneldikten sonra pişman olup olmadıkları sorulmuş, ankete katılan çocukların

%66'sının işlediği suçtan dolayı pişmanlık duyduklarını, %34'ü ise pişman olmadıklarını belirtmişlerdir (Germeç,2002).

Çalışmamızda saldırganlık ölçeğinin uygulanmasından elde ettiğimiz sonuca göre, kontrol grubunun araştırma grubuna nazaran biraz daha fazla oranla saldırganlık puanları yüksek çıkmıştır.

Saldırgan davranış, okul öncesi, okul dönemi ve ergenlik döneminde değişim gösterir. Okul öncesi çocuklar genellikle arkadaşlarıyla oyuncaklarını paylaşma konusunda şiddet davranışına başvururlar. Okul dönemiyle birlikte nesne merkezli saldırganlığın yerini kişi merkezli saldırganlık alır. Gelişimsel açıdan saldırganlığı yönetme konusunda sorun yaşayan çocuklarda, saldırganlığın daha çok şiddet içeren davranışa dönüşümünde artış olur. Bu çağda, 12-20 yaşlar arasında şiddet içeren ciddi olaylarda belirgin şekilde artış olmaktadır (Douglas ve ark.2002).

Saldırgan davranış veya şiddet, temelde toplumsallaşma süreci içinde gelişen bir olgudur. Gencin saldırgan veya şiddet davranışı, bireysel faktörlerden, aile, okul, akran grubu faktörlerinden ve toplumsal faktörlerden etkilenir. Bireysel faktörler bireyin kendinde kaynaklanan faktörleri içermektedir. Ergenlik döneminde kolaylıkla risk alma özelliği, özellikle diğer etkenlerle birleştiğinde şiddet ve saldırgan davranış için güçlü bir belirleyici olmaktadır (Laufer ve Harel, 2003).

Aile faktörü olarak ele alındığında ise, şiddet ve saldırgan davranışlar sosyal öğrenme modeliyle açıklanmaktadır. Yapılan araştırmalar, daha önce istismar geçmişi olanların olmayanlara göre daha fazla şiddet uyguladığını, daha saldırgan ve yıkıcı olduğunu ortaya çıkarmıştır. Ayrıca, benlik kontrolü zayıf olan, saldırgan davranan ya da şiddet uygulayan ana-babalar, çocukları için rol modeli olurlar (Uluğtekin,1991).

Saldırgan davranışlar ve suç ilişkisi açısından, suça yönelen çocuklar ve suça yönelmeyen çocuklar arasında yapılan araştırmaların sonucunda, suça yönelen çocuklarda saldırgan davranışlarının oranı daha fazla olduğu bulunmuştur. Erdoğan (2005) çalışmasında, cezaevine girmiş çocukların cezaevine girmeyen çocuklara göre, daha saldırgan davranışlar gösterme eğiliminde oldukları sonucuna varmıştır (Saldırganlık ölçeğinden alınan puanlara göre, suça yönelen çocuklarda SS: 11,7, yönelmeyen çocuklarda SS: 4,9, $p<0,01$).

Araştırmamızda kontrol grubunun saldırganlık puanının yüksek olarak bulunması literatür bilgileri ile uyumsuzdur. Ancak araştırma grubunda çocukların işledikleri suç türüne bakıldığında, çoğunluğunun şiddet içeren suçlardan çok hırsızlık, uyuşturucu kullanmak ve bulundurmak, resmi belgede, kimlikte sahtecilik, yasak yayın ve korsan CD satışı gibi suçları işledikleri görülmektedir (Tablo36). Çocukların suç tiplerinin yanı sıra sosyo- ekonomik durumları, tamamına yakınının erken yaşta çalışmaya başlamaları, yarısının okulu terk etmiş olmaları göz önüne alındığında, suç

işlemelerinde saldırganlıktan çok sosyal faktörlerin etkisi öne çıkmaktadır. Bu durum, çocuk suçluluğunun tek boyutlu olarak ele alınamayacağı, istismar ve ihmal faktörünün eklenmesi ile ayrıca toplumsal faktörlerin kompleks bir şekilde birbirini izleyen etkenler olarak suç davranışını hazırladığına dair görüş ile açıklanabilir.

Çalışmamızda suça karışan çocukların istismar ölçeğinde verdikleri cevapların sonucunda, daha çok aileleri tarafından ihmal edilmiş oldukları ve yine aileleri tarafından çocuk iş gücünün kullanılması şeklinde ekonomik sömürünün yapıldığı saptanmıştır.

Çocuğun suça yönelmesi ve istismar ilişkisinin araştırıldığı çalışmaların sonuçları elde ettiğimiz sonuçlarla benzerlik göstermektedir. Yapılan çalışmalarda suça karışmış ergenlerin genel olarak, suç kabul edilen davranış öncesinde yaşamlarında stresli yaşam olayı (özellikle, istismar, ihmal, şiddete maruz kalma ve cinsel sarkıntılık) oranının yüksek olması ve bu durumla bağlantılı olarak, stresle başa çıkmak için suça yönelen ergenlere aileleri tarafından sosyal desteğin yeterli düzeyde sunulmaması ya da bu desteğin ergen tarafından kullanılmaması, yaşadıkları stres karşısında daha yüksek savunmacılığa karşın daha düşük başa çıkma örüntüleri sergileme, sorun çözme ve sosyal destek arama becerilerinde zayıflık, bilişsel kaçınmayı daha çok kullanma, stresi inkar etme ya da yaşanan stresi saldırgan davranışlar ile dışa vurma gibi bir takım özelliklere sahip oldukları belirlenmiştir (Basut ve Erden, 2005) .

İhmal edilmiş olan çocuğun aile ile ilişkilerinin zayıf olması onun daha çok arkadaş ortamı ve sosyal destekten zayıf ortamlarda bulunmasına neden olmakta ve sonucunda, suç ortamlarına karışma ihtimalini yükseltmektedir.

İşman (2003) çalışmasının sonucunda, hükümlü çocukların büyük çoğunluğunun ailesinde kendisine vurulduğunu ya da dövüldüğünü, yaklaşık 1/3'ünün aile içinde aşırı bir şekilde dövüldüğünü ve sürekli olarak aşağılayıcı, tehdit edici ya da küçük düşürücü sözlere maruz kaldığını ve ailesin tarafından ihmal edildiğini bulmuştur.

Çocuk istismarı ve ihmalinin en yaygın türü olarak ifade edilen çocuk işçiliği, sağlık riskleri, eğitimsel ve gelişimsel ihtiyaçların ihmali olarak ele alınmaktadır. Çocuk işçiliği alanındaki çalışmalar, çocukların çalıştırıldıkları iş kollarının gereklerine ve yasal düzenlemelere bağlı olarak farklı yaklaşımlar ön görmektedirler. Çocuk işçiliğinin en ağır koşullarına seks işçiliği ve cinsel sömürü alanlarında rastlanmakta bu alanlar dışında, çocuğun gelişimsel düzeyi ve ihtiyaçları ile bağdaşmayan alanlarda çalıştırılmaları ele alınmaktadır. Çalışan çocuklar, uzun çalışma saatleri nedeniyle fiziksel, zihinsel ve duygusal gelişimleri için gerekli koşullardan uzak kalmakta, eğitimlerine devam edememekte ve hak ettiklerinden düşük ücretlerle ve yasal düzenlemelere aykırı koşullarda çalıştırılmaktadırlar (Atamer, 2005).

Çalışmamızda istismar ile suça etken olduğu düşünülen faktörler arasında ilişki olup olmadığı araştırılmıştır. Anlamlı bulunan faktörler ile ÇİTA-T ölçeğinin karşılaştırılması yapılmıştır. Araştırma grubunda yer alan suça yönelen çocuklarda etken olan bu faktörler ile istismar ölçeğine verdikleri cevapların sonuçları karşılaştırılmıştır. Anlamlılık açısından sonuç veren bu etkenler irdelenmiştir.

Çalışmamızda suça yönelmiş olan çocukların ailelerinin ekonomik durumları düşük seviyede bulunmuştur. Ailelerin ekonomik durumu ile ÇİTA-T ölçeğinin ihmal boyutu arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Güler ve ark (2007)'nin çalışmasında, çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili en önemli risk faktörünün ailenin ciddi ekonomik sıkıntısı olduğu saptanmıştır.

Bir başka çalışmada, 1976 taramasında 200 ailede üç kat ve 1985 yılında 6000 ailede iki kat daha fazla saptamak suretiyle, yoksul aileler arasında yüksek oranda şiddetin varlığının ortaya konduğunu aktaran Drake ve Pandey (1996), kendi araştırmalarında, yoksulluğun yoğunlaştığı mahalleleri, çocuk için risk faktörü olarak, çocuğa karşı kötü muamelenin tüm formlarıyla bağlantılı bulmuştur. İhmalin en güçlü biçimde yoksullukla ilişkili olduğunu belirtmiştir. İhmalde en büyük risk faktörü yoksulluk olup, ebeveynin depresyonu, madde bağımlılığı, kötü ilişkiler içinde olması veya dikkatsiz olması,

çocuğun ihmal edilerek riskli ortamlara girmesini sağlamaktadır (Dağlar, 2004).

Ailenin yoksulluğu ile bir takım gereksinimlerini karşılayamayan çocuk küçük yaşlarda çalışmaya başlamakta, hem gözetim hem de denetimden uzaklaşarak ailesi tarafından ihmal edilmektedir. İçinde bulunduğu dönemin getirdiği değişim ve gelişimler, ihtiyaçlar ve bunların karşılanamaması, yaşanan yoksulluk, yaşadığı sorunlarla başa çıkamama çocuğu çeşitli baş etme yollarına itmektedir. Yabancılaşarak çocuk yaşadığı kaygılardan kurtulmaya çalışırken, yabancılaşmanın da etkisiyle bu yollardan biri olan şiddete yönelme olabilmektedir.

Çalışmamızda, aileleri göç etmiş çocukların daha çok ihmal edildikleri sonucuna varılmıştır. Bu durum ailedeki çocuk sayısının fazlalığı, eğitim durumları ile sağlık, bakım ve gelişimleri ile ilgilenmemeleri şeklinde değerlendirilmiştir. Araştırmamıza paralel olarak yapılmış diğer çalışmalarda, göç, çocuk suçluluğu, istismar ilişkisine dikkat çekilmiştir.

Göç etme ve istismara maruz kalma ile ilgili geçmiş yaşantıların çocuk suçluluğu üzerindeki olumsuz etkisi bilinmektedir. Özellikle ekonomik nedenlerle yapılan göç, aile içerisinde öfke ve saldırganlığa yol açarak diğer aile bireyleri tarafından istismar ve ihmal edilmesine neden olabilmektedir. (Özmen, 2004)

İç göç, ekonomik, siyasal, sosyal nedenlerle gerçekleşmekte ve kriz yaratan durumlar arasında değerlendirilmektedir. Göç, çocuğu doğrudan etkilediği gibi anne ve babanın çocuğa olan davranışlarını da etkileyebileceğinden çocuk için ciddi bir stres kaynağı olmaktadır (Tuğ ve ark. 2002).

Tütüncüler ve ark. (2007)'inin çalışmasında, 1994-2004 tarihleri arasında farik ve mümeyyizlik muayenesi için gönderilen 1163 çocuğun %58'sinin ailelerinin göç ettiği bildirilmiştir. Bu olgulardan erkek çocuklarının %29,1'inin ev içinde fiziksel şiddete uğradıkları, bunların % 62,6'sının göç eden ailelerin çocukları olduğu bulunmuştur.

Çalışmamızda suça yönelen ve bir işte çalışan çocukların istismar ölçeğine verdikleri cevaplara göre, aileleri tarafından ekonomik sömürü veya çocuk işgücünün istismarına uğradıkları, suç ve istismar faktörleri arasında ekonomik sömürünün anlamlı bir sonuç verdiği görülmüştür.

Aileler, kente göç sürecinde, ekonomik yetersizlik, eğitimsizlik, sağlıksız beslenme ve yoksulluk gibi çeşitli sorunlarla mücadele etmek zorunda kalmaktadırlar. Bu süreci sağlıklı bir şekilde atlatamayan aileler kent yaşamının dışına itilmektedir. Kırsal kesimde ailelerin aldığı psikolojik sosyal ekonomik v.b destekler kentlerde toplumsal kurumlar tarafından sağlanmadığı takdirde, büyük kente göç eden aileler ya da bireyler yalnız kalmaktadırlar. Bu kişiler kentin

olumsuz koşullarına direnememekte ve yoksullaşmaktadırlar. Yoksul bir aile ortamında yetişen çocuklar kaynağı ne olursa olsun aile bütçesine katkıda bulunmak için çalıştırılmak istenmektedir. Bu şekilde çocuklar yaşına uygun olmayan, ruhsal ve fiziksel sağlığını tehlikeye sokan işlerde çalıştırılmaktadır. Çocukların bir kısmı dilencilik, hırsızlık gibi suçlara karışırken bir kısmı da yasadışı örgütlerin dünyasına girmektedir. Söz konusu örgütleri hırsızlık, yankesicilik, uyuşturucu ticareti ve fuhuşta etkin çeteler oluşturmaktadır. Bu çocukların yaşamlarını kuşatan alt kültürün belirli özelliği, saldırganlık ve istismardır (Işıkhan, 2002).

Çocuk işgücünün istismarı şu temel kriterlere dayanarak tanımlanabilir;

- Çocuğun uzun süreli çalışmaya erken yaşta başlaması (Uluslararası Çalışma Örgütü ILO tarafından öngörülen çalışma sınırı ise 15 olarak belirlenmiştir.),
- Çalışması nedeniyle veya çalıştığı sırada yeterli bir eğitim alamaması,
- Fiziksel ve ruhsal sağlığına, fiziksel, duygusal ve ahlaki gelişimine uygun olmayan işlerde ve koşullarda çalışması,
- Çalışma süresinin uzunluğu nedeniyle uyku, dinlenme, eğlenme, sosyal ilişkiler kurma gibi temel gereksinimlerini yeterince doyuramaması,

- Yaptığı işin maddi karşılığını alamaması, çalışma ortamında fiziksel, duygusal ya da cinsel istismar biçimleriyle karşılaşması (Zeytinoğlu, 1992).

Çalışmamızda suça yönelen çocukların suç işlemeden önce daha çok ailesinin yanında bulunduğu belirlenmiştir. Ancak akraba yanında veya yalnız ve sokakta yaşayan çocukların daha fazla ailesinden duygusal, fiziksel istismar ve ihmal gördüğü saptanmıştır. Çocuk suçluluğu ve istismar ilişkisi ile ilgili diğer araştırmalarda benzer sonuçlar bulunmuştur.

Thonberry'e göre (1987), aileyle olan bağlanma, gencin yaşamında erken ergenlik döneminde oldukça büyük etkiye sahiptir. Aile, sosyal etkileşim açısından en önemli kurumdur ve ebeveynler gençin bu yaşlardaki davranışlarının kontrol edilmesinde anahtar rol oynamaktadır. Aileyle olan bağlanmanın suç davranış üzerinde direkt ya da dolaylı (okula gitmeme ve suç itilmiş yaşlarla ilişki kurma) olarak güçlü bir etkisi bulunmaktadır (Jang, 1999).

Çalışmamızda çocukların suça yönelmeden önce eğitimlerine devam etmedikleri ve aileleri tarafından çocuğun iş gücünün sömürülmesi şeklinde istismar edildikleri saptanmıştır. Bu iki faktör arasında istatistiksel olarak anlamlılık bulunmuştur.

Uluslar arası Çalışma Örgütü'nün raporlarına göre, düşük gelir grubuna dahil ülkelerde ve orta gelir grubuna dahil ülkelerin bir

çoğunda, iş hayatına atılmış çocukların sayısı oldukça yüksektir. 12 yaş altı çocukların ilkokula bile kayıtlı olmadan %33 gibi yüksek bir oranı şu ya da bu şekilde çalışmakta oldukları, ortaöğretime devam etmeyen çocukların oranının da yüksek olduğuna dair istatistik mevcuttur (Bequelle, 1999). Araştırmamızda suça yönelen çocukların suç işlemeden önce eğitimlerine devam etmedikleri saptanmıştır. Bunun istatistiksel olarak anlamlı olarak belirlendiği, ayrıca istismar ölçeği ile karşılaştırıldığında iki faktör arasında da ilişkinin anlamlı bir sonuç verdiği görülmektedir. Suça yönelen çocuklar eğitimlerine devam edememekte, aynı zamanda ailelerine ekonomik katkı sağlamak için çalıştıkları göze çarpmaktadır. Bu çocuklar aileleri tarafından çalıştırılmak suretiyle ekonomik istimara uğramakta, eğitimlerine devam edememekte, çalıştığı alan içinde ve dışında da korunamamaktadır. Önemli olan iki sosyalizasyon kurumundan faydalanamayan çocuk sonuç olarak suça yönelebilmektedir.

Çalışmamızda suça yönelen çocukların okulu terk etmeleri ve okuldan kaçma davranışları ile istismar ilişkisi incelenmiştir. Okuldan kaçma davranışı gösteren suça yönelen çocukların duygusal istismar, fiziksel istismar ve ihmal olarak istismarı daha yoğun olarak yaşadıkları saptanmıştır. Okulu terk etmelerinde etken olan istismarın ise duygusal ve fiziksel istismarda anlamlı sonuç verdiği görülmüştür.

İstismar yaşamış çocuklarda bilişsel yetilerde problemler ve bununla birlikte seyreden akademik başarısızlığa da sık

rastlanmaktadır (Urguiza ve Winn, 1994). Akademik başarısızlığı olan bir öğrenciyle karşılaşıldığında bunun nedeninin ayrıntılı olarak araştırmak çok önemlidir. Akademik başarısızlık çok sıklıkla öğrenme güçlüğü ve dikkat eksikliği gibi nedenlere atledilmektedir, ancak bu başarısızlığın altında istismar ve ihmal yaşantılarının yarattığı duygusal problemlerin yatıyor olma olasılığı da hiç az değildir. (Hagin, 1997) .

İhmal edilen çocuklar ise sıklıkla kişiler arası ilişkilerinde daha pasif davranma eğiliminde olmaktadır. Buna neden olarak ise, ebeveynleriyle kurduğu ilişkilerde kendisinin davranışlarının etkili olmaması ve ne yaparsa yapsın ihmal edilmekten kaçınamamış olması gösterilebilir. Bu nedenle, çocuk diğer insanlarla etkileşimlerinde de görmezden gelineceğini ve eylemlerini onlar üzerinde bir etki yaratmayacağını hissetmektedir. Bu durumda da diğerleriyle ilişki başlatma ve geliştirme girişimlerinde bulunma gerek duymamaktadır. Bu nedenle, özellikle aileleri tarafından istismar ve ihmal yaşamış çocukların riskli davranışlarda bulunma olasılıkları çok yüksektir. Riskli davranışlar, kendine ve başkalarına yönelik şiddette bulunma, okul devamsızlığı, okulda başarısızlık, evden kaçma, erken yaşta ve istismar içeren cinsellik yaşama gibi davranışları kapsamaktadır (Ögel, 2007).

Çalışmamızda suça yönelen çocukların evden kaçma ve istismar ilişkisi incelendiğinde, duygusal, fiziksel istismar ve ihmal yönünden anlamlı sonuçlar elde edilmiştir.

Yapılan bir araştırmada, yaşları 12-25 arasında değişen 27 sokakta yaşayan çocukla, yaşları 16-25 arasında değişen 27 evden kaçmış fakat sokakta yaşamayan çocuğun karşılaştırıldığı bir araştırmada, gruplar arasında evden ayrılmadan önce yaşanan cinsel, fiziksel ve duygusal istismar açısından anlamlı düzeyde farklılık bulunmuş, aileler yüksek düzeyde çatışma, cinsel fiziksel ve duygusal istismar, aile içi madde kullanımı, iletişim eksikliği ve maddi nedenlerle problem yaşama ile karakterize edilmiştir. Aynı araştırmada ayrıca, evden kaçmış ve sokakta yaşayan çocuklar, evde yaşadıkları dönemde yoğun stres yaşadıklarını bildirmişlerdir (Ayerst, 1999).

Tutuklu ve hükümlü ergenlerle yapılan bir çalışmada, çocukların evden kaçma nedenlerine bakıldığında %23'ü evde kötü muamele gördükleri için kaçtıklarını bildirmişlerdir (Türkeri, 1995).

Çalışmamızda madde kullanımı olan suça yönelen çocuklarda fiziksel istismar ve ihmalin daha fazla etken olduğu görülmüştür. İki faktör arasında ilişkide istatistiksel olarak anlamlılık saptanmıştır.

İşman, (2003), çalışmasında, suça yönelen çocuklarda, bağımlılık yapan madde kullanmaları ile ilgili olarak, bu çocukların

aile içi fiziksel istismar puanlarının, madde kullanmamışlara göre daha yüksek olduğu ve aradaki farkın anlamlı olduğunu bildirmiştir.

Çakıcı (2002) tarafından yapılan bir araştırmada da, çocukluk çağında yaşanan istismar ve ihmalin, uzun dönemde madde kullanımına sebep olduğu belirtilmiş; fiziksel istismar, duygusal istismar ve ihmal ile madde kullanımı arasında güçlü bir ilişkinin bulunduğu ortaya konulmuştur .

Ayrıca ebeveynlerin madde kullanımı ile ilgili tutum ve düşünceleri, madde kullanımı yönüdeyse, kişide madde kullanım riski artmaktadır. Ebeveynlerin madde kullanımı ve sapkın davranışlara gösterdiği toleransın fazla olması da madde kullanımı için risk oluşturmaktadır. Ebeveyn-çocuk arasında yakınlık ve bağlılığın olmaması, ebeveynlerin çocuğun yaşamı ile ilgili olmaması ve uygun olmayan disiplin yöntemlerinin varlığı madde kullanımını artıran risk etkenleri arasındadır (Ögel, 2007)

Çalışmamızda suça yönelmiş ve kollarında kesi izi olan çocukların istismar ölçeğinde verdikleri cevaba göre, duygusal, cinsel ve fiziksel olarak aileleri tarafından istismar edildikleri saptanmıştır. Çocuğun suça yönelmesi ve ailesi tarafından yaşamış olduğu istismarın araştırıldığı diğer araştırmalarda benzer sonuçlara varılmıştır.

Kollarında ve vücuduna isteyerek zarar verme davranışında bulunmuş çocukların aile içi toplam istismar puanlarının (aile içi istismar; “çocukluk çağı örselenme yaşantıları ölçeği” fiziksel

istismar, duygusal istismar ve cinsel istismar puanlarının toplamına eşit olarak gösterilmiştir) böyle bir davranışı olmayanlara göre daha yüksek olduğunu, ancak aradaki farkın anlamlı olmadığını saptamıştır. (İşman, 2003).

Ayerst (1999) ise çalışmasında, cinsel ve fiziksel istismar kurbanları arasında kendisine zarar verme davranışına sıklıkla rastlandığını aktarmaktadır.

Elazığ İslahevinde vücuduna isteyerek zarar verme davranışı açısından ergenlerle yapılan bir araştırma da, kendisini yaralayan çocuk ve ergenlerin 1/3'ünün babalarını, 1/10'unun annelerini ilgisiz, aşırı sert, baskıcı ve cezalandırıcı olarak tanımladıklarını bildirmiştir (Dülger, 1997).

Çocukların yaşadığı istismar ve ihmal, gelişim sürecinde belirleyici etkisi olan yaşantılardır. Özellikle aile içi dinamikler ve çocuğun yaşamındaki ilk önemli kişiler olan anne ve babasıyla ilişkisi bu bağlamda çok önemlidir. İlk çocukluk yıllarındaki olumsuz yaşantılar, özellikle de çocuğa yönelik istismar hem o yıllarda hem de yaşamın ileriki dönemlerinde çeşitli psikolojik problemlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Riskli davranışlar gösteren çocuk ve ergenlerle çalışırken sıklıkla yaşamın erken yıllarında bir istismar yaşantısının olduğu görülmektedir. Çocuklar neden risk altında olur? Onlara bakım veren, koruyan, gelişimlerini destekleyen mekanizmalar yetersiz kaldığında, bazen de bu mekanizmalar çocuğun gelişimini

aksatacak ve çocuğu hırpalayacak biçimde çalışmaya başladığında. İstismar ve ihmali bu açıdan ele aldığımızda, sonuçlarından ve riskli davranışlarından biri olarak birçok faktöründe etki ettiği çocuk suçluluğu olgusu karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca çocuklarda görülen suç niteliğindeki davranışların kaynağını, yetiştiği aile yapısının tipi, oluşturulan kontrol mekanizmaları, çocuğun sosyal çevresi, içinde bulunduğu grubun normları ve değer yargıları oluşturmaktadır. Vurgulanması gereken çocuğun masum ya da suçlu olduğuna karar vermek değil, onun içinde bulunduğu psiko-sosyal ve ekonomik durumu anlamak ve analiz etmektir. Çocuk suçluluğunun önlenmesi, genel olarak suçluluğun önlenmesinden ayrılamaz. Bir başka deyişle, çocuk suçluluğunun önlenmesi, suçun önlenmesinin özlü bir ögesidir. Çocuk suçluluğunun önlenmesi çabasının ürünlerini vermesi için, tüm toplumca, ergenlik çağındakilerin, kişilikleri göz önüne alınarak ve ilk çocukluklarından itibaren yaşadıkları istismarı tesbit etmeye, önlemeye yönelik çok boyutlu çalışmalar yürütmek ve bu tür bir yaşantı gerçekleştiğinde de erken dönemde psikolojik ve sosyal müdahale mekanizmalarını hayata geçirmek çok önemlidir. Bu açıdan çocuklarla çalışan tüm meslek gruplarına önemli görevler düşmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmamızdan elde edilen bulgulardan şu sonuçlara varılmıştır:

- 12-18 yaş grubunda daha çok 15 yaşını doldurmuş çocuklar suça yönelmişlerdir.
- Suça yönelmiş olan çocukların öğrenim düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür.
- Suça yönelen çocuklarda anne-babalarının gelir ve eğitim düzeyinin düşük, ailelerinde çocuk sayısının fazla, aile üyeleri ve yakın akrabalar arasında suç davranışı gösteren kişilerin olduğu görülmüştür.
- Suça yönelen çocukların ailelerinin göç ederek İstanbul'a yerleşmiş oldukları saptanmıştır.
- Suça yönelen çocuklar yaşadıkları bölgede (özellikle suç sanığı ve mağduru olma riski bulunan semtlerde) sorun yaşamışlardır.
- Suça yönelen çocukların düşük okul başarılarının olduğu, ayrıca evden ve okuldan kaçma davranışları gösterdikleri, okulu terk etme davranışlarının daha fazla oranda olduğu saptanmıştır.
- Suça yönelen çocuklar boş zamanlarını değerlendirirken daha çok internet cafede veya arkadaşları ile vakit geçirdikleri görülmüştür.

- Suça yönelen çocuklar eğitimlerini yarım bırakarak ve küçük yaşta ailelerine ekonomik destek sağlamak için çalışma hayatına başlamışlardır.
- Suça yönelen çocuklar daha çok aileleri ile yaşadıkları sorunlar nedeniyle evden kaçma davranışı göstermişlerdir.
- Çocukların daha çok kişiye karşı işledikleri suçlar nedeniyle yargılandıkları, yargılamaları devam eden çocukların daha çok tutuksuz olarak mahkeme sürecini geçirmiş oldukları görülmüştür.
- Suça yönelen çocukların suç işlemeyen önce ailelerinin yanında onlarla beraber yaşadıkları, ayrıca eğitimlerini yarım bırakmış oldukları ve daha çok arkadaşları ile birlikte suça karıştıkları saptanmıştır.
- Suça yönelen çocukların bir kez suça karışmış oldukları, az oranda madde ve alkol kullanmış oldukları görülmüştür.
- Çocukların yaklaşık $\frac{1}{4}$ 'ünün kollarında kesi izi belirlenmiştir.
- Çocukların çok azı suç işlerken yanlarında silah bulundurmuşlardır.
- Suça yönelen çocukların saldırganlık ölçeğine verdikleri cevaplara göre saldırganlık puanlarının oranının az olduğu saptanmıştır.
- Suça yönelen çocukların istismar ölçeğine verdikleri cevaplara göre aileleri tarafından daha çok ihmal edildikleri; ayrıca

çocuk iş gücünün sömürülmesi şeklinde aileleri tarafından ekonomik olarak istismar edildikleri saptanmıştır.

Bu sonuçlardan yola çıkarak şunlar önerilebilir:

Çocuk suçluluğu, küreselleşmenin de etkisiyle giderek artan bir olgudur. Araştırmalar çocuk suçluluğunun çok faktörlü bir olgu olduğunu vurgulamaktadır. Bu anlamda konuya ekolojik bir perspektifle bakmak, sistemleri bir bütün olarak görmeyi sağlamaktadır. Bu sistemler, mikro düzeyde çocuk ve aileyi, mezo düzeyde okul, akran grubu, çalışma yaşamı, boş, zaman olanaklarını, makro düzeyde ise ülkenin sosyal ve ekonomik politikalarını, toplumun sosyal ve kültürel yapısını, göçleri ve medyayı içermektedir. Çocuk suçluluğunu önlemede de, çocukları suça iten faktörlerle yola çıkmak doğru bir yaklaşım olacaktır.

Çocuk merkezlerinin kurulması, istismar olgusu ve ailedeki riskli davranışların tesbiti, tedbirlerin alınması ve kurumlararası işbirliğinin eşgüdümlü olarak sağlanması gerekmektedir. Bu merkezler istatistik, eğitim ve standartlara uygunluğu açısından çocuk odaklı olmalıdır. Merkezde çalışan meslek elemanlarının etkinliği, eğitimleri hızlandırılmalıdır. İkincil mağduriyetlerin engellenmesi için alanında uzmanlaşmaları acil olarak gerçekleştirilmelidir.

Çocuk koruma politikalarında koruyucu-önleyici politikaların yerine daha çok cezalandırıcı ve tedavi edici politikaların baskın olması, çocuğun suça yönelmesinden sorumlu olan toplumsal

sistemlerin çocuğunun yararına dönüşmesi yerine, çocuğu patolojik olarak tanımlamayı gündeme getirmektedir. Bunun yanı sıra toplum içinde bakım yerine kurum bakımının öne çıkması da yine çocuğu damgalayan, yabancılaştıran ve nesneleştiren dolayısı ile onun istismar ve suç kısırdöngüsünde öğütülmesine neden olan bir ezen sistem olarak göze batmaktadır. Bu nedenle Uluslararası hukuki mevzuatın uygun biçimde işleyişinin sağlanması, çocuğun korunması ve alınacak tedbirlerin özünde mutlaka çocuğun yüksek yararının gözetilmesi esas alınmalıdır.

Anne-baba için çocuk değil, çocuk için anne-baba, devlet için çocuk değil, çocuk için devlet, okul için çocuk değil, çocuk için okul diyerek içselleştirdiğimiz kavramları ters çevirmemiz gerekmektedir.

Çocuğun sosyalizasyonunda aile kadar önemli bir yere sahip olan kitle iletişim araçlarında şiddet özendirilmemelidir.

Temel eğitim sonrasında örgün eğitim hizmetlerinden yeterince yararlanamayan; toplum ve aile içinde gelişmelerine uygun olmayan sağlıksız koşullarda yaşayan ve çalışan, yaşamlarını sokakta sürdüren, dilenciliğe, fuhuşa, uyuşturucu madde kullanmaya alıştırlan çocuklar sorunu, gerek hükümetler, gerekse hükümet dışı kuruluşlar tarafından ihmal edilmiş bir konudur. Çocuk suçluluğu konusunda önleyici hizmetlere ağırlık verilmesi, koruyucu ve tedavi edici hizmetlere ayrılacak fonların daha akılcı bir biçimde kullanılması suretiyle gerekli kurumsal yapının oluşturulması Beş Yıllık Kalkınma Planının hedefini oluşturmalıdır.

Çocuk çalışmasının temel nedenlerinden biri olan iç göçün nedenleri araştırılması ve önlenmesi gerekmektedir. Göçe neden olan koşullar iyileştirilmelidir. Böylece büyük şehirlerin göç alması yavaşlatılmalıdır.

Çalışan çocukların korunmasını amaçlayan yasal düzenlemeler ülkenin gereksinimine uygun olarak yapılmalıdır. Bunun için yasalarda var olan çalışmaya başlama yaşı ile ilgili farklılıklar giderilmelidir. Bu açıdan, çalışan çocukların asgari çalışma yaşı ile ilgili olarak iç mevzuatın buna göre düzenlenmesi büyük önem taşımaktadır.

Çocuk çalışmasının nedeni olan unsurlar ortadan kaldırılması, öncelikle var olan çalışma ortamlarının çocuk çalışmasının daha yaygın olduğu küçük işletmelerde olmak üzere, işçi sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınması, sigortalı olarak çalıştırılması ile çocuk emeğinin ucuz olması engellenmelidir.

Çocuk suçlarının önlenmesinde birincil ve ikincil sosyalizasyon ortamlarının yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Çocuk merkezli suç önleme programlarının oluşturulması için kamu yatırımı yapılmalı, sivil toplum kuruluşlarının desteği alınmalıdır. Yetersiz programların sorunu çözmeyeceği, sadece, emek, para ve zaman israfına neden olacağı unutulmamalıdır.

ÖZET

Çocuk suçluluğunun önlenmesinde ilk basamak, risk faktörlerinin saptanması ve bunların ortadan kaldırılması veya azaltılmasıdır. Bu çalışmanın amacı, diğer risk faktörlerinin yanında çocuk istismarı ve ihmalinin çocukların suça yönelmeleri üzerindeki etkilerinin incelenmesidir.

İstanbul Çocuk Mahkemelerinde 2006 – 2007 yılları arasında değişik suçlardan yargılanan 12-18 yaş grubundaki 100 çocuk araştırma grubu olarak ele alınmıştır. Kontrol grubu ise araştırma grubuyla eşit sayı, yaş ve cinsiyette olup, suça karışmamış, ilköğretim ve lisede okuyan, 12-18 yaşındaki öğrencilerden oluşturulmuştur. Her iki gruptaki çocukların ve ailelerinin sosyo-demografik özellikleri; çevre, okul, iş, arkadaş ile ilgili ve suça ilişkin bilgileri değerlendirilmiştir. Suça iten faktörlerin yanı sıra istismar ve ihmal verileri irdelenmiştir.

Çocuklara sosyo-demografik bilgilerinin elde edilmesi için bir adet görüşme formu ve birisi saldırganlığı ölçen Saldırganlık Ölçeği, diğeri de istismar ve ihmali değerlendiren Çocuk İstismarı Tanıma ve Tarama Ölçeği (ÇİTA-T) olmak üzere iki adet ölçek uygulanmıştır. Bu şekilde elde edilen veriler ile suçluluk ve istismar arasındaki ilişki, analiz edilmiştir.

Sonuçta, çocuk suçluluğu ile saldırganlık arasında bir ilişki saptanmamasına karşın, suça yönelen çocukların, özellikle ihmal ve ekonomik sömürü şeklinde istismar edildiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler; Çocuk Suçluluğu, Çocuk İstismarı ve İhmali,

SUMMARY

The first step for preventing the juvenile delinquency is the determining of risk factors and eliminating or at least depressing of these risk factors. The aim of this study is not only determining risk factors but also evaluating the effects of child abuse and neglect on children's tendency to criminality.

100 children between the ages 12 and 18 judged on different crimes during 2006- 2007 in Istanbul Juvenile Courts were taken as the research group. And 100 children between the ages 12 and 18 – equal number of children, age and gender with the research group- not being party to a crime and going on their education were taken as the control group. Parameters like sociodemographic features of families, information about social environment, school, occupation, friends and crime were evaluated. Besides, not only factors dragging the children into criminality, but also information about abuse and neglect were evaluated.

A form for sociodemographic features and two scales, one of which evaluating the aggression, called 'Aggression Scale', and other one evaluating the abuse and neglect, called 'Child Abuse Diagnose and Screening Scale' were applied to children. The correlation between criminality and abuse was analyzed with the obtained data.

As a result, despite the fact that no correlation between juvenile delinquency and aggression was determined, the fact that children tending to criminality have been abused especially as neglect and economic exploitation was seen.

Key Words: Juvenile Delinquency, Child Abuse and Neglect.

KAYNAKLAR

Acar, B.Y. (2003), 'Cinsel Suçtan Hükümlü Çocuklarla Grup Çalışması: Ankara Çocuk İslahevi Örneği,' Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı. Doktora tezi, Ankara,

Akalın,N.,(1999),Suça İtilmiş Çocukların Adli Tıp Açısından İncelenmesi ve Cezaevinde Bulunan Suça İtilmiş Çocukların Deskriptif Olarak İncelenmesi,Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü,İstanbul, s.4.

Akalın, N., (2000),Çocuk Suçluluğu ve Aile, Çocuk Forumu Dergisi, Cilt 3, Sayı 3, s. 3-13 . Akt, İşman , (2003)

Akyüz,G., Beyaztaş, Yücel,F., Kuğu,N., Analan,E., Doğan,O., (2000),“Suç İşledikleri İddiasıyla Muayeneye Gönderilen Çocuk ve Ergenlerin Sosyodemografik ve Klinik Özelliklerin Değerlendirilmesi”, Adli Tıp Bülteni, cilt 5, sayı 2.

Angenet, Huub ve Anton de Man (1996) Background Factors of Juvenil Delinquency. Peter Lang Publishing, Inc. Newyork,

Agnew, R. (1985), “Social Control Theory and Delinquency: A Longitudinal Test”, *Criminology*, 23 (1), s. 47-61’den aktaran, Kaner,S., (1992)s.491.

Aral N. (1997),“Fiziksel İstismar ve Çocuk”,Tekışık Yayıncılık, Ankara, s.3-5

Atamer, T.A. (2005),“Çocuk İstismarı Tarama Anketi: Geliştirme, Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması”,İ.Ü.Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.

Atauz, S. (1991),Kitle İletişim Araçlarında Çocuk İstismarı ve İhmali. Çocuk İstismarı ve İhmali, Çocukların Kötü Muameleden Korunması, 1.Ulusal Kongresi,12-14 Haziran,1989, Gözde Repro Ofset, Ankara, 223-243.

Attar, H. (1992) “Suçlu Çocukları Yeniden Eğiten Kurumların Yönetimi, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s. 22.

Ayerst, S.L, (1999), “Depression and Stres in Street Youth, *Adolescence*, 34 (135) , 567-575.Akt. İşman, (2003)

Bal, H. (2004),Çocuk Suçluluğu, Fakülte Kitabevi, Isparta, 23-28,

Balcıoğlu,İ.,(2000), “Biyolojik, Sosyolojik, Psikolojik Açıdan Şiddet”, Editör, “Stres, Kentleşme, Suç”, Yüce Grup, Sökmen matbacılık, Mayıs.,s. 77-82

Barker, R (1988), The Social Work Dictionary. 4th Edition. United States of America: NASW,

Başar, F.(1992), “Ankara Kalaba İslahevinde Kalan 15-18 Yaş Grubu Ergenlerin Suça Yönelmelerinde Ailenin Etkisi Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma”,Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Baymur, F. (1994),Genel Psikoloji, Binbaşı Yayınevi, İstanbul, s.273.

Basut, E., Erden, G.(2005), “suça yönelen ve yönelmeyen ergenlerin stres belirtileri ve stresle başa çıkma örüntüleri yönünden incelenmesi”, çocuk ve genç ruh sağlığı dergisi, 12(2), s. 48-55

Bequele, A. (1999), “Çocuk Emeği; Bu konuda ne yapılabilir?”, Çocuk İstismarı ve İhmali, Derleyenler, Konanç, E, Gürkaynak, İ, Egemen, A., Pelin Matbaacılık, Ankara, 29-43,

Bilir, Ş. Arı M., Dönmez, N., Güneysu, S., (1991), “4-12 yaşları arasında 16.100 Çocukta Öreselenme Durumları ile İlgili Bir İnceleme”. Çocuk İstismarı ve İhmali, Çocukları Kötü Muameleden Korunması, 1. Ulusal Kongresi, 12-14 Haziran 1989, Gözde Repro Ofset, Ankara, s. 45-53,

Bortner, M.A., (1988), Delinquency and Justice, McGraw-Hill Book Company, USA, s. 220-223. Aktaran , Bal, H, (2001)

Briere, JN, (1992), Child Abuse Trauma, Theory and Treatment of lasting effects, Sage Pub. USA, 17-78,

Calam, R., Hornel, L, Glosgow, D., Cox, A., (1998), Psychological Disturbance and child Sexual Abuse. Child Abuse & Neglect., 22 (9), 901-913.

Canat S. (1994), Ergenlerde aile içi cinsel taciz. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi; 1:18-22.

Clark, R.D., Shields,G.(1997), Family communication, and, delinquency, *Adolescence*, v.32, n125, p. 81 (12)

Claussen A,(1991), Crittenden P.Physical and psychological maltreatment; relations among types of maltreatment. *Child Abuse Neglect*; 15;5-18.

Çakar, A., (2009), “Aile içinde ve Toplumda Maruz Kalınan Fiziksel Şiddetin Değerlendirilmesi”, İ.Ü. Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Çakıcı, M., (2002), “Çocuk İstismarının Madde Kullanımına Etkisi”, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Adli Tıp Anabilim Dalı, İstanbul, s. 5-102 .

Çoğan, O.,(2006) “Çocuk Suçluluğunun nedenleri ve Edirne Ceza Mahkemelerinde Açılan Davaların bu yönden incelenmesi”,Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Disiplinlerarası Adli Tıp Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, s. 91.

Croall,H. (1993),*Crime and Society in Britain*.Addison Wesley Longman Inc.,London and New York:

Cüceloğlu, D. (1997),İçimizdeki Biz, Sistem Yayıncılık, İstanbul, s.91.

Cüceloğlu, D. (2001),Yeniden İnsan İnsana, Remzi Kitabevi, İstanbul, s.48.

Dağlar,M.S., (2004),“11-15 Yaş Arası Çocuk Suçlularda Aile İçi Şiddet ve Davranış Problemlerinin Suçta Tekrar ile İlişkisi”, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.

Dağlı,T.,İnanıcı, M.A,(2002), “Fiziksel İstismar, Adli Tıp Uzmanlarının Çocuk İstismarı ve İhmali Uygulama El kitabı, Adli Tıp Kurumu,. İstanbul, s. 14.

Delikara,E.,(2002),"Ergenlerin Akran ilişkileri ile Suç Kabul Edilen Davranışlar Arasındaki ilişkinin İncelenmesi," 1. Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu: 29-30 Mart 2001 Bildiriler. Ankara, s. 147-161.

Demir,S.,(1997), “Aile içi Şiddetin Çocuk Açısından Değerlendirilmesi, H.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Uzmanlık Tezi.

Demirbaş, T. (2001),Kriminoloji. Ankara: Seçkin Yayınları, s.85,178, 358-359

Douglas, W.N., Erdley, C., Carpenter, M., Newman, J.E., (2002), “Social Skills Training As A Treatment For Aggressive Children and Adolescents; A Developmental –Clinical Integration”, Aggression and Violant Behavior, 7(2), 169-199.

Doğan, İ. (1994) “Bir Alt Kùltür Olarak Ankara Yüksel Caddesi Gençlięi”,T.C. Kùltür Bakanlığı Yayınları/1652, Ankara, s.97.

Doğan, İ. (2000) “Çocuk Haklarının Sosyolojik evriminden Dünya ve Türkiye İçin Çıkan Sonuçlar”, İstanbul,1. İstanbul Kurultayı Araştırmalar Kitabı, s.275-276.

Dolunay,Ç.Ş. (2004) “Çocuk Suçluluğunda Ailenin Rolü”, Polis Dergisi,E.G.M. Basımevi,Ankara,,34.sayı,s.39-45.

Dönmezer, S. (1994) Kriminoloji, 8. Basım, Beta Basım Yayım, İstanbul, s.46

Dùlger,H.E, Hancı,H, Ertür,S., Çořkunol,H, (1992),”1988-1991 Yılları Arasında Suç İşledikleri İddiasıyla Elazığ’da Farik-i

Mümeyyizlik Muayenesi İçin gönderilen Çocukların Demografik Özellikleri”, Adli Tıp Dergisi, cilt.8, sayı.1-4.

Dülger, H.E., Tokdemir, M., Tezcan, E., Kuloğlu, M., Doğan, İ., (1997), Elazığ İslahevindeki Çocuk ve Ergen Hükümlülerde Kendini Yaralama Davranışı, Düşünen Adam Dergisi, 10 (4), İstanbul. Akt; İşman , (2003)

Dünya Çocuklarının Durumu,(1997), “Risk Altındaki Çocuklar. Tehlikeli ve Sömürücü Çocuk İşçiliğine Son Verilmesi”, Unicef Yayını, s.15-45. Aktaran. Fırat, M,(1998).

Elliot A.J.,Peterson L.W.,(1993)Maternal Sexual Abuse of Male Children. When to Suspect and How to Uncover it. Postgrad Med; 94: 169-72.

Erdoğan, M.Y,(2005), “Suça Yönlendirilen ve Yönlendirilmeyen Çocukların Aile İlişkileri ile Saldırganlık Davranışlarını Karşılaştırılması, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 12 (3), s. 106-113

Faller, K.C.(1988),Child Sexual Abuse; An Interdisciplinary Manuel for Diagnosis, Case Management and Treatment, Mac Millan Edu. 1988,244-320. Aktaran, Taşkıranoğlu, T.L.(2001),

Fleming J. (1998), Childhood Sexual Abuse: An Update. *Curr Opin Obstet Gynecol*; 10: 383-6.

Fırat, M., (1998), "15 Yaş Altı Çalışan Çocuklar İle Aynı Yaş Grubundaki Okuyan Çocukların Sağlık ve Sosyal Yönünden Karşılaştırılması", Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul,

Finkel M.A., DeJong A.R., (1994), Medical Findings in Child Sexual Abuse, in *Child Abuse*. Lea & Febirger A Waverly Com. Pennsylvania, U.S.A.: 185-241.

Fogel, A., Melson, G.F., (1988), *Child Development Individual, Family and Society*, St. Paul, S.12.

Galborino, J. (1980), What Kinds of Society Permits Child Abuse? A Special Issue of *Infants Mental Health Journal*; Toward Brooder Conceptualization of Child Mistrastment. *Human Sciences Pres*, 1 (4), 1980; 276-279

Germeç, E. (2002), "Suçlu çocukların yeniden topluma kazandırılması (Ankara ıslahevi örneği)" Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek lisans tezi,

Gibbons, D. C. (1970), *Delinquent Behavior*, Prentice-Hall Inc. New Jersey, s.99 (Aktaran, İçli, 1999)s. 354.

Glaser, D. (2002), Emotional abuse and neglect (psychological maltreatment): a conceptual framework. *Child Abuse Neglet relations among types of maltreatment. Child Abuse Negl*, 26; 697-714.

Gorman-Smith,D.,Henry,B.D.,Tolan,P.D.,(2004) “Exoposure to community violence and violence perpetration; The protective effects of family functioning” *Journal Clinical Child and Adolescent Psychology*,33(3); 439-449.

Gökler, B. (2003),"Ergenlik Dönemi ve Yabancılaşma" Semineri. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu, Ankara.

Gökler, I. (2002),“Çocuk İstismarı ve İhmali: Erken Dönem Stresin Nörobiyolojik Gelişime Etkisi, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi; 9:47-57.

Green, A. (1996), *Child sexual abuse and incest. in: Levvis M,ed. Cbild and adolescent psychiatry. A comprehensive textbook. 2nd ed. Baltimore,MA: Williams & Wilkins,; 1041-48.*

Gren, A. (1996) Child Sexual Abuse and İncest. in: Levvis M,ed. Child and Adolescent psychiatry. A Comprehensive Textbook. 2nd ed. Baltimore, MA: Williams & Wilkins; 1041-48

Güleç,G.,Yenimez,Ç.,Günay,Y.,Seber,G.(2002),"Çocuk Suçluluğunda Sosyodemografik Özellikler," 1. Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu: 29-30 Mart 2001 Bildiriler. Ankara, s. 353-369.

Güler, N.,, Tel, H., Tuncay, F.Ö., (2007), Kadının Aile içinde Yaşanan Şiddete Bakışı, C.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi, 27 (2); s. 51-56. Akt. Çakır, A., (2009)s.34.

Gürsel, Ö.C. (1993) "13-19 Yaş Grubunda Suça Eğiliminin Çocuk Suçluluğu İstanbul Çevresinde Yapılmış Bir İnceleme", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s.14.

Hagin, R.A. (1997), Psychological Problems That Presents As Academic Difficulties, Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America, 6 (3) ; s. 473-489. Akt ; Ögel, (2007)

Hancı,H.,Aktaş,E.Ö,Keleş,H,Yavuz,İ.C,ertürk,S.,Demirçin,S.,
(1994), “İzmir Çocuk Mahkemesinde Davaları Sonuçlanan Çocukların
Demografik Özellikleri :1991-1993” Adli Tıp Dergisi,cilt.10, sayı1-4

Hancı, H. (1995),“Gecekondulaşma ve Çocuk Suçluluğu”, Adli
Tıp Dergisi, cilt. 11,s.55-62

Hancı, H. (2002), "Çocuk ve Ergen Suçluluğu," Adli Tıp ve Adli
Bilimler. Birinci Baskı. Ankara, s. 237-263.

Hancı, H. (2000),“Çocuk Suçluluğunda Eğitimcilerin Yaklaşımı:
Bir anket çalışması”,Adli Tıp Bülteni, III. Adli Bilimler Kongresi, cilt
.5, sayı.2

Hapçioğlu,B.,Aysan,M.K.,Güray,Ö.,(1995), “Çocuk Suçları ve
Çevre”, Adli Tıp Dergisi, cilt 11, sayı 14, s .47-54

Haskell, M. ve Yablonsky, L. (1974), Juvenile Delinquency,
Ranc McNally College Publishing Company, Aktaran; Kaner, S,
(1992)

Heck, A., Walsh, A. (2000), The Effects of Maltreatment and
Family Structure On Minor and Serious Delinquency, International

Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology, 44(2);
178-86

Hedin LW. (2000), Physical and Sexual Abuse Against Women
and Children. Curr Opin Gynecol; 12: 349-55.

Herman, L.J.,(2007), Travma ve İyileşme; Şiddetin Sonuçları;
Ev İçi İstismardan Siyasi Teröre, Litaratü Yayınları , 1. Basım, Mart,
s. 125-127

Hoffman, V.J. (1984), “The Relationship of Psychology to
Delinquency”, Adolesence, Vol. XIX, No: 73, s.55-61’den aktaran,
Aktaran; Türkeri, S, (1995).

Ireland,O.T.,Smith,A.C.,Thornbery,P.T.,(2002), Develomental
Issues in the Impact of Child Maltreatment on Later Delinquency,
Criminology ,33(4); 451-452.

Işıkhan, V. (2002), Kentlerin Gölgesinde Yaşayan Evsizler,
H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu , İlk Baskı, Ankara,

İçli,T.(1999), Kriminoloji, Bizim Büro Yayınları, Ankara, s.236.

İçli, T.G. (1991) Türkiye’de Suçluların Sosyal Kültürel ve Ekonomik Özellikleri, Semih Ofset, Ankara.

İşeri,E.,(2007).“Duygusal İstismar”,Çocuk İstismarı ve İhmaline Multidisipliner Yaklaşım, Çocuk İstismarı ve İhmali Önleme Derneği, Ankara Üniversitesi Basımevi, s.31-33

İşman, Ş. (2003), “Çocukluk Çağı İstismarı ve İhmalinin Çocuk Suçluluğuna Etkisi”, İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Jang, J.S. (1999), Age Varying Effects of Family, School and Pers on Delinquency, A multilevel Modeling Test of Interrectional Theory, Criminology, 37(3) . 644, Aktaran. İşman, (2003)

Kakar, S., (1996), Consequences of child Abus efor Early Onset Of Juvenile Delinquency, A Prospective cohort Study , DAI-A 56-11, p.4562. May. Univercity Of California, Phd, Thesis, Berkeley. Akt. Dağlar, (2004)

Kaner, S. (1992), “Suçluluğu Açıklayan Yaklaşımlar”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt:25, Sayı:2, Ankara, s.473-487

Kaplan S, Pelcovitz D, Labruna V. (1999); Child and Adolescent Abuse and Neglect Resea Review of The Past 10 years. Part I: Physical and Emotional Abuse and Neglect. J Am Child Adolescent Psychiatry 38: 12 14-22.

Kaplan, S. (1996), Physical Abuse and Neglect. in: Lewis M, ed. Child and Adolescent Psychia Comprehensive Textbook. 2nd ed. Baltimore, MA: Williams & Wilkins; 1033-41.

Kars, Ö. (1996), "Çocuk İstismarı Nedenleri ve Sonuçları", Bizim Büro Basımevi, Ankara.

Kathryn, L.H., David, A.W. (2002), Child Neglect: Developmental Issues and Outcomes. C Abuse Negl; 26: 679-95.

Kaufman, J.G., Widom, C.S., (1999), Childhood Victimization, Runnig Away and Delinquency, The Journal Of Research in Crime and Delinquency, 36(4):347-370

Klepner J. ve Parker, R.D. (1981), Juvenile Delinquency and Juvenile Justice, Frnklin Watts, NewYork, Aktaran, Nalbant, A., (1993).

Kıcalıoğlu, M. (1988), "Suçlu Çocukların Topluma Kazandırılması: Ankara İslahevi Örneği," Türkiye ve Ortadoğu Amme idaresi Enstitüsü Kamu Yönetimi Uzmanlığı Programı, Ankara.

Kozanoğlu, Canver, M. (2001), "İslahevindeki Hükümlü Çocuklarda Kişisel ve Sosyal Uyum, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, s.31.

Kozcu, Ş.(1990), Çocuk İstismarı ve İhmali, Aile Yazıları 3, Birey, Kişilik ve Toplum. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Bilim Serisi, 5-3, Ankara, s. 379-390.

Kratcoski, P.C.ve Kratcoski, L.D. (1996), Juvenile Delinquency, Fourth Press, Prentice Hall, New Jersey, Akt. Kozanoğlu, Canver, M (2001)

Kutchinsky, B. (1999), "Çocuğun Cinsel İstismarı; Yaygınlık, Müdahale ve Önleme Genel Bir Bakış", Çocuk İstismarı ve İhmali, Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Derneği, Pelin ofset Matbaacılık, Ankara, s.163-167.

Laufer, A, Harel, Y., (2003), "The Role of Family, Peers and School Perceptions in Predicting Involvement in Youth Violence" Adolescent Medical Health, 15(3), 235-244.

Lemmon, J. H. How Child Maltreatment Affects Dimensions of Juvenile Delinquency in a Cohort Of Low –Income Urban Youts, Justice Quarterly,16 (2):357-376

Lewis,D.O.(1992), From Abuse to Violence: Psychophysiological Consequences of Maltreatment. J Am Acad Child Adolascnt Psychiatry 31: 383-91,

Mommen,D.K.,Kolko,D.J.,Pilkonis,P.A. (2002) Negative affect and Parental Aggression in Child Physical Abuse.Child Abuse& Neglect,26(4); 407-427.

Nalbant, A., (1993), “15-22 Yaşları Arasında Bulunan Islahevindeki, Gözetim Altındaki ve Suç İşlememiş Gençlerin Benlik Saygısı ve Yaşam Doyumu Düzeylerinin Karşılaştırılması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, s.12.

Oral R,Can D, Kaplan S,et al. (2001), Child Abuse in Turkey: an Experience in Over Denial and a Description of 50 cases. Child Abuse Negl; 25: 279-90.

Ögel, K. (2007), "Riskli Davranışlar Gösteren Çocuk ve Ergenler", Alanda Çalışanlar İçin Bilgiler, İstanbul, s.169-171

Öntaş, Cankurtaran Ö. (2003)," Çocuk Hakları ve Sosyal Hizmetin Güçlendirme Yaklaşımı Bağlamında Çocuk-Polis İlişkisi" Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı. Doktora Tezi, Ankara.

Öter, A.,(2005), "Çocuk Suçluluğunun Toplumsal Nedenleri" Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler ABD,Yüksek lisans tezi, Isparta, s.15-28

Özdek, Y. (2000), "Küreselleşme Sürecinde Ceza Politikalarındaki Dönüşümler", Amme İdaresi Dergisi. 33,4, Aralık, s. 21-48

Özek,Ç.,(1974), Şehirleşmenin Doğurduğu Ceza Adaleti Sorunları Sempozyumu, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 27-87, Aktaran, Hancı, H,(1995), "Gecekondulaşma ve Çocuk Suçluluğu" Adli Tıp Dergisi, cilt .11, sayı .14,s.55-62

Özen, Ş., Ece, A., Oto, R., Tıraşçı, Y., Gören, S., (2005), Juvenile Delinquency in A Developing Country, A Province Example

in Turkey. International Journal of Law and Psychiatry (28), 430-431.
Akt. Tütüncüler ve ark. (2007)

Özkan,Ö,(1994), Hukuki ve Sosyolojik Açından Ülkemizde
Çocuk ve Çocuk Suçluluğu, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 121-122.

Özkök,M.S.,Katkıcı,U.,(2000), “Tekrarlayan Çocuk Suçluluğu”,
Adli Tıp Bülteni, cilt. 5, sayı.3. s.208-210

Özkök, P.,(1996), “Çocuk Suçluluğunun Nedenleri ve Alınması
gereken Tedbirler”, İ.Ü. adli tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler ABD
Yüksek Lisans Tezi.

Özsan,M. (1990) “Çocuk Suçlarında Aile ve Anne-Baba
İlişkilerinin Rolü”, Aile Yazıları Birey,Kişilik ve Toplum, Cilt:3,
Derleyenler: B. Dikeçligil., A.,Çiğdem,Aile Araştırma Kurumu
Başkanlığı Yayınları, Ankara.

Özmen, S.K. (2004), Aile İçinde Öfke ve Saldırganlığın
Yansımaları, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi,
37(2), s. 27-39. Akt. Tütüncüler ve ark. (2007)

Pizarro, RA, Billick, SB. (1999), Current Issues in Child Abuse. Curr Opin Pediatr; 12: 66.

Polat, O. (2000). Adli Tıp. İstanbul: Der Yayınları, s.207-209, 400, 422-423

Polat, O, (2007), “Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı (1) Tanımlar, Hukuk Kitapları Dizisi; 782,1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, s. 27.

Powers JL, Eckenrode J, Jaklitsch B. (1990), Maltreatment Among Runaway and Homeless Child Abuse Negl; 14: 87-98.

Saran, N. (1990), “Çocuk Suçluluğu ve Parçalanmış Aileler”, Aile Yazıları Birey, Kişilik ve Toplum, Cilt:3, Derleyenler: B. Dikeçligil ve A.Çiğdem, Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara.

Savaşır,Y.(1990), “Suçlu Çocuklarda Atipik Aile Faktörü” Aile Yazıları, Birey, Kişilik ve Toplum, Cilt:3, Derleyenler: B. Dikeçligil ve A.Çiğdem,Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara.

Sayın,Ö., (1990), Aile Sosyolojisi, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No:57, İzmir.

Sayıta, S.U. (2005), “Sokakta Yaşayan Çocuklar”. Çocuklar ve Suç-Ceza, Ankara: Seçkin Yayıncılık

Sevük, H.Y. (1998). Uluslararası Sözleşmelerdeki İlkeler Açısından Çocuk Suçluluğu İle Mücadelede Kurumsal Yaklaşım. İstanbul: Beta Yayınevi, s. 45, s: 25-27

Seydlitz,R., Jenkins,P.(1998), The Influence of Families, Friends, Schools, and Community on Delinquent Behavior, "Delinquent Violent Youth: Theory and Interventions. Ed: Thomas P. Gullotta, Gerald R. Adams, Raymond Montemayor. Sage Publications, London: p. 53-98. Aktaran, Acar, B,Y,(2003)

Sokullu, Akıncı, F. (1993), “Çocuk Suçluluğu Kriminolojisinde Aile Faktörü” Adliye ve Çocuk Suçluluğu Sempozyumu, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul.

Süer, H.(1998), Şiddet İçeren ve İçermeyen Suç Davranışı Gösteren Antisosyal Kişilik Bozukluğu Olgularının Kişilik Özellikleri ve Geçmiş Yaşam Deneyimleri Açısından Karşılaştırılması, Yüksek Lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, s. 72-73, İstanbul.

Sykes G..M. ve Matza, D. (1972), “Techniques of Neutralization: A Theory of Delinquency”, Juvenile Delinquency, Editor, John Wiley and Sons Ins. NewYork, s.129-136, Aktaran. Kaner, S ,(1992)

Sweet, J. J. and Resick, P.A. (1990), The Maltreatment of Children; A Review of Theories and Research. Journal of Social Issues,35 (2),40-59.Aktaran ; Aral, N, (1997).

Şahin, F. (2007), “Çocuk istismarının tanımı, Epidemiyolojisi ve Multidisipliner Takım Yaklaşımının Önemi”, Çocuk İstismarı ve İhmaline Multidisipliner Yaklaşım, Ankara Üniversitesi Basımevi; s.5

Şahiner, Ü.M, Yurdakök, K., Kavak,U.S ve ark. (2001), Tıbbi Açıdan Çocuk İstismarı, Katkı Pe Dergisi; 22: 276-85.

Semin, R., (1973) , Karakter Formasyonu, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, s.12 Akt ; Öter, A,(2005)

Tackett K.K. (2002),The Health Effects of Child Abuse: Four Pathvways by Which Abuse Can İnfluence Health.,Child Abuse Negl; 26:715-29.

Tan, M. (1994), "Çocukluk: Dün ve Bugün", Toplumsal Tarihte Çocuk. Yayına Hazırlayan: Bekir Onur, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Taner, Y., Gökler, B., (2004), "Çocuk İstismarı ve İhmali; Psikiyatrik Yönleri", Hacettepe Tıp Dergisi, 35;82-86.

Taşkıranoglu, B.S., Tırtıl, L., (2001), Klinik Adli Tıp, cilt. 1, sayı no.1, s.1-8, İstanbul

Taşkıranoglu, Tırtıl, L., (2001), "Adli Tıp Kurumuna Yansıyan cinsel İstismar Olgularında Fiziksel ve Psikiyatrik Bulgular ile Çocuk Değerlendirme Ölçeğinin Karşılaştırılması", Adli Tıp Kurumu Başkanlığı, Uzmanlık Tezi, İstanbul.

Tezcan, M. (1993). "Boş Zamanlar Sosyolojisi", Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yay. No: 74

Title, C.R., Burke, M.J., Jackson, E.F. (1986), "Modeling Sutherland's Theory of Differential Association: Toward an Empirical Classification", Social Forces, Volume 65, p.2

Tolan,P.H.,David,B.H.,Gorman-Smith,D.(2001), “Longitudinal Family and Peer Group Effects On Violence And Nonviolent Delinquency”, Journal of Clinical Child Psychology, 30; 172-186.

Topçu S.,(1997), Çocuk ve Gençlerin Cinsel İstismarı. Doruk Yayınevi. Ankara,: 70-72.

Torczyner,J. (2001), "Globalization, Inadequality and Peace Building: What Social Work Do?," Social Work and Globalization, s. 123-145.

Tufan, Beril. (2001), “Sosyal Sorunlar- Ders Notları”, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu.

Tuğ, A., Balseven, A., Özdemir, Ç., Hancı, H., (2002), İç Göçler ve Çocuk Suçluluğu, Yıllık Adli Tıp Toplantıları, Kitabı, Adli Tıp Kurumu Yayınları-6, 443-446.

Türkeri, S. (1995),"Çocuk İslahevleri ve Çocuk Cezaevindeki Çocukların Suç İşleme Nedenleri Açısından İncelenmesi," Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Planlaması Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.7

Türkiyede Çocuk İşgücü, (1994), Türkiye İşven Sendikaları Konfederasyonu, Yayın no.138, Aktaran. Fırat, M. (1998).

Tütüncüler, A, Karagöz, Y.M, Demirçin , S.,Atılgan , M, (2007), “Çocuk İstismarı ve İhmaline Güncel Yaklaşımlar”, Uluslararası Katılımlı VII. Adli Bilimler Sempozyumu, “Matruşka ; Göç, Çocuk İstismarı ve Çocuk Suçluluğu , Mart 24-27 Mayıs, Gaziantep . s.1-14

Uluğtekin, S. (1976),“Çocuk Yetiştirme Açısından Ana-Baba-Çocuk İlişkileri, Ana Baba Davranışları ile Çocuğun Saldırganlık ve Bağımlılık Eğilimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, A.Ü. Eğitim Fakültesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara,

Uluğtekin, S. (1991), “Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma Araştırması”,Bizim Büro, Ankara

Uluğtekin, S. (1994), Çocuk Mahkemeleri ve Sosyal İnceleme Raporları, Ankara,

UNICEF, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Ajans-Türk Basın ve Basım A.Ş.Ankara, 1998.

UNICEF, International Child Development Centre, Juvenile Justice, Florence, USA 1998

Urguiza, A.J., Winn, C.,(1994) , Treatment for Abused and Neglected Children, Infancy to Age 18 , USA, Department of Health and Human Services Administration for Children and Families Administration on Children, Youth and Families National Center on Child Abuse and Neglect. Akt. Ögel, (2007)

Utah's Division of Child and Family Services,(2003) Definitions, Utah, Akt. Atamer, (2005)

Verduyn,C.,Calam,R.,(1999),Cognitive Behavioral Interventions With Maltreated Children And Adolescents. Child & Neglect. 1999, 23 (2), 197-207.

World Health Organization (2002). World Report on Violence and Health; Geneva, Akt. Atamer, (2005)

Yates, A. (1997), Sexual Abuse of Children. in: Wiener JM, ed. Textbook of Child Adolescent Psychiatry. 2nd ed. Washington: American Psychiatric Press; 699-709.

Yamaner, A. (1985) “Suçluluğun faktörleri Tekirdağ Kapalı ve Yarıaçık Cezaevi’nde yapılan araştırma ”. Adalet Dergisi. Gençlik yılı özel sayısı, Aktaran; Çoğan, (2006),

Yavuzer, H, (1996), Çocuk ve Suç, Remzi Kitabevi, 8. Basım, İstanbul,

Yörükoğlu, A. (2000). Gençlik çağı: Özgür Yayınları, s. 12 , İstanbul

Yörükoğlu, A. (1997) “Değişen Toplumda Aile ve Çocuk” 5.Basım, Ankara, s.214

Yücel, M. T. (1993), 1980-1992 yılları arasında Türkiye’de çocuk suçluluğu. İstanbul: M.Ü. Hukuk Fakültesi 10. Yılı Adliye ve Çocuk Suçluluğu Sempozyumu.

Zeytinoğlu, S, (1992), “Çalışan Çocuklar ve Sokak Çocukları”, Türkiyede Çocuğun Durumu, ZiraatBankası yayınları, s. 241-252

Ziyalar ,N.,(1997), Çocuk istismarı ve İhmali , İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, Ders notları,

ÖZGEÇMİŞ

Zehra Şebnem Ergündüz 1965 K.Maraş doğumludur. İlkokul, ortaokul, lise ve üniversite eğitimini Ankara’da tamamlamıştır. H.Ü. Sosyal Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bölümü 1986 mezunudur. 1987 yılı Adalet Bakanlığı Çocuk Mahkemelerinde çalışmak üzere sınavı kazanmış, 1989 yılından Adalet Bakanlığı İstanbul Adli Tıp Kurumu Gözlem İhtisas Dairesi’nde uzman kadrosunda Sosyal Hizmet Uzmanı olarak göreve başlamıştır. 1990 yılında İ.Ü. Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı yüksek lisans programına başlamış, 1995 yılında “İrza Geçme, İrza Tasaddi suçlarında psiko-sosyal Faktörler “ bitirme tezi hazırlamıştır. İstanbul Çocuk Mahkemeleri’nde 2001-2008 tarihlerinde görev yapmıştır. Aynı zamanda 2004-2007 tarihleri arasında Gaziosmanpaşa Aile Mahkemeleri ve İstanbul Aile Mahkemelerine ‘boşanma ve velayet’ konularında Bilirkişi olarak katılmıştır. Temmuz-2008 tarihinden beri Adli Tıp Kurumu Başkanlığı 6. İhtisas Kurulunda çalışmaya devam etmektedir. Oya Ece Topaloğlu adında 18 yaşında bir kızı bulunmaktadır.